זוהר, פרשת בשלח

ספר הזוהר

ספר הזהר, ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף מד עמוד א

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהי״ם דרך ארץ פלשתים וגו׳. רבי שמעון פתח (חבקוק ג ב) **תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות** -- האי קרא קשיא ואית לאסתכלא ביה, מאי שנא תפלה לחבקוק הנביא יתיר מכל שאר נביאי עלמא, דלא כתיב בהו תפלה לישעיה הנביא, או לירמיה, או ליחזקאל, או להושע, או לשאר נביאי עלמא אלא הכי תנינן, אלישע זכה בהאי עלמא מה דלא זכה נביאה אחרא בר ממשה, (ועם כל דא לא בעא לאטרחא למריה).

תא חזי מאי דכתיב (מ״ב ד ח) **ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם, ושם אשה גדולה**? מאי ״אשה גדולה״? אלא גדולה בעובדהא, דכל בני (ס״א דרא) ביתא משתבחין בה, והיא עקרא דביתא, ובגין דבעלה לא הוה שכיח בביתא למהוי עקרא, לא הוה אדכר הוא אלא היא. ותו ״ושם אשה גדולה״-- גדולה על כל שאר נשי עלמא, דהא שאר נשי עלמא כד חמאן אושפיזא בביתא מצטערן ביה ודחקן ביה, כל שכן לאפקא עליה ממונא, והאי חדת ביה באושפיזא, ולאפקא עליה ממונא, כל שכן כיון דחמת ליה לאלישע חדת ביה לחדא, ועל דא שבחא דכלא דאתתא היא, דהא אושפיזא דביתא דאתתא היא, ובגין כך **ושם אשה גדולה**-- גדולה על שאר נשין.

ותאמר אל אישה, הנה נא ידעתי כי איש אלהי״ם קדוש הוא -- במה ידעה? אלא הא אוקמוה חבריא, דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה, ולא חמת ביה קרי מעולם, ולא אעבר זבובא בפתוריה. הני מילי קשיין, אי תימא דלא חמת ביה קרי, הא סגיאין אינון בני נשא הכי בעלמא, מה שנויא הכא? ואי תימא דלא עבר זבובא בפתוריה, אמאי כתיב ״הנה נא ידעתי״? וכי היא ידעת ולא אחרא? והא כל אינון דחמו ליה אכיל בפתוריה הוו ידעי! אלא שפיר קאמרת, ״אבל הנה נא ידעתי״-- היא ידעה ולא אחרא, בגין דהיא מתקנת ערסיה בשעתא דשכיב בליליא, ובשעתא דקאים בצפרא, והאי דקאמרי דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה, הכי הוה, ובה ידעה, דארחא דעלמא כיון דקאים בר נש מערסיה סליק שושיפא דנאים בה ריחא מנוולא, והאי בשעתא דסלקת ההוא שושיפא מערסיה, הוה סליק ריחין כריחין דגנתא דעדן, אמרה אי לאו דקדישא הוא, וקדושה דמריה עליה, לא סליק ריחא קדישא הכי. בגיני כך בעי לאתפרשא מן ביתא, דלא אזדהר בר נש כל כך בביתא, אבל אמרת (שם י) **נעשה נא עליית קיר קטנה**.

ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה-- ארבע אלין למה? אלא בגין דאינון תקונא דכנסת ישראל, דאתקריאת ׳עליית קיר׳, והכי אתקריא, כמה דכתיב (ישעיה לח ב) **ויסב חזקיהו פניו אל הקיר**. **מטה ושלחן וכסא ומנורה**-- לאו אינון כתיקונא דשמושא, דהא כסא קא בעי בקדמיתא, ולבתר שלחן, לבתר מנורה, לבתר מטה; אמאי אקדימת מטה? בגין דהיא חביבה עליה יתיר מכלא, ואקדים בר נש מה דחביב עליה.

ויהי היום ויבוא שמה (מ״ב ד יא) - ״ויהי היום״-- מאן הוא יומא דא? אלא כמה דאוקמוה. ותא חזי ההוא יומא יומא טבא דראש השנה הוה, דאתפקדו ביה עקרות דעלמא, ואתפקדן ביה בני עלמא, קרא לשונמית ואמר, (שם יג) **הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת**, בגיני כך אצטריכנא לעיינא יומא דא בדיני דעלמא, דקודשא בריך הוא דאין ביומא דא

דף מד עמוד ב

לעלמא, ובגין דאתפרשנא בלחודאי באתר דא, אצטריכנא לאסתכלא ברגיזו דעלמא, (שם יג) **ומה לעשות לך, היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא**. וכי מלה דא למה אצטריכא לגבי אתתא, דלא נפקת ולא אזלת ולא עאלת בהיכלא דמלכא? אלא יומא דא הוה גרים, דכל בני עלמא יתבין (נ״א קיימין) בדינא, ובההוא יומא אקרי קודשא בריך הוא מלך, המלך המשפט, אמר לה אי את אצטריך לך לגבי מלכא עלאה על עובדין די בידך:

ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת -- מאי קאמרת? אלא בשעתא (נ״א בזמנא) דדינא תליא בעלמא, לא יתפרש בר נש בלחודוי, ולא יתרשים לעילא ולא ישתמודען ביה בלחודוי, דהא בזמנא (אחרא) דדינא תליא בעלמא, אינון דאשתמודעון ורשימין בלחודייהו, אף על גב דזכאין אינון, אינון אתפסן בקדמיתא. ועל דא לא לבעי ליה לאיניש לאתפרשא מבין עמא לעלם, דבכל זמנא רחמי דקודשא בריך הוא על עמא כלהו כחד, (ולא ליבעי ליה לאיניש לאתפרשא מן עמא לעלם). ובגיני כך אמרה ״בתוך עמי אנכי יושבת״ ולא בעינא לאתפרשא מנייהו, כמה דעבדנא עד יומא דין.

ויאמר גחזי, אבל בן אין לה וגו׳ -- אמר לה אלישע, הא ודאי שעתא קיימא, דהא יומא גרים. **ויאמר למועד הזה כעת חיה את חובקת בן...ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע**-- למועד ודאי. לבתר מית, מאי טעמא מית? אלא בגין דאתייהיב לה ולא לבעלה, ומאתר דנוקבא אתקשר, ומאן דאתקשר בנוקבא מיתה אזדמנת קמיה. מנא לן דלה אתיהיב? דכתיב ״את חובקת בן״. תא חזי, באברהם כתיב (בראשית יח י) **שוב אשוב אליך**-- ולא אליה, אליך ודאי, בך אתקשר ולא בנוקבא. מאן דאתי מסטרא דנוקבא מותא אקדים לרגלוי.

ותעל ותשכיבהו על מטת איש האלהי״ם בגין דתמן חמת קדושה עלאה מכלא. **ויאמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד** מכאן דהיא עקרא דביתא, ולא עוד אלא דאיהי אזלת אבתריה ולא בעלה. **ויגש גחזי להדפה** - הא אוקמוה. **ויאמר איש האלהי״ם הרפה לה** -- מאי שנא הכא דאמר ״איש האלהי״ם״ וכד הוה במתא ״אלישע״? אלא הכא ודאי איש האלהי״ם, דהכא (ס״א הוא) חזא דוכתיה ולא במתא, ולא בשעתא דהוו בני נביאי קמיה.

ויהו״ה העלים ממני וגו׳ -- כמה דאת אמר (שם יט כד) **ויהו״ה המטיר על סדום ועל עמורה**, דא בי דינא דלתתא. **ולא הגיד לי** - מאי טעמא לא ידע אלישע? אלא אמר קודשא בריך הוא, ומה אנא קטיל להאי, אי אימא ליה לא ימות, דהא נבזבזא דיליה הוא, ודאי אית ליה למימת, דהא אתמר, דכתיב ״את חובקת בן״, ומאתר דנוקבא גרים מותא, ובגיני כך לא אמר ליה.

ויאמר לגחזי, חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך - והא אוקמוה ואסתלק ניסא מניה. **חי יהו״ה וחי נפשך אם אעזבך** אמאי, כיון דגיחזי הוה אזיל? אלא היא ידעת ארחוי דההוא רשע דגיחזי, דלאו איהו כדאי דישתכח ניסא על ידוי. **וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וגו׳** - אמאי? אלא דאשגח אלישע וידע דאתרא (נ״א דאתתא הוא) דא הוא דגרים דאתקשר ביה השתא. ״וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו״-- לקשרא ליה באתרא אחרא עלאה, אתר דחיין אשתכחו ביה, ולא יכיל לאעקרא ליה מאתר דאתקשר ביה בקדמיתא, אלא אתער רוחא חדא מלעילא, ואתקשר בהאי אתר, ואתיב ליה נפשיה, דאי לאו הכי לא הוה קאים לעלמין. **ויזורר הנער עד שבע פעמים** ולא סליק יתיר כמה דאת אמר (תהלים צ י) **ימי שנותינו בהם שבעים שנה**. ודא הוא חבקוק נביאה, כמה דאת אמר ״את חובקת בן״. אי הכי ׳חבוק׳ מבעי ליה! אמאי חבקוק תרי? אלא חד

דף מה עמוד א

דאמיה, וחד דאלישע דאתחבק עמיה. דבר אחר: תרי חבוקין הוו ביה, בין להאי סטרא בין להאי סטרא, חבוקא חדא ההוא אתר דהוה תלי ביה בקדמיתא, חבוקא אחרינא דסליק ליה לדרגין עלאין יתיר, ובגין כך חבקוק תרי.

תפלה לחבקוק הנביא (חבקוק ג ב), מאי ״תפלה״? אלא דא הוא אתר דהוה קשיר ביה בקדמיתא, ודא הוא תפלה של יד. **על שגיונות** - דההוא יומא דאתקשר ביה, שגיונות דעלמא הוו תליין קמי קודשא בריך הוא, וגבורה הוה שליט, ועל דא אתקשר ביה האי תפלה (נ״א בהאי תפלה). דבר אחר: **תפלה לחבקוק הנביא** - תפלה לחבקוק, בגין חבקוק דאיהו עביד בגיניה. **יהו״ה שמעתי שמעך יראתי וגו׳** -- תא חזי, כד הוה אתער עליה רוחא דנבואה, על אתר דא דהוא תפלה הוה אתי, והוה דחיל ומזדעזע, מתלא אמרי מאן דנשיך מכלבא מקליה אזדעזע. **יהו״ה פעלך בקרב שנים חייהו** - מאן ״פעלך״? אלא עליה קאמר, דאיהו פעל דיליה, ״בקרב שנים חייהו״-- הב ליה חיין להאי ׳פעלך׳, בקרב שנין עלאין. דבר אחר: **חייהו** דלא ימות כד בקדמיתא.

על שגיונות - מאי ״על שגיונות״? על שגיאות מבעי ליה, כמה דאת אמר (תהלים יט יג) **שגיאות מי יבין**?! אלא (כלא הוא, אבל) שגיונות, כמה דאת אמר (שם ז א) **שגיון לדוד**, זיני תושבחן הוו קמייהו דנביאי למישרי עלייהו רוח נבואה, כמה דאת אמר (ש״א י) ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה, ולפניהם נבל ותוף וחליל וגו׳, וכתיב (מ״ב ג טו) ועתה קחו לי מנגן וגו׳, וכל שכן חבקוק דאצטריך ליה יתיר מכלהון לנייחא דרוחא, ולבסמא להההוא אתר, לאמשכא עליה רוח נבואה, וכן כלהו נביאי כהאי גוונא, בר ממשה דסליק על כל שאר נביאי דעלמא, זכאה חולקיה.

תא חזי כד נפקו ישראל ממצרים רוחיהון הוה תביר בגווייהו, והוו שמעין אינון תושבחן ולא יכלין למחדי, ובשעתא דכלהו אוכלסין ורתיכין נפקו בשכינתא, כלהו אריומו תושבחן ושירין קמי קודשא בריך הוא, ואתער קודשא בריך הוא רוחיהון דישראל, והוו שמעין אינון תושבחן, וקאים רוחיהון בגווייהו דלא פרחן.

בר נש כד איהו שביק פולחנא כדין ידע תבירו דגרמוי תבירו דרוחיה, כך ישראל כד נפקו ממצרים כדין טעימו טעמא דמותא, וקודשא בריך הוא אסי לון, דכתיב (שמות יג כא) ויהו״ה הולך לפניהם יומם וגו׳, וכל אורחין הוו סלקין ריחין דאסותא, ועאלין לגופייהו ואתסיין, ומקל תושבחן דהוו שמעין הוו חדאן ונייחין ברוחיהון.

ופרעה וכל אינון אוכלוסין דיליה הוו אזלי בתרייהו לאוזפא לון עד דנפקו מארעא דמצרים, וכן כל אינון רברבין דממנן עליהון ועל שאר עמין, אוזיפו לה לשכינתא ולישראל כלהו, עד דשארו באיתם בקצה המדבר, הדא הוא דכתיב ויהי בשלח פרעה את העם וגו׳. **כי קרוב הוא** -- כי קרוב הוא ההוא אומאה דאומי אבימלך לאבהן, על ההוא טיבו דעבדו פלשתים לאבהן, דכתיב (בראשית כא כג) כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה.

ויהי בשלח פרעה את העם -- מה כתיב לעילא? **ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו**. תא חזי נוקמא עלאה דעבד קוב"ה במצרים, תלת מותני הוו, חד דעבדו בוכרין במצרים, דקטילו כל אינון דאשכחו, וחד דקטל קוב"ה בפלגות ליליא, וחד כד חמא פרעה מותנא בביתיה בבנוי ובעבדוי, קם וזריז גרמיה וקטיל אפרכין וסרכין וכל דאמליכו ליה לסרבא בעמא, עד דאורייתא אסהידת עליה דאיהו קם בליליא ממש. כמה [דקודשא בריך הוא בפלגות] דליליא קטל בוכרין ועבד נוקמין, הכי קם פרעה בארעא דמצרים וקטל ועבד נוקמין בסרכוי ואפרכוי ואמרכלוי ובכל אינון רברבין,

דף מה עמוד ב

הדא הוא דכתיב (שמות יב ל) ויקם פרעה לילה (לילה ממש), דקם לקטלא ולשיצאה, אורחוי דכלבא כד מחיין ליה באבנא איהו אתי ונשיך לחבריה, כך פרעה. לבתר איהו הוה אזיל בשוקי והוה מכריז ואמר, קומו צאו מתוך עמי, אתון קטלתון לכל בני מתא, אתון קטלתון סרכי ואפרכי וכל בני ביתי, הדא הוא דכתיב ויקרא למשה ולאהרן לילה, כיון דבידכון הוה כלא, וברכתם גם אותי, דלא תקטלון לי, ולבתר איהו בגרמיה אוזיף לון ואפיק לון מארעא, הדא הוא דכתיב ויהי בשלח פרעה את העם וגו':

ויסב אלהי"ם את העם דרך המדבר ים סוף - לתקנא ארחא לאתריה. רבי יהודה אמר, מאי שנא כד הוו ישראל במצרים, דכתיב (שם ה א) **שלח את עמי**, (שם ט ב) **כי אם מאן אתה לשלח את עמי**, (שם ד כב) **בני בכורי ישראל**, ובההוא זמנא לא הוו גזירין ולא אתקשרו ביה כדקא יאות, והכא דהוו גזירין ועבדו פסחא ואתקשרו ביה, קרי לון "את העם"? אלא בגין ההוא ערב רב דאתדבקו בהו ואתערבו בהדייהו, קרי לון את העם סתם, כמה דאת אמר (שם לב לה) **ויגוף יהו"ה את העם על אשר עשו את העגל**, (שם א) **ויקהל העם על אהרן**, **וירא העם כי בשש משה**, וכן כלהו.

רבי יצחק ורבי יהודה הוו אזלי מאושא ללוד, והוה עמהון יוסי טייעא, בקטירא דגמלי עטופירא בכתפייהו, עד דהוו אזלי אשכח ההוא יוסי טייעא אנתו חדא דשאר עמין, דקטירא בירוקי חקלא, אשתמיט מנייהו ואתקיף בה ואתא עלה, תווהו רבי יצחק ורבי יהודה, אמרו ניתוב מארחא דא, דהא קודשא בריך הוא בעא לאחזאה לן דלא נתחבר בהדיה, תבו מארחא, בדקו בתריה ואשכחו דבריה דבת אל נכר הוה, ואבוה פסיל זרעא הוה, אמרו בריך רחמנא דשזיב לן.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים לז א) **אל תתחר במרעים** -- מאן אינון מרעים? דלא כתיב חטאים או רשעים, אלא מרעים דאבאישין לגרמייהו ולהני דמתחברן בהדייהו, רבי יהודה אמר, מרעים ארחיק גרמך ממרעים, דלא תהוון רעים וחברים כחדא, דלא יבאישו לך עובדוי ותתפס בחטאוי.

תא חזי אי לא הוו אינון ערב רב דאתחברו בהון בישראל, לא אתעביד ההוא עובדא, ולא מיתו מישראל כל אינון דמיתו, ולא גרים לון לישראל כל מה דגרים, ותא חזי ההוא עובדא וההוא חובה ממש גרים גלותהון דישראל. דתנינן בעא קודשא בריך הוא דישתכחון ישראל בההוא שעתא כמלאכי עלאי, ולמעבד להון חירין מכלא, חירין ממותא, ולמהוי חירין מן שעבודא דשאר עמין, כמה דאת אמר (שמות לב טז) חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות, כיון דאתעביד ההוא עובדא גרימו כלא, גרימו מותא, גרימו שעבוד מלכוון, גרימו דאתברו אינון לוחי קדמאי, גרימו דמיתו מישראל כמה אלפין מנייהו, וכל דא בגין אתחברותא דאינון ערב רב דאתחברו בהו. אוף הכא, בגיניהון לא אתקרון בני ישראל, ולא ישראל, ולא עמי, אלא העם סתם, ואי תימא וחמושים עלו בני ישראל, כד הוו סלקין ממצרים ולא אתחברו בהדייהו אינון ערב רב קרי לון בני ישראל, כיון דאתחברו בהדייהו, דכתיב וגם ערב רב עלה אתם, קרי לון העם.

רבי יוסי אקשי ואמר, כתיב **כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם**. אי הכי כל יומא הוו חמאן להההוא ערב רב? אמר רבי יהודה, ערב רב כתיב ולא מצרים, דהא כמה שאר עמין הוו דיירי במצרים, ולא עוד אלא דכלהו אתגזרו, וכיון דאתגזרו לא אקרון מצראי, ועל פומא דמשה קבילו לון, והיינו מה

דף מו עמוד א

דאמר הכתוב (שמות לב ז) **לך רד כי שחת עמך, סרו מהר מן הדרך אשר צויתם** -- 'צויתם' כתיב.

וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים -- חד מחמשה הוו. ורבי יוסי אומר, חמשה מישראל וחד מנייהו. רבי יהודה אומר, ו"חמשים"-- אחד מחמשים. אמר רבי שמעון, בגין דההוא יובלא סליק לון ממצרים, בגין כך "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים". ואי לאו לא סליקו. ועל דא אתעכבו חמשין יומין לקבלא אורייתא, ומההוא אתר נפקת אורייתא ואתיהיבת, ועל דא **וחמשים** חסר, דבגין דא עלו בני ישראל מארץ מצרים:

ויקח משה את עצמות יוסף וגו׳ -- אמאי סליק גרמוי? אלא בגין דהוה רישא לנחתא לגלותא, ולא עוד אלא דאיהו סימנא דגאולה הוה ליה, ואומי להו לישראל על דא, הדא הוא דכתיב כי השבע השביע את בני ישראל, והא אתמר. זכאה חולקא דמשה, דישראל הוו עסקי למשאל ממונא ממצראי, ומשה הוה עסיק באומאה דיוסף. ואית דאמרי ארונא בנילוס הוה, ובשמא קדישא סליק ליה, ועוד אמר משה, יוסף הגיע זמן פורקנא דישראל, ואמר עלה שור וסליק, ואית דאמרי בין מלכי מצראי הוה, ומתמן סליק (ס״א ליה), ואית דאמרי בגין דלא יעבדון ליה ע״ז שוו בנילוס, וסרח בת אשר חויאת ליה למשה:

ויהו״ה הולך לפניהם יומם. רבי יוסי פתח, (תהלים כב א) **למנצח על אילת השחר מזמור לדוד** -- כמה חביבה אורייתא קמיה דקודשא בריך הוא, דכל מאן דאשתדל באורייתא רחים הוא לעילא רחים הוא לתתא, קודשא בריך הוא אצית ליה למלולוי, לא שביק ליה בהאי עלמא, ולא שביק ליה בעלמא דאתי.

ואורייתא בעי למלעי בה ביממא ובליליא, דכתיב (יהושע א ח) **והגית בו יומם ולילה**, וכתיב (ירמיה לג כה) **אם לא בריתי יומם ולילה וגו׳**. תינח ביממא, בליליא אמאי? בגין דיהא שכיח לגביה שמא קדישא שלים, כמה דלית יומם בלא ליליא, ולאו איהו שלים אלא דא עם דא, כך בעי אורייתא לאשתכחא עמיה דבר נש יומא וליליא, למהוי שלימותא לגבי דבר נש יומם ולילה. והא אתמר דעקרא דליליא מפלגותא ואילך, ואף על גב דפלגו קדמיתא בכללא דליליא הוא, אבל בפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא, וכדין בעי ליה לבר נש למיקם ולמלעי באורייתא, והא אתמר דקודשא בריך הוא וכל צדיקיא דבגנתא דעדן כלהו צייתין לקליה, הדא הוא דכתיב (שיר ח יג) **היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני**. והא אוקמוה היושבת בגנים דא כנסת ישראל, דאיהי משבחת ליה לקודשא בריך הוא בשבחא דאורייתא בליליא, זכאה חולקיה מאן דאשתתף בהדה, לשבחא ליה לקודשא בריך הוא בשבחא דאורייתא.

וכד אתי צפרא, כנסת ישראל אתת ומשתעשעא ביה בקודשא בריך הוא, ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד, ולא עלה בלחודהא, אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה, והא אתמר דכתיב (תהלים מב ט) **יומם יצוה יהו״ה חסדו ובלילה וגו׳**, ועל דא ׳אילת השחר׳ אקרי.

ואמר רבי שמעון, בשעתא דבעי לאתנהרא צפרא, אתחשך ואתקדר נהורא וקדרותא אשתכח, כדין אתחברת אתתא בבעלה, דתנינן אשה מספרת עם בעלה, לאשתעי בהדיה ועאלת להיכליה. לבתר כד בעי שמשא למיעל אתנהיר, ואתת ליליא ונטיל ליה, כדין כל תרעין סתימין, וחמרין נערין וכלבין נבחין, כד אתפלג ליליא שארי מלכא (למקרי) למיקם, ומטרוניתא לזמרא, ואתי מלכא ואקיש לתרעא דהיכלא, ואמר (שיר ה ו) פתחי לי אחותי רעיתי וגו׳, וכדין משתעשע בנשמתהון דצדיקיא.

זכאה חולקיה דההוא דאתער ההוא זמנא במלי דאורייתא, בגין דא כל אינון דבני היכלא דמטרוניתא כלהו בעיין למיקם בההוא זמנא לשבחא למלכא, וכלהו משבחן קמיה, ושבחא דסליק מהאי עלמא דאיהו רחיק (יתיר), דא ניחא ליה לקודשא בריך הוא מכלא, כד אסתליק ליליא ואתי צפרא (נ״א ואתחשך) ואתקדר, כדין מלכא ומטרוניתא ברזא בחדוה, ויהיב לה מתנן ולכל בני היכלה, זכאה חולקיה מאן דאיהו במניינא.

ויהו״ה הולך לפניהם יומם -- קודשא בריך הוא ובית דיניה.

דף מו עמוד ב

אמר רבי יצחק, היינו דתנינן שכינתא באבהתא נטלא, ״הולך לפניהם יומם״-- דא אברהם, ״בעמוד ענן״-- דא יצחק, ״לנחותם הדרך״-- דא יעקב, דכתיב ביה (בראשית לב ב) ויעקב הלך לדרכו, ״ולילה בעמוד אש להאיר להם״-- דא דוד מלכא, וכלהו רתיכא עלאה קדישא, למהך ישראל בשלימותא דכלא, בגין דיחזון אבהן פורקנא (ס״א דבנייהו) דלהון, דכתיב (בראשית מו ד) ואנכי אעלך גם עלה עם המרכבה.

וכתיב **ויהו״ה הולך וגו׳ ללכת יומם ולילה**, וכי אמאי הוו אזלי יומם ולילה, יהכון ביממא ולא יהכון בליליא, כבני אנשא דערקין, דכיון דקודשא בריך הוא נטיר לון אמאי אזלין ביממא ובליליא? אלא לאשתכחא בהו שלימותא דכלא, דלית שלימו אלא יומם ולילה.

אמר רבי אבא, הכי אוקימנא **ויהו״ה הולך לפניהם יומם בעמוד ענן** דא אברהם, **ולילה בעמוד אש** דא יצחק, ואי הכי יעקב אן הוא? אלא במלה קדמאה אתמר ותמן שארי כמה דכתיב ויהו״ה, ולילה בעמוד אש, הוה נהיר בסטרא דא ובדא. בגין דירדפון מצראי בתריהון, לאתייקרא שמא דקודשא בריך הוא ברתיכוי ופרשוי, בגין למיזל יממא וליליא, אספקלריא דנהרא ודלא נהרא, ותו בגין לאטעאה למצראי דימרון מקרה הוא, דכתיב (ישעיה יט יג) נואלו שרי צוען, וכתיב (שם מד כה) משיב חכמים אחור, ועל דא אזלי ביממא ובליליא.

רבי אבא אמר, זכאה חולקיהון דישראל דקודשא בריך הוא אפיק לון ממצרים למהוי חולקיה ואחסנתיה, ותא חזי בסטרא דיובלא אשתכח חירו לישראל, וכן לזמנא דאתי, דכתיב (שם כז יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו׳, ובגין ההוא יובלא עלאה אתעכבו חמשין יומין לקבלא אורייתא ולמקרב לטורא דסיני, וכיון דאזלי בימא אזלי בליליא, למהוי כלא חד יומא בין יממא וליליא, ולא אשתכח פרישו, ולא עוד אלא דכלהו בנייחא אזלין לרעותא דנפשייהו. ביומא דקבילו אורייתא הוו חמשין יומין שלמין יומי ולילי כדקא יאות, דלית יום בלא לילה ולית לילה בלא יום, ולילה ויום אקרי יום אחד, וכיון דאזלו חמשין יומין שלימין, כדין (לקבל נ׳ דיובלא וכמו) שארו עלייהו אינון חמשין יומין דיובלא, ומסטרא דיובלא אתייהיב להו אורייתא, ובגין כך אזלין יומא וליליא.

ואמר רבי אבא, כתיב (בראשית כז א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו, אמאי, הא אוקימנא מאן דרחים לחייבא הכי הוא, ותא חזי ביצחק אתכליל ליליא, וליליא לא בהיר, ועל דא ותכהין עיניו וכלא חד:

רבי יצחק פתח ואמר, **ויגד למלך מצרים כי ברח העם** -- ״ויגד״, מאן קאמר ליה? אלא הא אוקמוה, אבל חכמוי וחרשוי אתכנשו לגביה ואודעוהו כי ברח העם, ואמאי קאמרו דא, אלא חמו בחכמתא דלהון דהוו אזלי יממא וליליא, אמרו ודאי ערקין אינון, ולא עוד אלא דחמו דלא הוו אזלי באורח מישר, כמה דכתיב **וישובו ויחנו לפני פי החירות**:

ויקח שש מאות וגו׳ -- שש מאות אמאי? אמר רבי יוסי לקבל מניינא דישראל דכתיב כשש מאות אלף רגלי, בחור, לקבל הגברים דאינון עקרא דכל ישראל, וכל רכב מצרים, שאר רתיכין דאינון טפלין לאחורי (נ״א לאחרנין), לקבל הטף דכתיב לבד מטף, וכלא עביד בעיטא דחרשוי וחכמוי. **ושלישים על כלו** -- כלא בחכמתא לקבל דרגין עלאין תרין וחד, רבי יצחק אמר כתרגומו ומזרזין, זריזין הוו בכלא.

ויקח שש מאות רכב בחור, רבי חייא אמר, כתיב (ישעיה כד כא) **יפקוד יהו״ה על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה**, בזמנא דקודשא בריך הוא יהיב שלטנותא לרברבי עמין לעילא, יהיב להו לעמא דלהון לתתא, ובשעתא דנחית לון מדרגיהון דלעילא, נחית לון לעמא לתתא, ויקח שש מאות רכב בחור, הא ממנא דלהון, ואוקמוה דדבר רתיכין דשאר עמין, וכלהו נפלו במשריתא דסיסרא לבתר, והיינו בחור, (נ״א ולבתר) וכל רכב מצרים.

כתיב (שיר א ט) **לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי**. תא חזי כדוגמת סוסיא נוקבא אתחזי להון לסוסיהון דפרעה ואוקמוה, אלא לסוסתי ברכבי פרעה,

דף מז עמוד א

תא חזי פרעה בשעתא דהוה רדיף אבתרייהו דישראל מה עבד, נטל סוסוון נוקבן וכפת לון ברתיכוי בקדמיתא, וסוסין דוכראי כפת לון לאחוריהון, והוו מזיינין דוכרי לקבל נוקבי, ונוקבי לא בעאן, ואוחן למיזל, כיון דקריב (נ״א וכד אדביק) לגבייהו דישראל, נטל נוקבי ושוי לון לאחורי, וסוסוון דוכרין לקדמין, לאבאשא לישראל ולאגחא בהו קרבא.

כגוונא דא ויהו״ה הולך לפניהם יומם, לבתר חזרה שכינתא לאחוריהן דישראל, דכתיב ויסע מלאך האלהי״ם וגו׳, בגיני כך דמיתיך רעיתי. והאי קרא הא אוקמוה, דאקריב לכל חילוי ורתיכוי לאגחא קרבא, ותו ופרעה הקריב, רבי יוסי אמר הא אתמר דקריב לון לתשובה.

ופרעה הקריב -- כתיב (ישעיה כו יז) **יהו״ה בצר פקדוך צקון לחש וגו׳** - בצר פקדוך, לא פקדין ישראל לקודשא בריך הוא בשעתא דנייחא, אלא בשעתא דעקין להו, וכדין כלהו פקדין ליה, צקון לחש, וכלהו צלאן בצלותין ובבעותין ואריקו קמיה צלותין, אימתי, (שם) מוסרך למו, בשעתא דפקיד לון קודשא בריך הוא ברצועי, כדין קודשא בריך הוא קאים עלייהו ברחמי, וניחא קמיה ההוא קלא דלהון, בגין לאתפרעא מן שנאיהון, ואתמלי עלייהו ברחמי.

כמה דאוקימנא מתל ליונה עם הנץ וכו׳, כך ישראל הוו קריבין לימא, והוו חמאן לימא קמייהו אזיל וסעיר וגלגלוי זקפין לעילא הוו דחילין, זקפו עינייהו וחמו לפרעה ולמשירייתיה ואבני גירין ובלסטראין, כדין וייראו מאד, מה עבדו, ויצעקו בני ישראל, מאן גרים האי דקריבו ישראל לגבי אבוהון דלעילא, פרעה, הדא הוא דכתיב ופרעה הקריב, והא אתמר:

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת יהו״ה -- אמר רבי שמעון, זכאה חולקיהון דישראל דהא רעיא כמשה אזיל בגווייהו, כתיב (שם סג יא) ויזכור ימי עולם משה עמו, ויזכור ימי עולם, דא קודשא בריך הוא, משה עמו, (מכאן אוליפנא) שקיל הוה משה ככל ישראל, ואוליפנא מהא, כי רעיא דעמא הוא ממש עמא כלהו, אי איהו זכי, עמא כלהו זכאין, ואי איהו לא זכי, עמא כלהו לא זכאן ואתענשו בגיניה, והא אוקמוה.

התיצבו וראו - לית לכו לאגחא קרבא, דהא קודשא בריך הוא יגיח קרבא בגיניכון, כמה דאת אמר יהו״ה ילחם לכם ואתם תחרישון, תא חזי, ההוא ליליא כנש קודשא בריך הוא לפמליא דיליה ודאין דינייהו דישראל, ואלמלא דאקדימו אבהן עלייהו דישראל, לא אשתזיבו מן דינא, רבי יהודה אמר, זכותא דיעקב אגין עלייהו דישראל, הדא הוא דכתיב (תהלים קכד א) לולי יהו״ה שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא:

יהו״ה ילחם לכם ואתם תחרישון -- רבי אבא פתח, (ישעיה נח יב) **אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי** -- זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהון לאתדבקא בהו מכל שאר עמין דעלמא, ומגו רחימותא דלהון קריב לון לגביה, ויהב לון אורייתא, ויהב לון שבת, דאיהו קדישא מכל שאר יומין, ונייחא מכלא, וחדוה דכלא, ושקיל שבת לקבל אורייתא כולה, ומאן דנטיר שבת כאילו נטיר אורייתא כולה.

וקראת לשבת ענג, ענוגא דכלא, ענוגא דנפשא וגופא, ענוגא דעלאין ותתאין. וקראת לשבת, מאי וקראת, דיזמין ליה, כמה דאת אמר (ויקרא כג ב) מקראי קדש, כלומר זמינין, כמה דמזמין אושפיזא לביתיה, ועל דא וקראת לשבת ענג, דיזמין ליה כמה דמזמנין אושפיזא, בפתורא מתקנא בביתא מתקנא כדקא יאות, במיכלא ובמשתיא כדקא יאות, יתיר על שאר יומין. **וקראת לשבת**-- מבעוד יום, **לקדוש יהו״ה מכובד**-- דא יום כפורים, תרי דאינון חד, **וכבדתו מעשות דרכיך**--

דף מז עמוד ב

כמה דאוקימנא.

ממצוא חפצך ודבר דבר, והא אתמר בגין דההיא מלה סלקא ואתער מלה דחול לעילא, מאן דמזמין אושפיזא ביה בעי לאשתדלא ולא באחרא. תא חזי ההוא מלה דנפיק מפומיה דבר נש, סלקא ואתער אתערותא לעילא, אי לטב אי לביש, ומאן דיתיב בענוגא דשבתא, אסיר ליה לאתערא מלה דחול, דהא פגים פגימו ביומא קדישא, מאן דיתיב בהילולא דמלכא, לא יתחזי למשבק למלכא ויתעסק באחרא, ובכל יומא בעי לאחזאה עובדא, ולאתערא אתערותא ממה דאצטריך, ובשבת במלי דשמיא ובקדושא דיומא בעי לאתערא ולא במלה אחרא.

תא חזי, הכא כד אתקריב פרעה לאגחא קרבא בהו בישראל, בההוא זמנא לא בעי קודשא בריך הוא דיתערון ישראל אתערותא לתתא כלל, דהא אתערותא לעילא הוא, דהא אבהן אקדימו ואתערו אתערותא דא לעילא, וזכותא דלהון קאים קמיה, (ואתערו אתערותא דא), ולא בעא קודשא בריך הוא דישראל יתערון לתתא כלל, (דהא אתערותא לעילא הוה), הדא הוא דכתיב יהו״ה ילחם לכם ואתם תחרישון, תחרישון ודאי, ולא תתערון מלה דלא אצטריך לכו, והכא אתכליל שמא קדישא באתוון רשימן, והא אתערו ביה חברייא.

רבי יוסי ורבי יהודה הוו אזלי בארחא, אמר רבי יוסי לרבי יהודה, ודאי תנינא יהו״ה בכל אתר רחמי, ואף על גב דאגח קרבא ועביד דינא, ההוא דינא ברחימותא הוא. והכא חמינא דכתיב יהו״ה ילחם לכם, ולא אתחזי בההוא דינא רחמי כלל, דהא כתיב לא נשאר בהם עד אחד, אמר ליה מלה דא שמענא מרבי שמעון דאמר, דאפילו הכא דינא ברחמי הוה, דחפא עליהון ימא ומיתו, ולבתר אפיק לון ימא, וקודשא בריך הוא בעא ביקריהון ואתקברו בארעא, ולא בעאת ארעא לקבלא לון, עד דאושיט לה קודשא בריך הוא ימיניה וקבילת לון, הדא הוא דכתיב נטית ימינך תבלעמו ארץ, ובגין דא (הוה) האי דינא ברחמי הוה.

ועל דא לא בעא קודשא בריך הוא דיתערון ישראל מלה בעלמא, דאי יתערון ישראל מלה, לא יתערון שמא דרחמי, ולא יתעביד דינא ברחמי, הדא הוא דכתיב יהו״ה ילחם לכם, ואתם תחרישון, דלא תתערון מידי, דהא שמא דרחמי בעי לאתערא עלייהו למעבד דינא ברחמי, ועל דא בעי דלא תעבדון פגימו ותתערון מלה אחרא.

אמר ליה, והא כתיב (זכריה יד ג) **ויצא יהו״ה ונלחם בגוים ההם**, אי הכי דא דינא ברחמי הוה, אמר ליה, הכי הוה ודאי דינא הוה ברחמי, דמותא דלהון לא אשתכח כמותנא דשאר בני עלמא, אלא חס עלייהו קודשא בריך הוא דלא יהון כמותנא דשאר בני עלמא דקטילו לון, אלא בנחת בלא צערא, הא דינא ברחמי איהו. ובכל אתר שמא דא דינא ברחמי איהו, בר אתר חד דכתיב (ישעיה מב יג) יהו״ה כגבור יצא וגו׳, וכי כגבור ולא גבור, אלא ישני לבושוי וילבש לבושין אחרנין, כאיש מלחמות, ישני זיניה, ועם כל דא דינא הוא יתיר, אבל רחמי ביה, כמה דכתיב כגבור ולא גבור, כאיש מלחמות ולא איש מלחמות, דודאי אף על גב דעביד דינא חס על עובדוי, ועל דא יהו״ה ילחם לכם ודאי ואתם תחרישון, זכאה חולקיהון דישראל דקודשא בריך הוא בריר לון לחולקיה ואחסנתיה דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו״ה עמו יעקב חבל נחלתו:

ויאמר יהו״ה אל משה מה תצעק אלי -- מלה דא הא אוקמוה בספרא דצניעותא, ותמן הוא רזא דיליה.

ויאמר יהו״ה אל משה. רבי יהודה פתח ואמר, (יונה ב כה) **ויתפלל יונה אל יהו״ה אלהיו ממעי הדגה** - מה כתיב לעילא? **וימן יהו״ה דג גדול**. ״וימן״ כמה דאת אמר (דניאל א ה) **וימן להם המלך דבר יום ביומו, אשר מנה את מאכלכם**. אבל האי קרא הכי

דף מח עמוד א

מבעי ליה, ״וימן יהו״ה את יונה לדג״, דהא מנה הוא דמשדר ליה. אלא ודאי ההוא דג הוא הוה מנה ליונה, לנטרא ליה מן שאר נוני ימא ויהוי גניז בגויה. וכיון דאעליה בגויה, חמא יונה במעוי פותיא דאתר ימא (נ״א פותיא דאתר דמעוי) כמו היכלא רברבא, ותרין עינוי דההוא נונא דנהרין כשמשא, ואבן טבא הוה במעוי דנהיר ליה, והוה חמי כל מה די בימא ובתהומוי.

ואי תימא, אי הכי מאי דכתיב, (יונה ב ג) **קראתי מצרה לי**, הא לא אתחזי דכל האי רווחא הוה ליה, אלא ודאי כיון דאחמי ליה ההוא נונא כל מה די בימא ובתהומוי מית, דלא יכיל תלת יומין למסבל, כדין עקת ליה ליונה, דאמר רבי אלעזר, כיון דחמא יונה כל ההוא רווחא הוה חדי, אמר קודשא בריך הוא ומה תבעי יתיר, להא אעילנא לך הכא, מה עבד קטל להההוא נונא ומית, וכל שאר נוני ימא הוו סחרי סחרניה דההוא נונא, דא נשיך ליה מהאי גיסא ודא נשיך ליה מהאי גיסא, כדין חמא יונה גרמוי בעקו, מיד ויתפלל יונה אל יהו״ה.

בקדמיתא דג והשתא דגה, כמה דאת אמר (שמות ז יח) **והדגה אשר ביאור מתה**, וכדין כתיב קראתי מצרה לי, ולא כתיב הייתי בצרה או ישבתי בצרה, אלא קראתי, מההוא עקו דעאקון לי נוני ימא, מבטן שאול שועתי דהא מית, ולא כתיב מבטן חי או מבטן דג, אלא דודאי הוה מית. כיון דצלי צלותיה קביל ליה קודשא בריך הוא, ואחייה ליה להאי נונא, ואפיק ליה ליבשתא לעיניהון דכלא, דכתיב ויאמר יהו״ה לדג ויקא את יונה, וחמו כלהו עבידתא דקודשא בריך הוא, מה כתיב ויתפלל יונה אל יהו״ה אלהי״ו ממעי הדגה, לאתר דהוה קשיר ביה, משמע דכתיב יהו״ה אלהיו, ולא כתיב ויתפלל אל יהו״ה ולא יתיר, אלא יהו״ה אלהיו.

אוף הכא **ויאמר יהו״ה אל משה מה תצעק אלי**, אלי דייקא, דבר אל בני ישראל ויסעו, ויסעו מלאסגאה מלין, לאו עידנא דצלותא השתא, ויסעו, וכי לאן אתר פקד לון דינטלון, דהא על ימא הוו שראן, אלא אהדר לעילא, דכתיב מה תצעק אלי, דהא כלהו באתר דא קיימי, ועל דא ויסעו, ינטלון מן דא, דלאו עדנא הוא, אלא בעתיקא תליא מלתא:

ואתה הרם את מטך וגו׳ -- הרם את מטך, די ביה רשים שמא קדישא, ארכין ידך בסטרא דשמא קדישא, וכיון דיחמון מיא שמא קדישא, יערקון מניה ומקמיה (נ״א קמיה), ועל דא ונטה את ידך בסטרא חדא, דסטרין אחרנין דההוא מטה אצטריך לך למיין (נ״א למלין) אחרנין.

אמר רבי אלעזר, חמינא דזמנין אתקרי האי מטה מטה האלהי״ם, ולזמנין אתקרי מטה דמשה, אמר רבי שמעון, (תרי הוו והכי אוקימנא) בספרא דרב המנונא סבא שפיר קאמר, דכלא חד, בין תימא דקודשא בריך הוא ובין תימא דמשה, והאי מטה לאתערא סטרא דגבורה, ועל דא ונטה את ידך, ידא דשמאלא דאיהו בסטרא דגבורה.

אמר רבי שמעון, ווי לאינון דלא חמאן ולא מסתכלין באורייתא, ואורייתא קארי קמייהו בכל יומא, (ס״א ולא ידעין) ולא משגיחין, תא חזי בסטרא דגבורה מתערי מיא בעלמא, ונפקי מיא, והשתא בעי קודשא בריך הוא לנגבא מיא, אמאי ונטה את ידך דאיהו שמאלא, אלא הרם את מטך לנגבא מיא, ונטה את ידך לאתבא מיא, לאתערא סטרא דגבורא, ולאתבא מיא על מצרים, ובגין כך תרין מלין הכא, דכתיב הרם את מטך, ונטה את ידך על הים. ובקעהו, והא תהומי הוו, אלא קודשא בריך הוא עבד ניסא גו ניסא, כמה דאת אמר קפאו תהומות בלב ים, והוו אזלין ביבשתא בגו ימא, הדא הוא דכתיב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה:

דף מח עמוד ב

ויסר את אופן מרכבותיו. רבי שמעון פתח, (יחזקאל א טו) **וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות**. האי קרא אוקמוה ואתמר, אבל תא חזי קודשא בריך הוא בכולא אתחזי שלטנותא דיליה, ושלטניה די לא תעדי לעלם ולעלמי עלמין. ועביד שולטנותא באבהן, נטל לאברהם וקיים ביה עלמא, דכתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ואוקמוה, נטל יצחק ושתיל ביה עלמא, דאיהו קיים לעלמין, הדא הוא דכתיב (שם יז כא) ואת בריתי אקים את יצחק, נטל יעקב ואותביה קמיה ואשתעשע בהדיה ואתפאר ביה, הדא הוא דכתיב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר.

ותא חזי יעקב אחיד באילנא דחיי, דלית ביה מותא לעלמין, דכל חיין בההוא אילנא אשתכללו, ויהב חיין לכל אינון דאחידן ביה, ובגין כך יעקב לא מית, ואימתי מית, בשעתא דכתיב (בראשית מט לג) ויאסוף רגליו אל המטה, המטה, כמה דאת אמר (שיר ג ז) הנה מטתו שלשלמה, בגין דבהאי מטה כתיב (משלי ה ה) רגליה יורדות מות, ובגין כך ויאסוף רגליו אל המטה כתיב, כדין ויגוע ויאסף אל עמיו, ועבד קודשא בריך הוא ליעקב שלימו דאבהן, הדא הוא דכתיב (ישעיה מא ח) יעקב אשר בחרתיך.

תא חזי, כל משריין דלעילא, וכל אינון רתיכין, כלהו אחידן אלין באלין דרגין בדרגין, אלין עלאין ואלין תתאין, וחיוותא קדישא עלייהו, וכלהו אוכלוסין ומשריין כלהו נטלין תחות ידהא, על מימרהא נטלין ועל מימרהא שראן, ודא הוא חיותא (ס״א עלאה קדישא) דכל שאר חיותא אחידן בה, ואשתלשלו (ס״א ואשתכללו) בגינה כמה חיון לחיון, (נ״א אלין סלקין ואלין נחתין), ואתאחדן דרגין בדרגין, וכלהו עלאין ותתאין אזלין ושאטין בימא, הדא הוא דכתיב (תהלים קד כה) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר וגו׳. וכד סליק ימא גלגלוי, כלהו ארבין סלקין ונחתין, וזעפא אשתכח, ורוחא תקיפא אזלא עליה בתקיפו, ונוני ימא מתבדרין לכל סטר, אלין למזרח ואלין למערב אלין לצפון ואלין לדרום, וכל אינון בני עלמא דחמאן רשימא עלייהו, נטלין לון ובלעין לון בקפטירי עפרא.

וכל ארבין לא נטלין מאתרייהו, ולא סלקין ונחתין, בר מההוא שעתא דאתי חד דברא בימא, וידע לאשלמא רוחא דזעפא דימא, כיון דסליק דא עליה דימא, שכיך מרוגזא, ונייחא אשתכח, וכדין כלהו ארבין אזלין בארח מישר, ולא סטאן לימינא ושמאלא, הדא הוא דכתיב (שם כו) שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו, זה דייקא. וכל נוני ימא מתכנשין לאתרייהו, וכל אינון חיוון חדאן עלה, וחיוון חקלא עלאה חדאן, הדא הוא דכתיב (איוב מ כ) וכל חית השדה ישחקו שם.

תא חזי כגוונא דלעילא אית לתתא, כגוונא דלתתא אית בימא, כגוונא דלעילא אית לעילא בימא עלאה, כגוונא דלעילא אית לתתא, כגוונא דלתתא אית בימא תתאה. גופא דההוא ימא, הא אתערנא לחברנא, אורכא ופותיא רישא ודרועין ושערי גופא, כלא כמה דאצטריך, וכלא בשמיה אתקרי, וכגוונא דא לתתא לימא דלתתא, הכי נמי רישא דימא ודרועין דימא וגופא דימא.

כתיב (בראשית מט יג) **זבולון לחוף ימים ישכון**, והא ימא חד הוה בעדביה, אלא מאי לחוף ימים, ודאי אוקמוה חברייא ברזא עלאה, וירכתו על צידון, כמה דאת אמר (שמות א ה) יוצאי ירך יעקב, זבולון שוקא דימינא דגופא הוה, וים כנרת הוה בעדביה, ומהכא אשתכח חלזון לתכלתא.

תא חזי כמה רתיכין על רתיכין אשתכחו, וגלגלוי דרתיכא רהטין בבהילו, ולא מתעכבי אינון סמכי רתיכא לנטלא עליהון, וכן כלהו (נ״א והכא וינהגהו בכבדות בבהילו). תא חזי רתיכא די ממנא על מצראי, (אי תימא) אוקמוה רתיכא שלימתא לא אשתכח, דהא כתיב ויסר את אופן מרכבותיו, כמה רתיכין הוו דהוו נטלין על חד סמיך גלגלא דאתפקדא (אתעדו) עלייהו, כיון דאתעבר האי משולטנותא דיליה, כלהו רתיכין אתעברו משולטניהון, ולא נטלו, כדין כלהו דלתתא אתעברו משולטנותא, דכתיב (ירמיה מו כה) על מצרים ועל פרעה ועל הבוטחים

דף מט עמוד א

בו. ובההוא זמנא שלטנותא דמצרים שליט על כל שאר עמין, כיון דאתבר חילא דמצרים, אתבר חילא דשאר עמין, מנלן, דכתיב אז נבהלו אלופי אדום וגו׳, וכתיב שמעו עמים ירגזון וגו׳, בגין דכלהו הוו אחידן בפולחנא דמצרים, ואחידן במצרים לסיועא דלהון, ובההוא זמנא כלהו בעאן לסיועא דמצרים לאתתקפא.

ועל דא כיון דשמעו גבורן דעבד קודשא בריך הוא במצרים, רפו ידיהון ולא יכילו למיקם, ואזדעזעו כלהו ואתברו (משלשוליהון) משולטנתהון, ודאי כד אתבר חילא דלהון לעילא, אתבר חילא דכל אינון דאחידן ביה, כיון דאתבר חילא דכלהו לעילא, כל הני דלתתא אתברו, בגין (ההוא) האי חילא דאתבר בקדמיתא, ובגין כך ויסר את אפן מרכבותיו כתיב, וינהגהו בכבדות, דהא כד דא אתבר לא הוו אזלין. תא חזי דהכי הוא, דלא כתיב ויסר את אופני מרכבותיו, או אופן מרכבתו, אלא ויסר את אופן מרכבותיו, בגין האי חילא דכלהו הוו מתדבקן ביה (הכי אקרי).

ותו **ויסר את אופן מרכבותיו** -- תא חזי (ויסר את אופן מרכבותיו) זכאה חולקהון דישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהו, לאתדבקא בהו ולמהוי להו חולק, ולמהוי (אינון) חולקיה, הדא הוא דכתיב (דברים יג ה) ובו תדבקון, וכתיב (שם ד ד) ואתם הדבקים ביהו״ה אלהיכם, ביהו״ה ממש, וכתיב (תהלים קלה ד) כי יעקב בחר לו י״ה, וכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו״ה עמו יעקב חבל נחלתו, דאפיק לון מזרעא קדישא למהוי חולקיה, ועל דא יהב לון אורייתא קדישא עלאה גניזא תרי אלפין שנין עד לא יתברי עלמא והא אתמר, ובגין רחימותא דיליה יהבה לישראל, למהך אבתרה ולאתדבקא בה.

תא חזי כל משיריין דלעילא וכל אינון רתיכין, כלהו אחידן אלין באלין דרגין בדרגין, אלין עלאין ואלין תתאין, והא אוקמוה דכתיב (תהלים קד כה) זה הים גדול, וחיותא קדישא עליה, וכלהו אוכלוסין ומשריין כלהו נטלין תחות ידה, על מימרה נטלין ועל מימרה שראן, בעדנא דהיא נטלא כלהו נטלין, בגין דכלהו אחידן בה. (אמר רבי יצחק), ותא חזי בשעתא דבעי קודשא בריך הוא לאעברא לאוכלוסין דפרעה לתתא, אעבר בקדמיתא להוא חילא דלהון כמה דאוקימנא, מה עבד, אעבר וסליק ההוא אתר קדישא עלאה דהוה מדבר (פי׳ מנהיג) לכל אינון רתיכין, כיון דהאי אסתליק, הנהו כלהו משיריין לא יכילו לדברא, כיון דאינון לא יכילו, ההוא ממנא דמצראי אעברו ליה משולטניה, ואעבר בנורא דדליק, וכדין שלטנותא דמצראי אתעדי, ועל דא אנוסה מפני ישראל, מאי טעמא, בגין דחמו ממנא דמצרים אתוקד בנורא.

רבי יצחק אמר, בשעתא דקריבו ישראל לימא, קרא קודשא בריך הוא לממנא רברבא דעל ימא, אמר ליה בשעתא דעבדית אנא עלמא מניתי לך על ימא, ותנאי אית לי על ימא די יבזע מימוי מקמי בני, השתא מטא עדנא דיעברון בני בגו ימא, לבתר מה כתיב וישב הים לפנות בקר לאיתנו, מאי לאיתנו, לתנאו דהוה ליה בקודשא בריך הוא כד ברא עלמא. והוו ישראל שראן על ימא, והוו ישראל חמאן גלגלי ימא סלקין ונחתין, זקפו עינייהו וחמו לפרעה ולאוכלוסין דיליה, דחילו וצעקו. והא איתמר, הים ראה, מה חמא ימא, ארונא דיוסף קא חמא וערק מקמיה, מאי טעמא, (בגין) דכתיב (בראשית לט יב) וינס ויצא החוצה, ועל דא הים ראה וינס. וכתיב ויסר את אופן מרכבותיו וגו׳ אנוסה מפני ישראל, מאי טעמא, בגין דחמו ארעא דמצרים כאלו אתוקד בנורא, כדין אמרו אנוסה מפני ישראל.

רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי במדברא, אמר רבי חייא לרבי יוסי, תא ואימא לך, דכד קודשא בריך הוא בעי לאעברא שולטנותא דארעא, לא עביד עד דאעבר שלטנותא דלהון ברקיעא, ולא אעבר שלטנא דלהון עד דמני אחרא באתריה, בגין דלא יגרע (שלטנותא) שמושא דלהון

דף מט עמוד ב

ברקיעא, בגין לקיימא מה דכתיב (דניאל ד יד) ולמן די יצבא יתננה, אמר רבי יוסי ודאי הכי הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים ח ב) **יהו״ה אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ**. יהו״ה אדונינו, כד בעי קודשא בריך הוא לתברא חילא דעמין עעכו״ם, אתקיף דיניה עלייהו ותבר לון, ואעבר מקמיה שולטנותא דלהון. **אשר תנה הודך על השמים** - ״אשר נתת״ מבעי ליה, או ״תנה הודך״? מהו ״אשר תנה הודך״? אלא דא הוא רזא דנהרא עמיקא דכלא, ודוד בעא בעותיה למנגד מניה על השמים, ודא הוא אשר, כמה דאת אמר (שמות ג יד) אהיה אשר אהיה. בשעתא דהאי נהרא עמיקתא דכלא נגיד ונפיק על השמים, כדין כלא בחידו, ומטרוניתא אתעטרת במלכא, וכל עלמין כלהו בחידו, ושלטנותא דעמין עעכו״ם אתעבר מקמי מטרוניתא, וכדין זקפין רישא כל מאן דאחידו בה.

אדהכי חמו חד בר נש דהוה אתי וחד מטולא קמיה, אמר רבי חייא, נזיל דלמא האי בר נש עעכו״ם הוא או עם הארץ הוא, ואסיר לאשתתפא בהדיה בארחא, אמר רבי יוסי, ניתיב הכא ונחמי דלמא גברא רבא הוא, אדהכי אעבר קמייהו, אמר לון בדוקפא דמעברא, דקוטיפא דהאי חברותא אבעי, ואנא ידענא ארחא אחרא ונסטי מהאי, ואנא בעינא דאימא לכו ולא אתחייבנא בכו, ולא אעבר על מה דכתיב (ויקרא יט יד) ולפני עור לא תתן מכשול, ואתון כסומין בארחא דא ולא תסתכנו בנפשייכו, אמר רבי יוסי בריך רחמנא דאוריכנא הכא.

אתחברו בהדיה, אמר לון לא תשתעו מידי הכא עד דנעבר בהאי, סטו בארחא אחרא, בתר דנפקו מההוא אתר, אמר לון בההוא ארחא אחרא הוו אזלי זמנא חדא חד כהן חכם וחד כהן עם הארץ בהדיה, קם ההוא עם הארץ בההוא אתר עליה וקטליה, מההוא יומא כל מאן דאעבר בההוא אתר מסתכן בנפשיה, והא מתחברין תמן משדדי טוריא וקטלין וקפחין לבני נשא, ואינון דידעי לא עברי תמן, ובעי קודשא בריך הוא דמא דההוא כהנא כל יומא.

פתח ואמר, (ישעיה י לב) **עוד היום בנוב לעמוד וגו׳**. הא אוקמוה אינון מארי מתיבתא, אבל אנא לא אמינא לכו הכי, אלא דרזא דמלה אוליפנא. עוד היום, מאן יומא דין, אלא הכי כתיב, (שמות ו כג) ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב, ורזא הוא על כנסת ישראל, דאהרן הוא שושבינא דילה, לתקנא ביתה, ולשמשא לה, ולמיעל לה למלכא לאזדווגא כחדא, מכאן ולהלאה כל כהן דמשמש במקדשא כגוונא דאהרן. אחימלך כהנא רבא עלאה הוה, וכל אינון כהני בהדיה כלהו הוו שושבינין דמטרוניתא, כיון דאתקטילו אשתארת מטרוניתא בלחודהא, ואתאביד שושבינא דילה, ולא אשתכח מאן דמשמש קמה, ויתקן ביתה, ויחדי לה לאזדווגא עם מלכא, כדין מההוא יומא אתעברא לשמאלא, וקיימא על עלמא כמין על כלא, קטיל לשאול ולבנוי, אתאביד מינייהו מלכו, מיתו מישראל כמה אלפין וכמה רבוון, ועד כען ההוא חובה הוה תלי. עד דאתא סנחריב וארגיז כלא, ודא הוא עוד היום בנוב, דא הוא

יומא עלאה, ומאן איהו דא כנסת ישראל, דאבדת שושבינין דילה, ההיא דאשתארת בלא ימינא, (דהוה לה) לאתדבקא בשמאלא, דכהנא ימינא הוא, (ובגין כך הוה ליה לאתדבקא בשמאלא), ובגין כך עוד היום בנוב לעמוד.

תא חזי, כתיב (שם ל) **גבעת שאול נסה**, שאול אמאי הכא? אלא בגין דהוא קטיל לכהני, וגרים דרועא ימינא לאתעקרא מעלמא, אוף הכא מההוא יומא לא אעבר בר נש בההוא דוכתא, בגין דלא יסתכן בנפשיה, אמר ליה רבי יוסי לרבי חייא, ולא אמרית לך דלמא גברא רבא הוא.

פתח ואמר (משלי ג יג) **אשרי אדם מצא חכמה**, אשרי אדם

דף נ עמוד א

כגון אנן דאשכחנא לך, וידענא מינך מלה דחכמתא, ואדם יפיק תבונה, כגון אנן דאוריכנא לך לאתחברא בהדך, ודא הוא בר נש דזמין ליה קודשא בריך הוא נבזבזא בארחא, אנפוי דשכינתא, ועל דא כתיב (משלי ד יח) וארח צדיקים כאור נגה, אזלו.

פתח ההוא גברא ואמר, (תהלים כד א) **לדוד מזמור ליהו"ה הארץ ומלואה וגו'**, לדוד מזמור באתר חד, ובאתר אחרא מזמור לדוד, מה בין האי להאי? אלא "לדוד מזמור" שירתא דקאמר דוד על כנסת ישראל, "מזמור לדוד" שירתא דקאמר דוד על גרמיה.

ליהו"ה הארץ ומלואה - ליהו"ה דא קודשא בריך הוא, הארץ ומלואה דא כנסת ישראל וכל אוכלוסין דילה דמתחברן בהדה, ואקרון מלואה ודאי, כמה דאת אמר (ישעיה ו ד) מלא כל הארץ כבודו. **תבל ויושבי בה**-- דא הוא ארעא דלתתא דאקרי תבל, ואחידת בדינא (דעלמא) דלעילא, הדא הוא דכתיב (תהלים ט ט) והוא ישפוט תבל בצדק, בין לחד, בין לעמא חד, בין לכל עלמא, מהאי דינא הוא אתדן.

תא חזי פרעה מהאי דינא יניק, עד דאתאבידו הוא וכל עמיה, כיון דהאי דינא אתער עליה, ההוא ממנא דאתמנא עלייהו בשלטנותא אתעדי ואתעבר, וכדין כלהו דלתתא אתאבידו, דכתיב ויסר את אופן מרכבותיו, מאי אופן מרכבותיו, מרכבותיו דפרעה, ומאן איהו ההוא אופן דלהון, ההוא ממנא דשליט עלייהו, ועל דא מיתו כלהו בימא, אמאי בימא, אלא ימא עלאה אתער עלייהו ואתמחו (נ"א ואתמסרו) בידהא, ובגין כך טבעו בים סוף כתיב, אמר רבי יוסי ודאי הכי הוא, ועל דא כתיב טבעו בים סוף, סופא דדרגין.

רבי חייא אמר, וינהגהו בכבדות, מהו בכבדות, אלא מכאן אוליפנא דבההוא דברותא דאתדבר ביה בר נש, מדברין ליה, בפרעה כתיב (שמות ט ז) ויכבד לב פרעה, בההוא מלה דבר ליה קודשא בריך הוא בכבדות ממש, אמר ליה קודשא בריך הוא, רשע, את אוקיר לבך, אנא אדבר לך בהאי, על דא וינהגהו בכבדות.

ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל וגו' -- ויאמר מצרים, דא ממנא דאתמני על מצראי, אמר רבי יוסי, האי מלה קשיא, כיון דאעברו ליה משולטנותיה, היך יכיל הוא למרדף אבתרייהו דישראל, אלא ודאי הכי הוא, אבל דא ויאמר מצרים, מצרים דלתתא, כי יהו"ה נלחם להם במצרים, מצרים דלעילא, דכיון דאתבר חיליהון מלעילא, כדין אתבר חילא ותוקפא דלהון לתתא, הדא הוא דכתיב כי יהו"ה נלחם להם במצרים, במצרים דיקא, דא הוא תוקפא דלהון דלעילא, ודא הוא דאוקמוה, מלך מצרים סתם, הכא ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל, דחמו דהא אתבר חיליהון ותוקפא דלהון דלעילא.

תא חזי כד אתערת האי כנסת ישראל, אתערו כל אינון דאחידן בה, וכלהו אחרנין דלתתא, וישראל לעילא מכלהו, דהא אינון נטלי לה בגופא דאילנא, והא אוקמוה, ובגיני כך ישראל אחידן בה יתיר מכל עובדי עכו"ם, וכד אינון מתערין, (כל עמין עכו"ם) אתבר תוקפיהון מאינון דשלטי עלייהו. תא חזי האי ממנא שלטנא דמצראי דחיק לון לישראל בכמה שעבודין כמה דאוקמוה, לבתר דאתבר הוא בקדמיתא, אתברו אינון מלכוותא (ס"א מלתתא), הדא הוא דכתיב כי יהו"ה נלחם להם במצרים, נלחם להם ודאי:

תוספתא

תוספתא: ויסע מלאך האלהי"ם וגו' -- (מתניתין), עד לא [ס"א אשתקע] אשתכח אוירא דכיא ולא נהיר -- אבנין נקיבן הוו סתימאן; תלת רוחין דכלילן בתלת הוו שקיעין; ומיין סתימן תחות נוקבי בשבעין ותרין אתוון אתהדרו לאתרייהו.

דף נ עמוד ב

רבי חייא פתח, (משלי לא יד) **היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה**. ״היתה כאניות סוחר״-- דא כנסת ישראל, ״ממרחק תביא לחמה״-- כמה דאת אמר (ישעיה ל כז) **הנה שם יהו״ה בא ממרחק**. ״תביא לחמה״-- בחד דרגא דשארי עלה, וביה אתמשכו כל אלין נחלין ומבועין דאזלין בימא, כמה דאת אמר (קהלת א ז) **כל הנחלים הולכים אל הים וגו׳**. אל מקום שהנחלים הולכים, אף על גב דכלהו נחלין אתמשכן בההוא דרגא, וההוא דרגא נחית (נ״א נגיד) לון לההוא ימא, לא תימא דהא אריק לון, והא לא שריין ביה אחרנין, ולא נגדין ביה כמלקדמין, אהדר ואמר אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים, אל מקום דההוא דרגא דנחלין אזלין זמנא חדא, שם הם שבים ללכת, תמן אינון תייבין מההוא אתר עלאה, ולא פסקין לעלמין, ומתכנשי כלהו בההוא אתר, ולמה, ללכת, למהך להההוא אתר דימא כמה דאתמר, מה שמיה דההוא דרגא, צדיק אקרי.

רבי יהודה אמר, כתיב (תהלים קד כו) שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו, שם אניות יהלכון, בההוא ימא דאזלין ושאטין עד דאתיין לאתחברא בההוא דרגא, כדין כתיב לויתן זה יצרת לשחק בו.

רבי יצחק אמר, לעילא לעילא יתיר, אית זווגא אחרא, דשארי בחביבותא, ולא מתפרש לעלמין, אמר רבי יהודה מאן זכי להההוא זווגא, אמר ליה, מאן דאית ליה חולקא בעלמא דאתי, בעלמא דאתי דיקא. אמר ליה והא מהכא אוליפנא, דכתיב (שם) לויתן זה יצרת לשחק בו, משמע דקאמר זה, וזה וזאת ידיעין אינון, אמר רבי אבא, תרווייכו שפיר קאמריתו, והא דרבי יהודה שפיר דיקא, וכלא זמין קודשא בריך הוא לאתענגא בהו לצדיקייא, הדא הוא דכתיב (ישעיה נח יד) אז תתענג על יהו״ה.

אמר רבי אבא, כמה אלפין כמה רבבן דמשיריין קדישין אית ליה לקודשא בריך הוא, מארי דאנפין עלאין, מארי דעיינין, מארי דזיינין, מארי דיללה, מארי דיבבא, מארי דרחמי, מארי דדינא, ועילא מנייהו אפקד למטרוניתא לשמשא בהיכלא קמיה. לקביל אלין אית לה למטרוניתא משיריין מזיינין, בשתין (נ״א בשתא) אנפין משתכחו משריין מזויינין, וכלהו חגירן חרבא, קיימאן בסחרנהא, קמה נפקין קמה עיילין, בשית גדפין טאסין כל עלמא, קמי כל חד וחד גומרין דנור דליק, לבושוי מתלהטא אשא בגבוי, שננא דחרבא מתלהטא בכל עלמא, לנטרא:

תוספתא

אינון אבנין (ס״א דרין) בתר שבעין ותרין דרגין, וכן תלת זמנין, אתבקעו, ואתנקיבו אבני תחות צרורא דהוה חקיק, ואתכנפו דרגין ואתעבידו כנופיא חדא, (ס״א אתפלג ואתעבידו כנופיא חד).

לבתר אתפלגו, ואתעבידו תרין דרגין, פלגותא מיא אגלידו, ופלגותא אשתקעו, אלין סליקו ואלין נחתו, מהכא שרא עלמא לאתפלגא. צרורא אחרא (נ״א חדא) אית לעילא (לעילא), והוא גליפא בע״ב חתימן דגושפנקא תקיפא, ובהו שקיען גלגלוי דימא, כד נטלין אתפלגו לארבע זויין, פלגו חדא סליק, ופלגו חדא נחית, פלגו חדא לסטר צפון, ופלגו חדא לסטר דרום, כד מתחברן כחדא, גומרין דלהטין קיימין בלהט שננא דחרבא דמתהפכא.

חד קיימא נעיץ בגו ימא, דרגא שליחא דאפרכא עלאה, סליק בההוא קיימא לעילא לעילא, אשתכלל (נ״א אסתכל), אסתליק למרחיק, קטורא דארבין דשאטין בימא, מאן חמי גלגלין דסלקין ונחתין, ורוחא דנשיב בהו, ונוני ימא נגדין כל אינון ארבין לכל סטרי עלמא.

ההוא דרגא כד נחית מההוא קיימא, אלף מימיניה ואלף משמאליה, הוה תב ויתיב באתריה כמלכא בכורסיה ההוא דרגא, דכד שאטי ימא לארבע סטרי עלמא, עמיה נפקת, ביה תבת, הוא תב בקיומא דמלכא. כדין כרוזין נפקין, מאן מארי דעיינין, יזדקפאן לון לעילא לעילא, מאריהון דגדפין יקומון בקיומייהו, מארי דאנפין חפיין לון, עד דנטיל במטלנוי, כדין **ויסא מלאך האלהים**:

דף נא עמוד א

קמה, הדא הוא דכתיב (בראשית ג כד) **ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים**.

מאן ״דרך עץ החיים״? דא היא מטרוניתא רבתא, דהיא ארחא להההוא אילנא רברבא תקיף, אילנא דחיי, דכתיב (שיר ג ז) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל, ישראל דלעילא, כלם אחוזי חרב, כד נטלא מטרוניתא כלהו נטלין בהדה, הדא הוא דכתיב ויסע מלאך האלהי״ם. וכי מלאך האלהי״ם אתקרי, אמר רבי אבא אין, תא חזי הכי אמר רבי שמעון, אתקין קודשא בריך הוא קמיה היכלא קדישא, היכלא עלאה (קדישא), קרתא

קדישא, קרתא עלאה, ירושלם עיר הקדש אקרי, מאן דעאל למלכא, לא עאל אלא מההיא קרתא קדישא, נטיל ארחא למלכא, דארחא מהכא אתתקן, הדא הוא דכתיב (תהלים קיח כ) זה השער ליהו״ה צדיקים יבואו בו.

כל שליחותא דבעי מלכא, מבי מטרוניתא נפקא, וכל שליחותא מתתא למלכא (נ״א דבעי מלכא), לבי מטרוניתא עייל בקדמיתא, ומתמן למלכא, אשתכח דמטרוניתא איהי שליחא דכלא, מעילא לתתא ומתתא לעילא, ועל דא איהי שליחא דכלא, הדא הוא דכתיב ויסע מלאך האלהי״ם ההולך לפני מחנה ישראל, ישראל דלעילא, מלאך האלהי״ם, הדא הוא דכתיב ביה, ויהו״ה הולך לפניהם וגו׳, והאי ללכת יומם ולילה כמה דאוקמוה.

וכי יקרא הוא דמלכא דמטרוניתא תזיל והיא תגח קרבא, והיא אזלת שליחא? אלא למלכא דאזדווג במטרוניתא עלאה, חמא מלכא יקירו דילה על כל שאר מטרוניתא דעלמא, אמר כלהו משתכחין לחינתא (נ״א לחופתא) לקבל האי מטרוניתא דילי, היא סלקא על כלא, מה אעביד לה, אלא כל ביתא דילי יהא בידהא, אפיק מלכא כרוזא, מהכא כל מלין דמלכא בידא דמטרוניתא יתמסרון, מה עבד, אפקיד מלכא בידהא כל זיינין דיליה, כל אינון מארי מגיחין קרבא, כל אינון אבנין יקירין דמלכא, כל גנזייא דמלכא, אמר, מהכא כל מאן דיצטריך למללא עמי, לא יכיל למללא עמי עד דאודע לה למטרוניתא.

כך קודשא בריך הוא, מסגיאות חביבותא ורחימותא דיליה בכנסת ישראל, אפקיד כלא ברשותה, אמר הא כל שאר לא משתכחי כלום לגבהא, אמר (שיר ו ח) ששים המה מלכות וגו׳, אחת היא יונתי תמתי, מה אעביד לה, אלא הא כל ביתא דילי בידהא, אפיק מלכא כרוזא, מהכא כל מלין דמלכא בידא דמטרוניתא יתמסרון, אפקיד בידהא כל זיינין דיליה, רומחין וסייפין קשתין חצין וחרבין בלסטרין קסטיראין אעין אבנין, כל אינון מארי (נ״א מאני) מגיחי קרבא, הדא הוא דכתיב הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים וגו׳ כלם אחוזי חרב מלומדי וגו׳, אמר מלכא, מכאן ולהלאה קרבא דילי אתמסר בידך, זיינין דילי מארי מגיחי קרבא בידך, מכאן ולהלאה את הוי נטרא לי, הדא הוא דכתיב (תהלים קכא ד) שומר ישראל, מכאן ולהלאה מאן דאצטריך לי לא יכיל למללא עמי עד דאודע למטרוניתא, הדא הוא דכתיב (ויקרא טז א) בזאת יבא אהרן אל הקדש, שליחא דמלכא בכלא כמה דאוקימנא, אשתכח דכלא בידהא, ודא הוא יקרא דמטרוניתא, הדא הוא דכתיב ויסע מלאך האלהי״ם וגו׳ כמה דאתמר.

וילך מאחריהם -- מאי טעמא מאחריהם? בגין דישתכחו לקמהא (נ״א לגבהא) מארי מגיחי קרבא, מארי בלסטראות, מארי רומחין וסייפין, ויתגלון קמהא, דהא הוו אתיין משיריין אחרנין לאגחא קרבא בישראל מלעילא, ועל דא וילך מאחריהם.

ותאנא בההיא שעתא אתא רברבא שלטנא דממנא על מצראי, וכנש שית מאה (רבוון) רתיכין מקטרגין, ועל כל רתיכא ורתיכא שית מאה שלטנין ממנן קטיגורין, הדא הוא דכתיב ויקח שש מאות רכב בחור וגו׳, וכי שש מאות רכב בחור לא הוו רכבי מצרים, מאי טעמא וכל רכב מצרים, אלא הכי תאנא, הוה סמא״ל אוזיף ליה שית מאה רתיכין מקטרגין לסייעא ליה, הדא הוא דכתיב ויקח שש מאות רכב

דף נא עמוד ב

בחור.

אימתי אשלים ליה קודשא בריך הוא לסמא״ל? בקרבא דסיסרא, דעקר קודשא בריך הוא לכל אינון רתיכין, ואתמסרו בידא דמטרוניתא, הדא הוא דכתיב (שופטים ה כא) נחל קישון גרפם נחל קדומים וגו׳, ולזמנא דאתי יתמסרו כלהו, הדא הוא דכתיב (ישעיה סג א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו׳, ועל דא וילך מאחריהם, דזמינא שכינתא בסוף יומיא לאעקרא לון מן עלמא.

ויסע עמוד הענן מפניהם -- מאן עמוד הענן דא? רבי יוסי אמר, דא הוא ענגא דאתחזי תדיר עם שכינתא, ודא הוא ענגא דעאל משה בגויה. רבי אבא אמר, כתיב ויהו״ה הולך לפניהם יומם, אלא סיועא דצדיק הוא, ופרישו דרשימו דיליה, ועל דא אזיל האי ענן יומם, וכתיב (תהלים מב ט) יומם יצוה יהו״ה חסדו, ומסטרא דחס״ד אתא ענגא דא, ודא חסד אתקרי, וענגא אחרא אזיל בליליא, ואתקרי עמוד אש.

רבי שמעון אמר, עמוד הענן יומם דא אברהם, ועמוד האש לילה דא יצחק, ותרווייהו אשתכחו בשכינתא, ומה דאמר רבי אבא הכי הוא ודאי, דעל ידא דהאי (נ״א דבהאי) דרגא אשתכחו, והאי ויסע מלאך האלהי״ם ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע, דנטיל מסטרא דחסד, ואתדבק בסטרא דגבורה, בגין דהא מטא שעתא לאתלבשא בדינא.

תא חזי, בההיא שעתא אשתלים סיהרא מכלא, וירתא שבעין ותרין שמהן קדישין בתלת סטרין, סטרא חדא אתלבשא בעטרוי דחסד עלאה, בשבעין גליפין דנהירו דאבא עלאה דאנהיר לה, סטרא תניינא אתלבשת ברומחי דגבורה, בשתין פולסי דנורא, ועשרה דילה, דנחתו מסטרא דאמא עלאה,

בנימוסי גליפין, סטרא תליתאה אתלבשת בלבושי ארגונא דלביש מלכא עלאה קדישא, דאקרון תפארת, דירית ברא קדישא בשבעין עטרין עלאין מסטרא דאבא ואמא, והוא כליל להאי סטרא ולהאי סטרא, (ס״א ותרין עטרין מסטרא דאבא ואימא, ואינון שבעין ותרין שמהן).

ותנינן, מסטרא דחסד שבעין ותרין סהדין, מסטרא דגבורה שבעין ותרין סופרין, מסטרא דת״ת שבעין ותרין גוונין לאתפארא. ובהאי אתר אתגליף חד בחד, ואסתליק שמא קדישא, רזא דרתיכא, והכא אתגליפו אבהתא לאתחברא בחד, והוא שמא קדישא גליפא באתווי.

צרופא דאתוון אלין, **אתוון קדמאי** רשימין כסדרן בארח מישר, בגין דכלהו אתוון קדמאי אשתכחו בחסד, למהך בארח מישר, בסדורא מתתקן. **אתוון תנייני** רשימין בגלגולא למפרע, בגין דכלהו אתוון תנייני משתכחי בגבורה (ס״א מגבורה), לגלאה דינין וזינין דאתיין מסטרא דשמאלא. **אתוון תליתאי** אינון אתוון רשימן, לאחזאה גוונין לאתעטרא במלכא קדישא, וכלא ביה מתחברן ומתקשרן, והוא אתעטר בעטרוי בארח מישר, ורשים להאי סטרא ולהאי סטרא, כמלכא דאתעטר בכלא, הכא אתרשים שמא קדישא גליפא בע״ב תיבין, דמתעטרי באבהתא רתיכא קדישא עלאה.

ואי תימא הני אתוון תליתאי מאי טעמא לאו אינון כתיבין מנהון בארח מישר כסדורן ומנהון למפרע, לישרא להאי סטרא ולהאי סטרא, דהא תנינן (שם צט ד) אתה כוננת מישרים, קודשא בריך הוא עביד מישרים לתרי סטרי, וכתיב (שמות כו כח) והבריח התיכון בתוך הקרשים וגו׳, דא קודשא בריך הוא, רבי יצחק אמר דא יעקב, וכלא חד. אלא למלכא דאיהו שלים מכלא, דעתיה שלים מכלא, מה ארחיה דההוא מלכא, אנפוי נהירין כשמשא תדיר, בגין דאיהו שלים, וכד דאין, דאין לטב ודאין לביש, ועל דא בעי לאסתמרא מיניה, מאן דאיהו טפשא חמי אנפוי דמלכא נהירין וחייכן ולא אסתמר מיניה, ומאן דאיהו חכימא אף על גב דחמי אנפוי דמלכא נהירין, אמר מלכא ודאי שלים הוא, שלים הוא מכלא, דעתיה שלים, אנא חמי דבההוא נהירו דינא יתיב

דף נב עמוד א

ואתכסיא, אף על גב דלא אתחזיא, דאי לאו הכי לא יהא מלכא שלים, ועל דא בעי לאסתמרא.

כך קודשא בריך הוא שלים תדיר בהאי גוונא ובהאי גוונא, אבל לא אתחזיא אלא בנהירו דאנפין, ובגין כך אינון טפשין חייבין לא אסתמרן מניה, אינון חכימין זכאין אמרין מלכא שלים הוא, אף על גב דאנפוי אתחזיין נהירין דינא אתכסיא בגויה, בגין כך בעי לאסתמרא מניה.

אמר רבי יהודה מהכא, (מלאכי ג ו) **אני יהו״ה לא שניתי**-- לא דליגנא לאתר אחרא, בי אתכליל כלא, הני תרי גווני בי אתכלילן, בגין כך כלא בארח מישר אתחזיא, ואף על גב דאתוון אחידן להאי סטרא ולהאי סטרא, כסדרן כתיבין:

ויסע מלאך האלהי״ם ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם -- עד כאן סטרא חד חסד לאברהם, אמר רבי שמעון, אלעזר ברי, תא חזי רזא דא, כד עתיקא קדישא אנהיר למלכא, אנהיר ליה (ס״א ועטר ליה ואחסין ליה בכתרין וכו׳) ועטרין ליה בכתרין קדישין עלאין, כד מטאן לגביה מתעטרי אבהתא, בשעתא דמתעטרי אבהתא, כדין הוא שלימו דכלא, כדין מטרוניתא נטלא במטלנהא, בההוא (נ״א בשולטנותא בהאי) שלימו דאבהתא, וכד מתעטרא מכלהון, כדין אתברכא ורשותא דכלא בידהא, ואסתים ביה, כגוונא דא שמא קדישא גליפא באתווי, רשימין ברתיכא עלאה קדישא עטורא דאבהן:

אמרו המגיהים, כאן מצאנו כתוב פסוק ויסע כסדר כל אות ואות בבית אחד במרובע, עם זה הלשון:

עד כאן אתתקנו טורין כסדרן ברזא דחסד, לא סטאן לימינא ושמאלא.

אחר כך מצאנו פסוק ויבא למפרע, כמו כן כל אות ואות בבית אחד במרובע, עם זה הלשון:

עד כאן אתתקנו טורין למפרע ברזא דגבורה, כלהו שמאלא כלילן בימינא.

אחר כך מצאנו פסוק ויט כסדר כמו כן כל אות ואות בבית אחד במרובע, עם זה הלשון:

עד כאן כלילן טורין דשמא קדישא בתפארת, לבתר מתחברן אבהן ואתעבידו שמא קדישא.

ואחר כך מצאנו הע״ב שמות היוצאים משלשה פסוקים אלו במרובע, כל שם ושם משלש אותיות היוצאים משלשה פסוקים אלו, ישר הפוך ישר, והסימן יה״י אור, עם זה הלשון:

הא כגוונא דא שמא קדישא גליפא באתווי, רשימין ברתיכא עלאה קדישא עטורא דאבהן,

ולא הדפסנו אותו כאן מפני יקר תפארת גדולתו (ר״ל שהם טבלאות גדולות ואין העמוד מכילו), והודפס בסוף הספר

[אמר רבי ייסא, אשכחנא ברזא דא בתקיעותא (ס״א דרב בבל) דרב המנונא סבא, תלת ובכן ובכן ובכן לקבלי הני תלת, וכך הוא סדורא. אמר רבי יוסי, כלא אתכליל בהאי שמא (נ״א שליחא) קדישא ואסתים ביה, אשתכח דשלימו דרתיכא קדישא אית ביה].

אמר רבי שמעון, האי הוא שמא קדישא עטורא דאבהן, דמתעטרא בגלופייהו בחבורא כחדא, שלימו דרתיכא קדישא, ואתכליל בארבעין ותמניא תיבותא, דאיהו שלימו דכלא ועקרא דשרשין. תא חזי, גופא דאילנא אנ״י אל״ף נו״ן יו״ד, רישא דכל ענפי אילנא וה״ו (וה״ו), והא אתערו חבריא, כללא דענפין וגופא ושרשא בארבעין ותמניא תיבין, והא אתרשים בתלת עלמין עלאין, ובתלת עלמין תתאין, לקבליה קדוש קדוש קדוש ה׳ צבאות, קדוש לעילא, קדוש באמצעיתא, קדוש לתתא, קדוש חסד, קדוש גבורה, קדוש תפארת, וכלהו בשבעין ותרין אתגליפו כמה דאתמר, בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין אמן.

אמר רבי יצחק, בשעתא דשרו ישראל על ימא, חמו לכמה

דף נב עמוד ב

אכלוסין לכמה חיילין לכמה משיריין מעילא ותתא, וכלהו בכנופיא עלייהו דישראל, שריאו בצלו מגו עאקו דלהון, ביה שעתא חמו ישראל עאקו מכל סטרין, ימא בגלוהי דזקפן קמייהו, בתרייהו כל אינון אכלוסין כל אינון משיריין דמצרים, לעילא עלייהו כמה קטיגורין, שריאו צווחין לקודשא בריך הוא, כדין כתיב ויאמר יהו״ה אל משה מה תצעק אלי, ותאנא בספרא דצניעותא, אלי דייקא, בעתיקא תליא כלא, ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא, ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין, כדין נהירו דכלא אתנהיר.

אמר רבי יצחק, כדין כד אתנהיר כלא כחדא, ועבד ימא נימוסין עלאין, ואתמסרו בידוי עלאין ותתאין, ובגיני כך קשיא קמי קודשא בריך הוא כלא כקריעת ים סוף, וכלא הכי אוקמוה, מאי טעמא, בגין דקריעת ים סוף בעתיקא תלייא.

אמר רבי שמעון, חד איילתא אית בארעא, וקודשא בריך הוא עביד סגיא בגינה, בשעתא דהיא צווחת קודשא בריך הוא שמע עאקו דילה וקביל קלה, וכד אצטריך עלמא לרחמי למיא, היא יהבת קלין, וקודשא בריך הוא שמע קלה, וכדין חייס על עלמא, הדא הוא דכתיב (תהלים מב ב) כאיל תערוג על אפיקי מים. וכד בעיא לאולדא, היא סתימא מכל סטרין, כדין אתייא ושויאת רישה בין ברכהא וצווחת ורמת קלין, וקודשא בריך הוא חייס עלה, וזמין לקבלה חד נחש, ונשיך בערייתא דילה ופתח לה וקרע לה ההוא אתר, ואולידת מיד, אמר רבי שמעון בהאי מלה לא תשאל ולא תנסה את יהו״ה, והכי דייקא:

ויושע יהו״ה ביום ההוא את ישראל וגו׳, וירא ישראל את מצרים מת -- ההוא שלטנא ממנא דמצראי אחמי לון קודשא בריך הוא דאעבר ליה בנהר דינור דהוה בשפתא דימא רבא, מת, מאי טעמא מת, כמה דאוקמוה דאעברו ליה מההוא שלטנותא דיליה:

וירא ישראל את היד הגדולה וגו׳ -- רבי חייא אמר, הכא אשתלים ידא וכלהו אצבען, ואשתלים ידא דאתכליל ביה בימינא, דהכי תנינן כלא בימינא אתכליל, ובימינא תליא, הדא הוא דכתיב ימינך יהו״ה נאדרי בכח ימינך יהו״ה תרעץ אויב.

ואמר רבי יצחק, לא אשכחנא מאן דאתקיף לביה לגבי קודשא בריך הוא כפרעה, אמר רבי יוסי, סיחון ועוג הכי נמי, אמר ליה לאו הכי, אינון לגבי ישראל אתתקפו, אבל לגביה דקודשא בריך הוא לא, כמה דאתקף פרעה רוחיה לקבליה, והוה חמי כל יומא גבוראן דיליה ולא הוה תב.

אמר רבי יהודה אמר רבי יצחק, פרעה חכים מכל חרשוי הוה, ובכל אינון כתרין ובכל אינון ידיען אסתכל, ובכל סטרא דלהון לא חמא פורקנא דלהון דישראל, ולא הוה תלי בחד מנייהו, ועוד דהא בכלהו קשירו קשרא עלייהו דישראל, ופרעה לא סבר דאית קשרא אחרא דמהימנותא דאיהו שליט על כלא, ועל דא הוה אתקיף לביה.

רבי אבא אמר, לא אתקיף לבא דפרעה אלא שמא דא, דכד הוה אמר משה כה אמר יהו״ה, דא מלה ממש אתקיף לביה, הדא הוא דכתיב (שמות ט יב) **ויחזק יהו״ה את לב פרעה**, דהא בכל חכמתא דיליה לא אשתכח דשמא דא שליט בארעא, ועל דא אמר **מי יהו״ה**, ולבתר אמר **יהו״ה הצדיק**. אמר רבי יוסי, לבתר אמר (שם י יז) **חטאתי ליהו״ה**, ההוא פומא דאמר דא אמר דא.

רבי חזקיה פתח ואמר, (איוב ט כב) **אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה** -- האי קרא אוקמוה ברזא דחכמתא, אחת היא, מאי אחת היא, הדא הוא דכתיב (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה, ובהאי קודשא בריך הוא דאין דינוי לתתא, ודאין דינוי לעילא בכלא, וכד קודשא בריך הוא אתער דינוי, דאין דינוי בהאי כתרא, כדין כתיב תם ורשע הוא מכלה,

דף נג עמוד א

בגין דאינון צדיקייא מתפסאן בחוביהון דרשיעיא, דכתיב (ש"ב כד טז) ויאמר יהו"ה למלאך המשחית בעם רב וגו', ועל דא אמר (רבי יוסי) איוב מלה דא, (אמר) ולא אגמר מלה, ואוקמוה טול הרב.

רבי ייסא אמר, **אחת היא**-- דא כנסת ישראל בגלותא דמצרים, דבגינה קטל קודשא בריך הוא במצראי, ועבד בהו נוקמין, הדא הוא דכתיב תם ורשע הוא מכלה.

רבי חייא אמר, איוב לא אלקי אלא בזמנא דנפקו ישראל ממצרים, אמר איוב אי הכי כל אפייא שוין, תם ורשע הוא מכלה, פרעה אתקיף בהו בישראל ואמר (שמות ה ב) מי יהו"ה אשר אשמע בקולו, ואנא לא אתקיפנא בהו, ולא עבידנא מידי, תם ורשע הוא מכלה, הדא הוא דכתיב (שם ט ב) הירא את דבר יהו"ה מעבדי פרעה, זה איוב.

רבי יהודה אמר, אינון אבני ברדא דהוו נחתין אתעכבו על ידוי דמשה, לבתר עבדו נוקמין ביומוי דיהושע, ולזמנא דאתי זמינין לאחתא אינון דאשתארו על אדום ובנותיה, אמר רבי יוסי, הדא הוא דכתיב (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

דבר אחר: **וירא ישראל את היד הגדולה וגו'** -- האי קרא לאו רישיה סיפיה ולאו סיפיה רישיה, בקדמיתא וירא ישראל, ובתר וייראו העם את יהו"ה, אלא אמר רבי יהודה, ההוא סבא דנחת עם בנוי בגלותא, וסביל עליה גלותא, ואעיל לבנוי בגלותא, הוא ממש חמא כל אינון נוקמין וכל גבוראן דעבד קודשא בריך הוא במצרים, הדא הוא דכתיב וירא ישראל, ישראל ממש. ואמר רבי יהודה, סליק קודשא בריך הוא להאי סבא, ואמר ליה קום חמי בניך דנפקין מגו עמא תקיפא, קום חמי גבורן דעבדית בגין בניך במצרים, והיינו דאמר רבי ייסא, בשעתא דנטל ישראל לנחתא בגלותא דמצרים, דחילו ואימתא תקיפא נפל עלוי, אמר ליה קודשא בריך הוא ליעקב, אמאי את דחיל, (בראשית מו ב) אל תירא מרדה מצרימה, ממה דכתיב אל תירא, משמע דדחילו הוה דחיל, אמר ליה כי לגוי גדול אשימך שם, אמר ליה דחילנא די ישיצון בני, אמר ליה אנכי ארד עמך מצרימה, אמר ליה תו דחילנא דלא אזכי לאתקברא ביני אבהתי, ולא אחמי פורקנא דבני וגבוראן דתעביד להו, אמר ליה ואנכי אעלך גם עלה, אעלך לאתקברא בקברי אבהתך, גם עלה למחמי פורקנא דברך וגבוראן דאעביד להו. וההוא יומא דנפקו ישראל ממצרים, סליק ליה קודשא בריך הוא ליעקב, ואמר ליה קום חמי בפורקנא דברך, דכמה חילין וגבוראן עבדית להו, ויעקב הוה תמן וחמא כלא, הדא הוא דכתיב וירא ישראל את היד הגדולה. רבי יצחק אמר מהכא, (דברים ד לז) **ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים**, מאי בפניו, בפניו דא יעקב דאעיל לכלהו תמן.

רבי חזקיה אמר, ויוציאך בפניו, בפניו דא אברהם, דכתיב (בראשית יז יז) ויפל אברם על פניו, תא חזי אברהם אמר (שם ג) הלבן מאה שנה יולד וגו', אמר ליה קודשא בריך הוא, חייך את תחמי כמה אכלוסין וכמה חיילין דיפקון ממך, בשעתא דנפקו ישראל ממצרים, כל אינון שבטין כל אינון רבוון, סליק קודשא בריך הוא לאברהם וחמא לון, הדא הוא דכתיב ויוציאך בפניו.

רבי אבא אמר, כלהו אבהתא אזדמנו תמן בכל ההוא פורקנא, הדא הוא דכתיב ויוציאך בפניו, מאי בפניו אלין אבהתא, רבי אלעזר אמר ויוציאך בפניו דא יעקב, בכחו דא יצחק, הגדול דא אברהם. אמר רבי שמעון, וכן בגיניהון דאבהתא אזדמן פורקנא תדיר לישראל, דכתיב (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור, אבהתא תינח, מהו והארץ אזכור, אלא לאכללא עמהון דוד מלכא, דאיהו רתיכא באבהתא,

דף נג עמוד ב

ואינון מתערין פורקנא תדיר לישראל.

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה יהו"ה במצרים -- וכי השתא עשה, והא מקדמת דנא אתעביד? מאי "את היד הגדולה אשר עשה יהו"ה"? אלא יד לא אקרי פחות מחמש אצבעאן, הגדולה, דכלילן בה חמש אצבעאן אחרנין, ואתקרון כדין גדולה, וכל אצבעא ואצבעא סליק לחושבנא רבא,

וקודשא בריך הוא עביד בהו (ס״א השתא ניסין) ניסין וגבורן, ובהאי אתעקרו כלהו דרגין משלשוליהון. מכאן אוליפנא דא, דבחמש אצבעאן קמאי כתיב ויחזק לב פרעה, כיון דאשתלמו אינון חמש, תו לא הוה מלה ברשותיה דפרעה, כדין כתיב ויחזק יהו״ה את לב פרעה, ועל דא **וירא ישראל את היד הגדולה וגו׳**.

ויאמינו ביהו״ה -- וכי עד השתא לא האמינו ביהו״ה? והא כתיב (שמות ד לא) **ויאמן העם וישמעו וגו׳**. והא חמו כל אינון גבוראן דעבד להו קודשא בריך הוא במצרים? אלא מאי ״ויאמינו״? ההוא מלה דאמר ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו וגו׳.

רבי ייסא שאיל ואמר, כתיב **וירא ישראל את מצרים מת**, וכתיב **לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם**. אמר רבי יוסי מתין חמו להו. אמר ליה, אי כתיב ״לא תוסיפו לראותם חיים״ הוה אמינא הכי. אמר ליה רבי אבא, יאות שאילתא; אלא תא חזי כתיב (דה״א טז לו) **מן העולם ועד העולם**, ותנינן עולם לעילא ועולם לתתא, עולם דלעילא מתמן הוא שירותא לאדלקא בוצינין, עולם דלתתא תמן הוא סיומא, ואתכליל מכלא, ומהאי עולם דלתתא מתערן גבורן לתתאי. ובהאי עולם עביד קודשא בריך הוא אתין לישראל, ורחיש לון ניסא, וכד אתער האי עולם למעבד נסין, כלהו מצראי אשתקעו בימא על ידא דהאי עולם, ואתרחיש לון לישראל ניסא בהאי עולם, ועל דא כתיב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, עד דיתער ההוא עולם, ויתמסרון בדינוי, וכיון דאתמסרו ביה למתדן, כדין כתיב **וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים**, הדא הוא דכתיב מן העולם ועד העולם, עד העולם דיקא, כדין כתיב **ויאמינו ביהו״ה ובמשה עבדו**:

אז ישיר משה. רבי יהודה פתח, (ירמיה א ה) **בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו׳** -- זכאה חולקהון דישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהו יתיר מכל שאר עמין, ומסגיאות רחימותא דרחים להו אוקים עלייהו נביאה דקשוט, ורעיא מהימנא, ואתער עליה רוחא קדישא יתיר מכל שאר נביאי מהימני. ואפיק ליה מחולקיה ממש, ממה דאפריש יעקב מבנוי לקודשא בריך הוא שבטא דלוי, וכיון דהוה לוי דיליה, נטל ליה קודשא בריך הוא, ואעטר ליה בכמה עטרין, ומשח ליה במשח רבות קדישא דלעילא, וכדין אפיק מבנוי רוחא קדישא לעלמא, וזריז ליה בהימנויי קדישי, מהימנותא רבא.

תנא בההיא שעתא דמטא זמניה דמשה נביאה מהימנא לאחתא לעלמא, אפיק קודשא בריך הוא רוחא קדישא מגזרא דספירו דאבן טבא, דהוה גניז במאתן וארבעין ותמניא (נהורין ואתנהיר עליה ואעטריה בשס״ה) עטרין, וקיימי קמיה, ואפקיד ליה בכל דיליה (נ״א ביתיה), ויהב ליה מאה ושבעין ותלת **מפתחין**, (נ״א גניז תמן, ואעטריה בתלת מאה ושתין וחמש עטרי, ואנהיר עליה מאתן וארבעין ותמניא נהורין, וקאים קמיה, ואפקיד ליה בכל ביתא דיליה, ויהב ליה מאה ושבעין ותלת מפתחן, נ״א מאתן ושבעין וחמש).

ואעטר ליה בחמש עטרין, וכל עטרא ועטרא סליק ואנהיר באלף עלמין דנהרין ובוצינין, דגניזין בגנזייא דמלכא קדישא עלאה. כדין אעבריה בכל בוצינין (נ״א בוסמין) דבגנתא דעדן, ואעליה בהיכליה, ואעבריה בכל חיילין וגייסין דיליה, כדין אזדעזעו כלהו, פתחו ואמרו אסתלקו מסחרניה (סטרא דסטרין), דהא קודשא בריך הוא אתער רוחא לשלטאה למרגז עלמין, קלא נפק ואמר, מאן הוא דין דכל מפתחן אלין בידוי.

דף נד עמוד א

פתח קלא אחרא ואמר, קבילו ליה בגווייכו, דא הוא דזמין לנחתא בין בני נשא, וזמינא אורייתא גניזא דגנזייא לאתמסרא בידוי, ולארעשא עלמין דלעילא ותתא על ידא דדין, ביה שעתא אתרגישו כלהו ונטלו אבתריה, פתחו ואמרו, (תהלים סו יב) הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים.

כדין סלקא ההוא רוחא וקיימא קמי מלכא. **מ** פתיחא סליק ואתעטר בעטרוי, ואעטריה בתלת מאה ועשרין וחמש עטרין, ואפקיד מפתחוי בידוי. **ש** דאבהתא, אעטרו ליה בתלת עטרין קדישין, ואפקידו כל מפתחן דמלכא בידיה, ואפקידו ליה בהימנותא מהימנא דביתא. **ה** סלקא ואתעטרא בעטרוי, וקבילת ליה מן מלכא, כדין נחת ההוא רוחא בארבין דשאטן בההוא ימא רבא, וקבילת ליה לגדלא ליה למלכא, והיא יהבת ליה מתנן זיונין לאלקאה לפרעה ולכל ארעיה, ובשבתא ובריש ירחי סלקת ליה למלכא, כדין אקרי שמיה באלין אתוון רשימין.

ובההיא שעתא דנפק לנחתא לארעא בזרעא דלוי, אתתקנו ארבע מאה ועשרין וחמש בוצינין למלכא, וארבע מאה ועשרין וחמש גליפין ממנן אוזפוהו להההוא רוחא לאתריה, כד נפק לעלמא, אתנהרא ה׳ באנפוי, וביתא אתמלייא מזיותיה, ביה שעתא קרא עליה קודשא בריך הוא, בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך.

רבי יצחק אמר, ביה שעתא קטל (נ״א אפיל) קודשא בריך הוא לרברבא ממנא דמצראי, וחמו ליה משה ובני ישראל, כדין אמרו שירה, הדא הוא דכתיב **וירא ישראל את מצרים מת...אז ישיר משה ובני ישראל**:

אז ישיר משה ובני ישראל וגו'. רבי אבא פתח ואמר, אסתכלנא בכל תושבחן דשבחו לקודשא בריך הוא, וכולם פתחו ב"אז": (מ"א ח יב) **אז אמר שלמה**, (יהושע י יב) **אז ידבר יהושע**, (במדבר כא יח) **אז ישיר ישראל**. מאי טעמא? אלא הכי תאנא, כל נסין וכל גבורן דאתעבידו להו לישראל, כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא בעטרוי גליפין, רשימין באז בא' וא' בז', אנקיב בחשוכי ונהיר לכל עיבר, וכד אתחבר נהירו דאל"ף ומטי לזיי"ן, מאן זיי"ן, דא (ישעיה לד ו) חרב ליהו"ה מלאה דם, כדין עביד נסין וגבוראן, בגין דאתחבר א' עם ז', ודא הוא שירתא, שירתא היא דכל סטרין, ודא הוא אז ישיר.

ישיר-- "שר" מבעי ליה? אלא מלה דא תליא ואשלים להההוא זמנא, ואשלים לזמנא דאתי, דזמינין ישראל לשבחא שירתא דא.

משה ובני ישראל -- מכאן אוליפנא, דצדיקייא קדמאי אף על גב דאסתלקו בדרגין עלאין דלעילא, ואתקשרו בקשורא דצרורא דחיי, זמינין כלהו לאחייא בגופא, ולמחמי אתין וגבורן דקא עביד קודשא בריך הוא לישראל, ולמימר שירתא דא, הדא הוא דכתיב אז ישיר משה ובני ישראל.

רבי שמעון אמר מהכא, (שם יא יא) יוסיף יהו"ה שנית ידו לקנות את שאר עמו, לקנות, כמה דאת אמר (משלי ח כב) יהו"ה קנני ראשית דרכו, את שאר עמו, אלין אינון צדיקייא דבהון דאקרון שאר, כמה דאת אמר (במדבר יא כו) וישארו שני אנשים במחנה, ותנינן לית עלמא מתקיימא אלא על אינון דעבדי גרמייהו שיריים. ואי תימא הואיל ואתקשרו בצרורא דחיי, ומתענגי בענוגא עלאה, אמאי יחית לון קודשא בריך הוא לארעא, פוק ואוליף מזמנא קדמאה, דכל אינון רוחין ונשמתין דהוו בדרגא עלאה דלעילא, וקודשא בריך הוא אחית להו לארעא לתתא, כל שכן השתא דבעי קודשא בריך הוא לישרא לעקימא, כמה דאת אמר (קהלת ז כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

ואי תימא אינון דמיתו בעטיו דנחש, אפילו אינון יקומון, ויהון מארי דעיטא למלכא משיחא, ועל דא תנינן משה זמין למימר שירתא לזמנא דאתי, מאי טעמא, בגין דכתיב (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, אראנו, אראך מבעי ליה, אלא אראנו ממש, למאן דחמא בקדמיתא יחמי ליה תניינות, ודא הוא אראנו, וכתיב (תהלים נ כג) אראנו בישע אלהי"ם, (שם צא טז) ואראהו בישועתי,

דף נד עמוד ב

וכדין **אז ישיר משה ובני ישראל**.

את השירה הזאת ליהו"ה-- שירתא דמטרוניתא לקודשא בריך הוא. תנינן, כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא ומכוון בה, זכי למימרה לזמנא דאתי, דהא אית בה עלמא דעבר, ואית בה עלמא דאתי, ואית בה קשרי מהימנותא, ואית בה יומי דמלכא משיחא, ותלי עלה (נ"א את לאעלא) כל אינון תושבחאן אחרנין דקאמרי עלאי ותתאי.

השירה-- שיר מבעי ליה, אלא שירתא דקא משבחת מטרוניתא למלכא, ומשה מתתא לעילא קאמר והא אוקמוה. **ליהו"ה**-- בגין דאנהיר לה מלכא אנפהא (נ"א דנהיר אנפוי מלכא לקבלה). רבי יוסי אמר, דכל אינון משחין דהוו נגדין, משיך מלכא קדישא לקבלה, בגיני כך משבחא ליה מטרוניתא. אמר רבי יהודה, אי הכי אמאי כתיב משה ובני ישראל, והא מטרוניתא בעיא לשבחא, אלא זכאה חולקהון דמשה וישראל, דאינון הוו ידעין לשבחא למלכא בגין מטרוניתא כדקא יאות, בגין דכל ההוא חילא וגבורה דילה ירתא מן מלכא.

רבי חייא פתח ואמר, (איכה ב יט) **קומי רני בלילה לראש אשמורות** -- "קומי רני"-- דא כנסת ישראל, "בלילה"-- בגלותא. רבי יוסי אמר "בלילה"-- בזמנא דהיא שלטא ומתערא. "לראש אשמורות"-- "בראש" מבעי ליה. אלא "לראש" כמה דכתיב (בראשית מז לא) **על ראש המטה**, ואוקימנא ראש המטה דא יסוד, אוף הכא לראש דא יסוד, דמטרוניתא מתברכא ביה. "ראש אשמורות"-- דא הוא רישא דנצח והוד. רבי יוסי אמר דא הוא רישא דכתרי מלכא וסיומא. רבי אבא אמר, לראש אשמרות כתיב חסר, ודא הוא רישא, ראש המטה, וכלא במלכא קדישא עלאה אתמר, ודא הוא ליהו"ה.

רבי ייסא אמר, **השירה הזאת ליהו"ה**-- דא הוא נהרא דנפיק מעדן, דכל משחא ורבו נפיק מניה לאדלקא בוצינין, ומשמע לבתר דכתיב אשירה ליהו"ה, דא הוא מלכא קדישא עלאה, ועל דא לא כתיב אשירה לו.

ויאמרו לאמר-- (דא הוא) לדרי דרין, בגין דלא יתנשי מנייהו לעלמין, דכל מאן דזכי להאי שירתא בהאי עלמא, זכי לה בעלמא דאתי, וזכי לשבחא בה ביומוי דמלכא משיחא, בחדוותא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא, דכתיב לאמר, לאמר בההוא זמנא, לאמר בארעא קדישא בזמנא דשרו ישראל בארעא, לאמר בגלותא, לאמר בפורקנא דלהון דישראל, לאמר לעלמא דאתי.

אשירה ליהו״ה -- ״נשיר״ מבעי ליה? מאי ״אשירה״? אלא בגין דהוו משבחן תושבחתא דמטרוניתא (בעו לשבחא). **ליהו״ה**-- דא מלכא קדישא. **כי גאה גאה**-- (כמה) דסליק ואתעטר בעטרוי, לאפקא ברכאן וחילין וגבוראן לאסקא בכלא. **כי גאה גאה**-- גאה בהאי עלמא, גאה בעלמא דאתי, כי גאה בההוא זמנא, גאה בגין דיתעטר בעטרוי בחדוותא שלימתא.

סוס ורוכבו רמה בים-- שולטנותא דלתתא ושולטנותא דלעילא דאחידן בהו, אתמסרו בההוא ימא רבא, ושלטנותא רבא למעבד בהו נוקמין, ותנינן לא עביד קודשא בריך הוא דינא לתתא עד דיעביד בשולטניהון לעילא, הדא הוא דכתיב (ישעיה כד כא) **יפקוד יהו״ה על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה**.

רמה בים -- אמר רבי יהודה, ביה בליליא אתער גבורה תקיפא, דכתיב ביה ויולך יהו״ה את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, (ס״א דאתער בה גבורה תקיפא), בההוא זמנא בעאת מטרוניתא מן מלכא כל אינון אכלוסין דלתתא, וכל אינון שולטנין דלעילא דיתמסרון בידהא, וכלהו אתמסרו בידהא למעבד בהו נוקמין, הדא הוא דכתיב סוס ורוכבו רמה בים, בים סתם, לעילא ותתא:

עזי וזמרת יה רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קלט ה) **אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה** - כמה אצטריכו בני נשא ליקרא לקודשא בריך הוא, בגין דקודשא בריך הוא כד ברא עלמא,

דף נה עמוד א

אסתכל ביה באדם למהוי שליט על כלא, (נ״א למהוי שלים בכולא, ואתברי דו פרצופין), והוה דמי לעלאין ותתאין, נחת ליה בדמות יקירא, וחמו ליה בריין, כדין אתכנשו לגביה וסגידו לקבליה. ואימתא ודחלא נפלת עלייהו מדחלתיה, הדא הוא דכתיב (בראשית ט ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים, עייליה לגנתיה דנטע לנטריה, למהוי ליה חדו על חדו, ולאשתעשע ביה, עבד ליה טרוצטבולין מחפיין באבני יקר, ומלאכין עלאין חדאן קמיה, לבתר פקיד ליה על אילנא חד, ולא קאים בפקודא דמאריה:

אשכחנא בספרא דחנוך, דלבתר דסליק ליה קודשא בריך הוא, ואחמי ליה כל גנזייא דמלכא עלאי ותתאי, אחמי ליה אילנא דחיי, ואילנא דאתפקד עליה אדם, ואחמי ליה דוכתיה דאדם בגנתא דעדן, וחמא דאלמלי נטיר אדם פקודא דא, יכיל לקיימא תדירא, ולמהוי תדירא תמן, הוא לא נטר פקודא דמאריה, נפק בדימוס ואתענש.

רבי יצחק אמר, אדם דו פרצופין אתברי, והא אוקימנא, (בראשית ב כא) ויקח אחת מצלעותיו, נסרו הקדוש ברוך הוא, ואתעבידו תרין ממזרח וממערב, הדא הוא דכתיב (תהלים קלט ה) אחור וקדם צרתני, אחור דא מערב, וקדם דא מזרח.

רבי חייא אמר, מה עביד קודשא בריך הוא, תקין להיא נוקבא, ושכליל שפירותה על כלא, ועיילה לאדם, הדא הוא דכתיב ויבן יהו״ה אלהי״ם את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. תא חזי מה כתיב לעילא, ויקח אחת מצלעותיו, מאי אחת, כמה דאת אמר (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה, מצלעותיו, מסטרוי, כמה דאת אמר (שמות כו כ) ולצלע המשכן.

רבי יהודה אמר, קודשא בריך הוא נשמתא עלאה יהב ביה באדם, וכליל ביה חכמתא וסכלתנו למנדע כלא, מאן אתר יהב ביה נשמתא, רבי יצחק אמר, מאתר דשאר נשמתין קדישין קא אתיין, רבי יהודה אמר מהכא, דכתיב (בראשית א כד) תוצא הארץ נפש חיה, מאן הארץ, מההוא אתר דמקדשא אשתכח ביה, נפש חיה, נפש חיה סתם, דא נפשא דאדם קדמאה דכלא.

רבי חייא אמר, אדם הוה ידע חכמתא עלאה יתיר ממלאכי עלאי, והוה מסתכל בכלא, וידע ואשתמודע למאריה יתיר מכל שאר בני עלמא, בתר דחב אסתימו מניה מבועי דחכמתא, מה כתיב (נ״א ממה דכתיב) (שם ג כג) וישלחהו יהו״ה אלהי״ם מגן עדן, לעבוד את האדמה.

רבי אבא אמר, אדם הראשון מדכר ונוקבא אשתכח, הדא הוא דכתיב (שם א כו) ויאמר אלהי״ם נעשה אדם בצלמנו כדמותינו, ועל דא דכר ונוקבא אתעבידו כחדא, ואתפרשו לבתר, ואי תימא הא דאמר האדמה אשר לקח משם, הכי הוא ודאי, ודא היא נוקבא, וקודשא בריך הוא אשתתף עמה, ודא הוא דכר ונוקבא, וכלא הוא מלה חדא.

רבי יוסי אמר **עזי וזמרת יה** אינון דכלילן דא בדא, ולא אתפרשאן דא מן דא, ולעלמין אינון בחביבותא ברעותא חדא, דמתמן אשתכחו (נ״א אתמשכו), משיכן דנחלין ומבועין, לאסתפקא כלא ולברכא כלא, לא כדיבי מימי מבועין, כמה דאת אמר (ישעיה נח יא) **וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו**. ועל דא

ויהי לי לישועה, דבגיני כך מלכא קדישא משיך ואחסין לתתא, ואתער ימינא למעבד נסין.

זה אלי ואנוהו-- דא צדיק, דמניה נפקין ברכאן בזווג. **ואנוהו**-- בההוא אתר דחביבותא אשתכח ביה, והא הוא מקדשא. **אלה״י אבי וארוממנהו**-- משה קאמר דא לגבי אתר דלואי אתיין מההוא סטרא, ועל דא (הוה) שלימותא דכלא הוא בההוא אתר (נ״א בהאי קרא).

רבי יצחק אמר **ויהי לי לישועה**-- דא מלכא קדישא, והכי הוא. ומנלן? מקרא אחרינא אשכחנא ליה, דכתיב (ישעיה יב ב) **כי עזי וזמרת יה יהו״ה ויהי לי לישועה**, ממשמע דקאמר יהו״ה ויהי לי לישועה,

דף נה עמוד ב

דא מלכא קדישא:

עזי וזמרת יה וגו׳. רבי חזקיה פתח ואמר בהאי קרא דכתיב (משלי יז יז) **בכל עת אוהב הרע ואח לצרה יולד** -- ״בכל עת אוהב הרע״-- דא קודשא בריך הוא דכתיב ביה (שם כז י) **רעך ורע אביך אל תעזוב**. ״ואח לצרה יולד״ בשעתא דיעיקון לך שנאך, קודשא בריך הוא מה אמר, (תהלים קכב ח) **למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך**, דישראל אקרון אחים ורעים לקודשא בריך הוא. ״יולד״ מהו? וכי השתא יולד? אלא בשעתא דעקתא יולד בעלמא, אח יהא לקבלך לשזבא לך מכל אינון דעקין לך. רבי יהודה אמר ״יולד״ דמלכא קדישא יתער בהאי עז לנקמא לך מאומין, לינקא לך מאימא בההוא סטרא, כמה דאת אמר עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, לאתערא גבוראן לקבל אומין עכו״ם.

רבי ייסא פתח ואמר, כמה אית ליה לבר נש לרחמא ליה לקודשא בריך הוא, דהא לית ליה פולחנא לקודשא בריך הוא (אלא) כמה רחימותא, וכל מאן דרחים ליה ועביד פולחנא ברחימותא, קארי ליה קודשא בריך הוא רחימא. אי הכי במאי אוקימנא הני קראי: **רעך ורע אביך אל תעזוב** וכתיב (משלי כה יז) **הוקר רגלך מבית רעך**? אלא הא אוקמוה חברייא, האי קרא בעולות ושלמים, והאי בחטאות ואשמות, וכתיב השתא רעך ורע אביך אל תעזוב, למפלח ליה ולאתדבקא ביה ולמעבד פקודוי, אל תעזוב ודאי. והא דאתמר הוקר רגלך מבית רעך, כלומר הוקר יצרך דלא ירתח לקבלך, ולא ישלוט בך, ולא תעביד הרהורא אחרא, מבית רעך, מאן בית רעך, דא נשמתא קדישא דאעיל בך רעך ויהבה בגוך, ועל דא פולחנא דקודשא בריך הוא לרחמא ליה בכלא, כמה דכתיב (דברים ו ה) ואהבת את יהו״ה אלהי״ך.

זה אלי ואנוהו -- דכל ישראל חמו על ימא מה דלא חמא יחזקאל נביאה, ואפילו אינון עוברי דבמעי אמהון הוו חמאן, ומשבחן לקודשא בריך הוא, וכלהו הוו אמרין זה אלי ואנוהו. **אלה״י אבי וארוממנהו** -- כמה דאת אמר אלה״י אברהם. אמר רבי יוסי, אי הכי אמאי ״וארוממנהו״, דהא אלה״י אברהם לעילא הוא? אמר ליה אפילו הכי אצטריך, וכלא חד מלה, וארוממנהו בכלא, לאכללא מאן דידע ליחדא שמא קדישא רבא, דהא הוא פלחנא עלאה דקודשא בריך הוא.

רבי יהודה הוה יתיב קמיה דרבי שמעון, והוה קארי כתיב (ישעיה נב ח) **קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו** -- ״קול צופיך״, מאן אינון ׳צופיך׳? אלא אלין אינון דמצפאן אימתי ירחם קודשא בריך הוא למבני ביתיה. ״נשאו קול״, ״ישאו קול״ מבעי ליה? מאי ״נשאו קול״? אלא כל בר נש דבכי וארים קליה על חרבן ביתיה דקודשא בריך הוא, זכי למה דכתיב לבתר **יחדיו ירננו** וזכי למחמי ליה בישובא בחדוותא.

בשוב יהו״ה ציון-- (א״ל) ״בשוב יהו״ה אל ציון״ מבעי ליה? מאי ״בשוב יהו״ה ציון״? אלא בשוב יהו״ה ציון ודאי. תא חזי בשעתא דאתחריב ירושלם לתתא, וכנסת ישראל אתתרכת, סליק מלכא קדישא לציון ואנגיד ליה לקבליה, בגין דכנסת ישראל אתתרכת, (השתא דאתגליא כנסת ישראל סליק ליה לגביה), וכד תתהדר כנסת ישראל לאתרה, כדין יתוב מלכא קדישא לציון לאתריה לאזדווגא חד בחד, ודא הוא בשוב יהו״ה ציון, וכדין זמינין ישראל למימר זה אלי ואנוהו, וכתיב זה יהו״ה קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, בישועתו ודאי:

יהו״ה איש מלחמה יהו״ה שמו. רבי אבא פתח, (במדבר כא יד) **על כן יאמר בספר מלחמות יהו״ה את והב בסופה ואת הנחלים ארנון** -- כמה אית לן לאסתכלא בפתגמי אורייתא, כמה אית לן לעיינא בכל מלהא, דלית לך מלה באורייתא דלא אתרמיזא בשמא קדישא עלאה, ולית לך מלה באורייתא דלית בה כמה רזין, כמה טעמין, כמה שרשין, כמה ענפין.

דף נו עמוד א

הכא אית לאסתכלא, **על כן יאמר בספר מלחמות יהו״ה**, וכי ספר מלחמות יהו״ה אן הוא? אלא הכי אתערו חברייא, כל מאן דאגח קרבא באורייתא, זכי לאסגאה שלמא בסוף מלוי, כל קרבין דעלמא קטטה וחרבנא, וכל קרבין דאורייתא שלמא ורחימותא, הדא הוא דכתיב על כן יאמר בספר מלחמות יהו״ה את והב בסופה, כלומר אהבה בסופה, דלית לך אהבה ושלמא בר מהאי.

תו קשיא באתריה, על כן יאמר בספר מלחמות יהו״ה, בתורת מלחמות יהו״ה מבעי ליה, מאי בספר, אלא רזא עלאה הוא, אתר אית ליה לקודשא בריך הוא דאקרי ספר, (נ״א ומספר) כמה דאת אמר (ישעיה לד טז) דרשו מעל ספר יהו״ה וקראו, דכל חילין וגבורן דעביד קודשא בריך הוא בההוא ספר תליין ומתמן נפקין.

את והב בסופה -- מאן והב? אלא כל אינון חילין וכל אינון גבוראן דעביד קודשא בריך הוא בההוא ספר תליין, (נ״א ומתמן נפקן, את והב בסופה, וביה) וכד אגח קודשא בריך הוא קרבוי, בחד אתר דאיהו בסופה דדרגין ואקרי והב, כמה דאת אמר (משלי ל טו) לעלוקה שתי בנות הב הב, בסופה, בסוף דרגין אשתכח, בסופה, ים סוף אתקרי, ים דאיהו סוף לכל דרגין.

ואת הנחלים ארנון, ועם נחלייא דאשתכחו ואתנגידו לגביה, מההוא אתר עלאה דאקרי ארנון, מאי ארנון, זווגא עלאה דחביבותא דלא מתפרשאן לעלמין, כמה דאת אמר (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן, ובדא משתרשן שרשוי ואתרביאו ענפיה, לאושטא קרבוי בכל אתר, לאושטא חילין וגבוראן, ולאתחזאה שולטנא רבא ויקירא דכלא.

תא חזי, כד מתערין גבוראן וקרבין דקודשא בריך הוא, כמה גרדיני טהירין מתערין לכל עיבר, כדין שננן רומחין וסייפין, ומתערין גבוראן, וימא אתרגישת, וגלגלוי סלקין ונחתין, וארבין דאזלין ושאטן בימא לכל עיבר מסתלקין, שננא קרבא (נ״א חרבא) באבני בלסטראות, מארי דרומחין וסייפין, כדין (תהלים מה ו) **חציך שנונים** (נ״א מתערין לאושטא קרבין בכל אתר, ולאושטא חילין וגבוראן לכל עיבר, כדין ימא אתרגישת וגלגלוי סלקין, וארבין דאזלין ושאטין נחתין וסלקין, וזעפא אשתכח, כדין מתערין מגיחי קרבא באבני בלסטראין, מארי דרומחין וסייפין גירין וקשתין, כמה דאת אמר חציך שנונים), **וקודשא בריך הוא אתתקיף בחילוי לאתערא** קרבא, ווי לאינון דמלכא קדישא יתער עלייהו קרבא, כדין כתיב יהו״ה איש מלחמה. ומהכא, ומאינון אתוון, ומהאי קרא, נפקין טורי קרבא לאינון חייביא, לאילין מארי דבבו, דחבו לקודשא בריך הוא, ואתוון אתגליין לאינון מארי קשוט, והא אתפרשן מלין והא אתמר.

יהו״ה איש מלחמה יהו״ה שמו -- כיון דכתיב יהו״ה איש מלחמה, לא ידענא דיהו״ה שמו? אלא כמה דכתיב (בראשית יט כד) **ויהו״ה המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יהו״ה מן השמים**, וכלא בהאי ספר תליין, כמה דאת אמר (איוב כ כז) **יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו**. [ועל דא] תא חזי, בשעתא דקודשא בריך הוא אתער קרבא בעלמא, עלאי ותתאי אתעקרו מאתרייהו כמה דאוקימנא, הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים, ולזמנא דאתי זמין קודשא בריך הוא לאגחא קרבא עלאה ותקיפא בעממיא, בגין לאוקרא שמיה, הדא הוא דכתיב (זכריה יד ג) ויצא יהו״ה ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, וכתיב (יחזקאל לח כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו׳:

מרכבות פרעה וחילו ירה בים -- כד אתער קודשא בריך הוא קרבא, כדין (ס״א אתברו) אתערו דרגין עלאין ודרגין תתאין דלתתא, וכדין מרכבות פרעה וחילו ירה בים:

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים עז יז) **ראוך מים אלהי״ם ראוך מים יחילו וגו׳** -- בשעתא דעברו ישראל ית ימא, אמר קודשא בריך הוא למלאכא די ממנא על ימא, פליג מימך, אמר ליה למה, אמר ליה בגין דבני יעברון בגווך, אמר ליה פורקנא טסקא דקינטא קשוט, מאי שנא אלין מאלין, אמר ליה על תנאי דא עבדית לימא כד בראתי עלמא. מה עביד קודשא בריך הוא אתער גבורתא דיליה ואתקמטו מיא, הדא הוא דכתיב ראוך מים אלהי״ם ראוך מים יחילו, אמר ליה קודשא בריך הוא, קטול כל אינון אוכלוסין, לבתר ארמי לון לבר, לבתר חפי ימא עלייהו, הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים.

אמר רבי אלעזר, פוק חמי כמה רתיכין עבד קודשא בריך הוא לעילא, כמה אכלוסין, כמה חיילין, וכלהו

דף נו עמוד ב

קשירין אלין באלין, (והא אוליפנא) כלהו רתיכין אלין לאלין, דרגין על דרגין, ומסטרא דשמאלא מתערין רתיכין (נ״א דלא) קדישין שליטין, וכלהו דרגין ידיעין לעילא.

והא אתערנא בבכור פרעה, דהוא דרגא חד דקטל קודשא בריך הוא, (דרגא דיליה נ״א חיליה), ותבר ליה משלשוליה תקיפא (ודרגא דיליה), תחות שולטניה כמה רתיכין וכמה חיילין דקוזמיטין מסטר שמאלא, מנהון אחידן באתר עלאה דשולטנותא דלהון, ומנהון אחידן במלכותא דלעילא, מנהון אחידן בתר ארבע כרסוון (ס״א חיון) (נ״א דחיין) כמה דאתמר, וכלהו אתמסרו בידיה בדינא דמלכותא דאקרי ימא רבא, לתברא לון מדרגיהון, וכד אינון אתברו לעילא, כל אינון דלתתא אתברו ואתאבידו בימא תתאה, הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים, בים סתם.

ומבחר שלישיו טבעו בים סוף -- ומבחר שלישיו הא אתמר [כדאמר] **ושלישים על כלו**, כלהו דרגין, תרין וחד, אלין על אלין, כגוונא עלאה הכי אתעבידו, וכלהו אתמסרו בידהא לאתברא משולטניהון אלין ואלין.

תא חזי, הא אתמר דכלהו עשר מחאן דעבד קודשא בריך הוא במצרים, כלא הוה ידא חדא, דשמאלא אכליל בימינא, דעשר אצבען כלילן דא בדא, לקבל עשר אמירן דקודשא בריך הוא אתקרי בהו, לבתר לקבליה דכלא האי דימא, תקיף ורב ושליטא, כמה דאת אמר (ישעיה ח כג) והאחרון הכביד, הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים וגו׳. ולזמנא דאתי, זמין קודשא בריך הוא לקטלא אכלוסין, וקוזתורנטין וקונטיריסין וקלטירולסין דאדום, הדא הוא דכתיב (שם סג א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה:

מרכבת פרעה וחילו ירה בים. רבי יצחק פתח, (ירמיה י יג) **לקול תתו המון מים בשמים, ויעלה נשיאים מקצה הארץ, ברקים למטר עשה, ויוצא רוח מאוצרותיו** -- הא תנינן שבעה רקיעין עבד קודשא בריך הוא, ובכל רקיעא ורקיעא ככבין קביעין, ורהטין בכל רקיעא ורקיעא, ולעילא מכלהו ערבות, וכל רקיעא ורקיעא בהלוכו מאתן שנין, ורומיה חמש מאה שנין, ובין רקיעא ורקיעא חמש מאה שנין, והאי ערבות הלוכו באורכיה אלף וחמש מאה שנין, ופותיה אלף וחמש מאה שנין, ומזיוא דיליה נהרין כל אינון רקיעין.

והא תנינן, לעילא מערבות רקיע דחיות, פרסות דחיות קדישין ורומהון ככלהו, לעילא מנהון קרסולין דחיות ככלהו, שוקי דחיות ככלהו, ארכובין דחיות ככלהו, ירכין דחיות ככלהו, עגבי דחיות ככלהו, וגופא דחיות ככלהו, גדפייהו ככלהו, וצואריהו ככלהו, ראשי החיות ככלהו, מאי ככלהו, כקבלי כלהו. וכל שייפא ושייפא דבחיות, לקבל שבעה תהומין, ולקבל שבעה היכלין, ולקבל מארעא לרקיע, ולקבל מרקיע לרקיע, ושיעורא דכלהו ורומהון חד מעשרין וחמש אלפין חולקין, משיעורא דקודשא בריך הוא כמה דאוקימנא.

ועוד רקיעא חד לעילא מן קרני החיות, דכתיב (יחזקאל א כב) ודמות על ראשי החיה רקיע, מלרע כמה רתיכין בימינא ושמאלא, מתחות ימא שראן כלהו נוני ימא ושטאן, אתכנפו בזיוהון ארבע, נחתין בדרגייהו, וכלהו רתיכין אקרון בשמהן. מתחות אלין אזלין ושאטין אינון זעירין, דרגין על דרגין, דכתיב (תהלים קד כה) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות, והא אוקימנא מלי. מסטר שמאלא תתאה קוזמיטא סטרא אחרא, ואחידן מאינון דלעילא, ונחתו לאתברא מחילא תקיפא קדישא, כמה דאוקימנא מרכבת פרעה וחילו וגו׳:

ימינך יהו״ה נאדרי בכח -- אמר רבי שמעון, בשעתא דצפרא נהיר, ואילתא קיימא בקיומה, אתעברת בסטרהא, ועאלת במאתן היכלין דמלכא, בר נש דאשתדל

דף נז עמוד א

בפלגות ליליא באורייתא בשעתא דאתער רוחא דצפון, (ס״א ותיאובתא דאילתא), וכאיבת אילתא דא לאתערא בעלמא, אתי עמה לקיימא קדם מלכא.

בשעתא דנהיר צפרא (ס״א וההוא בר נש צלי צלותיה ומייחד שמא קדישא כדקא יאות), משכין עליה חד חוטא דחסד, מסתכל ברקיעא שריא עליה נהירו דסכלתנו דדעתא קדישא, ומתעטר ביה בר נש, ודחלין מניה כלא, כדין האי בר נש אקרי ברא לקודשא בריך הוא, בר היכלא דמלכא, עאל בכל תרעוי, לית דימחי בידיה, בשעתא דקרי להיכלא דמלכא, עליה כתיב (תהלים קמה יח) **קרוב יהו״ה לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת**. מאי ״באמת״? כמה דאוקימנא (מיכה ז כ) **תתן אמת ליעקב**, דידע ליחדא שמא קדישא בצלותיה (נ״א בעלמא) כדקא יאות, ודא פולחנא דמלכא (נ״א דשמא) קדישא, ומאן דידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות, אוקים אומה יחידא בעלמא, דכתיב (ש״ב ז כג) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

ועל דא אוקימנא, כל כהן דלא ידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות, לאו פולחניה פולחנא, דהא כלא ביה תליא, פולחנא עלאה ופולחנא תתאה, ובעי לכוונא לבא ורעותא בגין דיתברכון עלאי ותתאי.

כתיב (ישעיה א יב) **כי תבאו לראות פני** - כל בר נש דאתי ליחדא שמא קדישא, ולא אתכוון ביה בלבא ורעותא ודחילו, בגין דיתברכון ביה עלאי ותתאי, רמאן ליה צלותיה לבר, וכלא מכריזי עליה לביש, וקודשא בריך הוא קרי עליה כי תבאו לראות פני, ״כי תבאו לראות״ מבעי ליה? מאי לראות? אלא כל

אינון אנפין דמלכא, טמירין בעמקא (ס״א באתר) לבתר חשוכא, (נ״א דכתיב ישת חשך סתרו וכל וכו׳), וכל אינון דידעין ליחדא שמא קדישא כדקא יאות, מבקעין כל אינון כותלי חשוכא, ואנפין דמלכא אתחזיין ונהרין לכלא, וכד אינון אתחזיין ונהרין, מתברכין כלא עלאין ותתאין, וכדין ברכאן אשתכחו בכלהו עלמין, וכדין כתיב לראות פני.

מי בקש זאת מידכם - מאי קא מיירי? אלא מאן דאתי ליחדא שמא קדישא עלאה, בעי ליחדא מסטרא דזאת, כמה דכתיב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש, בגין דיזדווגון כחדא אינון תרין, צדיק וצדק בזווגא חדא, בגין דיתברכון כלא מנייהו, ואלין אקרון חצריך, כמה דכתיב (תהלים סה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך.

ואי איהו אתי ליחדא שמא קדישא, ולא יתכוון ביה ברעותא דלבא בדחילו ורחימו, קודשא בריך הוא אמר, מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, זאת ודאי, דהא לא אשתכחו בהו ברכאן, ולא די דלא אשתכחו בהו ברכאן, אלא דשריא בהו דינא, ואשתכח דינא בכלא.

תא חזי, ימינא דקודשא בריך הוא מניה מתערין כל נהירו כל ברכאן וכל חדו, ביה כליל שמאלא, כמה דאית בבר נש ימינא ושמאלא, ושמאלא אתכליל בימינא, וימינא הוא כליל כלא, וכד אתער ימינא, שמאלא אתער עמיה, דהא ביה אחיד ואתכליל. ותא חזי, בשעתא דארים בר נש ידיה בצלותא, מכוון באצבען דיליה לעילא, כמה דכתיב (שמות יז יא) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, דהא בימינא תליא כלא, וכתיב (ויקרא ט כב) וישא אהרן את ידו כתיב חסר, וכדין אתכוון לברכא לעילא. וקודשא בריך הוא לאו הכי, בשעתא דארים ימינא לעילא ווי להו לתתאי, דהא כל סייעתא וכל ברכאן אסתליקו מנייהו, מנלן, דכתיב נטית ימינך תבלעמו ארץ, מאי נטית ימינך, כתרגומו ארימת ימינך, מיד תבלעמו ארץ, וכד ימינא אשתכח, שמאלא אשתכחת עמיה, וכדין לא שלטין דינין בעלמא, מאי טעמא, בגין דימינא אשתכח עמיה, ואי ימינא אסתלקת, הא שמאלא אזדמנת, וכדין דינין מתערין בעלמא, ודינא שריא בכלא.

רבי שמעון כד הוה מטי להאי קרא הוה בכי, דכתיב (איכה ב ג) **השיב אחור ימינו**, וכי אפשר דהשיב אחור ימינו, אלא בגין דאקדים שמאלא לנחתא בעלמא, וימינא אשתארת באתר אחרא.

אמר רבי שמעון, כתיב (ישעיה נז א) **הצדיק אבד**, והא אוקימנא מלי, הצדיק נאבד לא

דף נז עמוד ב

כתיב, אלא הצדיק אבד, מכל אינון אנפי מלכא לא אשתכח דאבד אלא צדיק, אבד בתרי סטרי, חד דלא שראן ביה ברכאן כד בקדמיתא, וחד דאתרחיקת מניה בת זוגיה דהיא כנסת ישראל, אשתכח דצדיק אבד יתיר מכלא, ולזמנא דאתי כתיב (זכריה ט ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם, הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא, צדיק ומושיע לא כתיב, אלא צדיק ונושע הוא, הוא נושע ודאי, והא אתמר:

ימינך יהו״ה נאדרי בכח - מאי ״נאדרי״? ״נאדר״ מבעי ליה? אלא בשעתא דשמאלא אתיא לאזדווגא בימינא, כדין כתיב נאדרי (ס״א בכח תרי ולעולם וכו׳) תרעץ, ולעולם הכי הוא, בגין דשמאלא אשתכח בימינא ואתכליל ביה. אמר רבי שמעון, כמה דאוקימנא הכי הוא, דבר נש אשתכח דאתפלג, מאי טעמא, בגין לקבלא עמיה בת זוגיה, דיתעבידו חד גופא ממש, כך ימינך אשתכח דאתפלג, מאי טעמא, בגין לקבלא עמיה שמאלא, והכי הוא כלא חד בחד, ועל דא בחד מחי ומסי, הדא הוא דכתיב ימינך יהו״ה תרעץ אויב.

תא חזי, שירתא דא אתמר על ההוא זמנא, ועל זמנא דאתי ביומי דיתער מלכא משיחא, דכתיב ימינך יהו״ה תרעץ אויב, רעצת לא כתיב, אלא תרעץ, מה כתיב בקדמיתא, (איכא א ג) השיב אחור ימינו מפני אויב בההוא זמנא, היא תרעץ אויב לזמנא דאתי, וכלא הכי הוא, תהרוס קמיך, הרסת לא כתיב אלא תהרוס, תשלח חרונך יאכלמו כקש, כלא לזמנא דאתי. **ימינך יהו״ה נאדרי בכח**-- בזמנא דא בעלמא דין, **ימינך יהו״ה תרעץ אויב**-- בזמנא דמלכא משיחא. **וברוב גאונך תהרוס קמיך**-- לביאת גוג ומגוג. **תשלח חרונך יאכלמו כקש**-- לתחיית המתים, דכתיב (דניאל יב ב) **ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם**.

אמר רבי שמעון, זכאין אינון דישתארון בעלמא בההוא זמנא. ומאן אינון? תא חזי לא ישתאר מבני עלמא בר אינון גזירין, דקבילו את קיימא קדישא ועאלו בקיימא קדישא, באינון תרין חולקין כמה דאוקימנא, והוא נטיר ליה להוא קיים, ולא עייליה באתר דלא אצטריך, אלין אינון דישתארון ויכתבון לחיי עלמא. מנלן? דכתיב (ישעיהו ד ג) **והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם**, משמע הנשאר בציון והנותר בירושלם, דכל מאן דאתגזר, באלין תרין דרגין עאל, ואי נטיר להוא קיים כדקא חזי ויזדהר ביה, עליה כתיב הנשאר בציון והנותר בירושלם, אלין

ישתארון בההוא זמנא, ובהו זמין קודשא בריך הוא לחדתא עלמא, ולמחדי בהו, על ההוא זמנא כתיב, (תהלים קד לא) יהי כבוד יהו״ה לעולם ישמח יהו״ה במעשיו.

רבי חייא הוה אזיל לגבי רבי אלעזר, אשכחיה דהוה יתיב לגבי דרבי יוסי ברבי שמעון בן לקונייא חמוי, עד דזקיף רישיה, חמא ליה לרבי חייא. אמר (ישעיה יט כד) **ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור, ברכה בקרב הארץ, אשר ברכו יהו״ה צבאות, לאמר, ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל** -- וכי אשור ומצרים קריבין אינון לקודשא בריך הוא? אלא על גלותא דיסקון ממצרים ומאשור אתמר, ואי אתמר על מצרים ועל אשור, על אינון חסידין דלהון דאהדרו בתיובתא, וישתארון למפלח לישראל ולמלכא משיחא, דכתיב (תהלים עב יא) וישתחוו לו כל מלכים, וכתיב (ישעיה מט כג) והיו מלכים אומניך וגו׳.

אמר ליה, מאי דכתיב (משלי ג יז) **דרכיה דרכי נעם**? אמר ליה כמה טפשין בני עלמא, דלא ידעין ולא משגיחין במלוי דאורייתא, דהא מלין דאורייתא כמה רזין עלאין אית בהו, ואינון ארחא למזכי בההוא נעם יהו״ה, דכתיב דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום, דרכי נעם ודאי, מאי נעם, כמה דכתיב (תהלים כז ד) לחזות בנעם יהו״ה והא אוקמוה, בגין (נ״א כך) דאורייתא וארחוי מההוא נעם אתיין, ואינון ארחין פרישן ביה, ועל דא דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

אמר רבי חייא, תנינן בשעתא דקודשא בריך הוא יהב אורייתא לישראל, נפק נהורא מההוא נעם, ואתעטר ביה קודשא בריך הוא, ומההוא נעם אבהיקו זיוון דכלהו עלמין,

דף נח עמוד א

דכלהו רקיעין, דכלהו כתרין, על ההיא שעתא כתיב (שיר ג יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו׳. וההיא שעתא דאתבני מקדשא, אתעטר קודשא בריך הוא בההוא עטרא, ויתיב בכרסייא דיליה, ואתעטר בעטרוי, ומההוא זמנא דאתחרב בי מקדשא לא אתעטר קודשא בריך הוא בעטרוי, וההוא נעם אתטמר ואתגניז.

אמר רבי אלעזר, בשעתא דעאל משה בגו עננא, כמה דכתיב (שמות כד יח) **ויבא משה בתוך הענן**-- כבר נש דהוה אזיל באתר דרוחא, איערע ביה חד מלאכא רברבא, ותאנא קמוא״ל שמיה, והוא ממנא על תריסר אלפין ממנן שליחן, בעא לאזדווגא ביה במשה, פתח משה פומיה בתריסר אתוון גליפן דשמא קדישא, דאוליף ליה קודשא בריך הוא בסנה, ואתרחק מניה תריסר אלפין פרסין, והוה אזיל משה בעננא, ועינוי מלהטן כגומרין דאשא.

עד דאיערע ביה חד מלאכא רברבא ויקירא מן קדמאה, ותאנא הדרניא״ל שמיה, והוא עלאה על שאר מלאכין אלף ושתין רבוא פרסין, וקליה אזיל במאתן אלף רקיעין דמסתחראן באשא חיוורא. כיון דחמא ליה משה לא יכיל למללא, בעא למשדי גרמיה מגו עננא, אמר ליה קודשא בריך הוא, משה, וכי אנת הוא דאסגית מלין עמי בסנה, דבעית למנדע רזא דשמא קדישא ולא דחלת, והשתא את דחיל מחד משמשי, כיון דשמע משה קליה דקודשא בריך הוא אתתקף, פתח פומיה בע״ב אתוון דשמא עלאה, כיון דשמע הדרניא״ל אתוון דשמא קדישא מפומיה דמשה אזדעזע, קריב לגביה, אמר ליה, זכאה חולקך משה, דאתגלי לך מה דלא אתגלי למלאכי עלאי.

והוה אזיל עמיה עד דמטו לאשא תקיפא דחד מלאכא די שמיה סנדלפו״ן, ותאנא סנדלפו״ן עלאה הוא על שאר חברוי חמש מאה שנין, והוא קאים בתר פרגודא דמאריה, וקשר ליה כתרין מבעותיהון דצלותא דישראל, ובשעתא דמטי האי כתר לרישיה דמלכא קדישא, הוא מקבל צלותהון דישראל, וכלהו חיילין ואכלוסין מזדעזעין ונהמין, ואמרין בריך יקרא דיהו״ה מאתר בית שכינתיה. אמר ליה הדרניא״ל למשה משה לית אנא יכיל למהך עמך, דלא יוקיד לי אשא תקיפא דסנדלפו״ן, ביה שעתא אזדעזע משה, עד דאתקיף ביה קודשא בריך הוא במשה, ואותביה קמיה, ואוליף ליה אורייתא, וחפא ליה למשה בההוא נהורא וזיוא דההוא נעם, והוו אנפוי דמשה נהירין בכל אינון רקיעין, וכל חילא דשמיא הוו מזדעזעין מקמיה בשעתא דהוה נחית באורייתא.

כיון דחבו ישראל לתתא, נטל קודשא בריך הוא חמשה (נ״א ממשה) אל״ף חולקין מההוא זיוא, ביה שעתא בעו מלאכין עלאין וכל אינון אכלוסין לאוקדא למשה, בשעתא דאמר ליה קודשא בריך הוא (שמות לב ז) לך רד כי שחת עמך, אזדעזע משה ולא יכיל למללא, עד דאסגי בצלותין ובעותין קמי קודשא בריך הוא, אמר ליה קודשא בריך הוא, משה, אתקיף בכורסייא דילי, עד דגער קודשא בריך הוא בכל אינון אכלוסין בכל אינון חיילין, ואתקיף משה בתרין לוחין דאבנין ואחית לון לתתא.

ודא הוא דכתיב (משלי כא כב) **עיר גבורים עלה חכם, ויורד עז מבטחה**, ומההוא זיוא דאשתאר ביה הוו מבהיקין אנפוי דמשה, ומה בהאי דאשתאר ביה לא הוו יכלין לאסתכלא באנפוי, בההוא דאסתלק מיניה על אחת כמה וכמה.

רבי חייא אמר, **ימינך יהו"ה נאדרי בכח**-- דא אורייתא, ועל דא **ימינך יהו"ה תרעץ אויב** דלית מלה בעלמא דיתבר חיליהון דעמין עכו"ם, בר בשעתא דישראל מתעסקין באורייתא, דכל זמן דישראל מתעסקין באורייתא, ימינא אתתקף ואתבר חילא ותוקפא דעעכו"ם, ובגיני כך אורייתא אקריאת עז, כמה דאת אמר (תהלים כט יא) יהו"ה עז לעמו יתן. ובשעתא דישראל לא מתעסקין באורייתא, שמאלא אתתקף, ואתתקף חיליהון דעמין (ס"א דעכו"ם), ושלטין עלייהו וגזרין עלייהו גזרין דלא יכלין למיקם בהו, ועל דא אתגליאו בני ישראל ואתבדרו ביני עממיא, הדא הוא דכתיב

דף נח עמוד ב

(ירמיה ט יא) **על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר יהו"ה על עזבם את תורתי** דהא כל זמנא דישראל ישתדלון באורייתא, אתבר חילא ותוקפא דכל עע"ז. הדא הוא דכתיב **ימינך יהו"ה תרעץ אויב**.

אמר רבי אלעזר, ודאי הכי הוא, דכל זמנא דקליהון דישראל אשתמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו', כמה דתנינא (בראשית כז כב) הקול קול יעקב, ואי לאו הידים ידי עשו, והא אוקימנא:

וברב גאונך תהרוס קמיך. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים י א) **למה יהו"ה תעמוד ברחוק תעלים לעתות בצרה** -- בשעתא דחובי עלמא גרמו, קודשא בריך הוא סליק לעילא לעילא, ובני נשא צווחין ונחתין דמעין ולית מאן דישגח עלייהו, מאי טעמא, בגין דאיהו סליק לעילא לעילא, ותשובה אתמנע מנייהו, כדין כתיב וברב גאונך תהרוס קמיך.

רבי יצחק אמר, האי קרא בשעתא דיתלבש קודשא בריך הוא גאותא על עממיא דיתכנשון עליה, כמה דכתיב (שם ב ב) ורוזנים נוסדו יחד על יהו"ה ועל משיחו, ותאנא זמינין אינון שבעין קסטורין מכל עיבר (נ"א עמין), לאתכנשא בההוא זמנא באוכלוסין דכל עלמא, ולמעבד קרבא על ירושלם קרתא קדישא, ולאחדא עיטין עליה דקודשא בריך הוא, ומאי אמרי, נוקים על פטרונא בקדמיתא, ולבתר על עמיה ועל היכליה. כדין זמין קודשא בריך הוא לחייכא עלייהו, דכתיב (שם ד) יושב בשמים ישחק יהו"ה ילעג למו, בההוא זמנא ילבש קודשא בריך הוא גאותא עלייהו, וישיצינון מן עלמא, כמה דכתיב (זכריה יד יב) וזאת תהיה המגפה אשר יגף יהו"ה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם, המק בשרו והוא עומד על רגליו.

רבי אבא אמר משמיה דרב ייסא סבא, והכי אמר רבי שמעון, זמין קודשא בריך הוא לאחייא לכל אינון מלכין דעקו לישראל ולירושלם, לאנדריאנוס ללופינוס ונבוכדנצר ולסנחריב, ולכל שאר מלכי עמין דחריבו ביתיה, ולשלטאה לון כקדמיתא, ויתכנשון עמהון שאר עמין, וזמין קודשא בריך הוא לאתפרעא מנייהו באתגלייא סחרני ירושלם, הדא הוא דכתיב וזאת תהיה המגפה אשר יגף יהו"ה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם, אשר יצבאו לא כתיב, אלא אשר צבאו, כדין כתיב וברב גאונך תהרוס קמיך, ודא לזמנא דאתא משיחא כתיב, ושירתא דא שירתא דעלמין היא:

וברוח אפיך נערמו מים-- בההוא זמנא. ובגין כך אית בההוא זמנא, ולזמנא דמלכא משיחא, ולזמנא דגוג ומגוג. **נצבו כמו נד**-- לזמנא דעלמא דאתי, דאיהו חדוותא דכל עלמין:

אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל -- "אמר אויב"-- דא ההוא ממנא רברבא על מצראי, בשעתא דאתיהיב ליה שלטנותא על ישראל, חשיב דישיצינון תחות שלטניה, אלא דדכר קודשא בריך הוא טורי עלמא דהוו מגינין עלייהו. ולא תימא דא בלחודוי, אלא כל אינון רברבין דממנן על כל עעכו"ם, כד אתייהיב להו רשותא ושלטנותא על ישראל, כולהו בעאן דישיצון ישראל תחותייהו, ועל דא אינון עמין דתחות שולטניהון דאינון ממנן, כלהו גזרין גזירין לשיצאה לון, אלא דקודשא בריך הוא דכר טורי עלמא ואגין עלייהו, וכד חמא משה דא, שרא לשבחא לקודשא בריך הוא, ואמר מי כמוכה באלים יהו"ה.

אמר רבי שמעון, אילנא חד רברבא עלאה תקיפא, ביה אתזנו עלאין ותתאין, והא אתחם בתריסר תחומין, אתתקף בארבע סטרי עלמא, דאסתחרן (נ"א דאתחברן) בדוכתייהו. שבעין ענפין סלקין בגויה, ואתזנו מניה, בעיקר שרשוי ינקין אינון סחרניה, ואינון ענפין דמשתכחין באילנא, כד מטי עידן שלטניה דכל ענפא וענפא, כלהו בעאן לשיצאה כלא גופא דאילנא, דאיהו עקרא דכלהו ענפין, ההוא דשליט עלייהו, וישראל אחידן ביה. כד מטא עלייהו שלטנותא דההוא

דף נט עמוד א

גופא דאילנא חולקא דישראל, בעי לנטרא לון ולמיהב שלמא בכלהו, ועל דא שבעים פרי החג למיהב שלמא לשבעין ענפין דבגו אילנא.

ועל דא **מי כמוכה באלים יהו״ה** [מאי באלים? אילנא; כמה דאת אמר (ישעיה א כט) **כי יבושו מאילים אשר חמדתם**, דהוא אילנא דהוו פלחין לחד דופסא דמחקקין בגויה, ואקרי אלים אילנא], מי כמוכה דיעביד כעובדך וירחם על כלא, מי כמכה בכל ההוא סחרניה דאילנא, דאף על גב דאיהו שלטא, נטיר לכלא נטיר לכל שאר, ולא בעיא למעבד עמהון גמירא. מי כמכה נאדר בקדש, בההוא חילא עלאה דאקרי קדש, נאדר בקדש ממש, ואקרי כח יהו״ה, נעם יהו״ה, והא אוקימנא מילי:

מי כמוכה באלים יהו״ה. רבי יוסי פתח, (קהלת א יד) **ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש, והנה הכל הבל ורעות רוח** -- שלמה מלכא דאסתלק בחכמתא יתירא על כל בני עלמא, היך אמר דכל עובדין הבל ורעות רוח, יכול אף מעשה הצדקה, והא כתיב (ישעיה לב יז) **והיה מעשה הצדקה שלום**. אלא הא אוקמוה, **כל המעשים אשר נעשו תחת השמש** כתיב, שאני מעשה הצדקה דאיהי לעילא מן שמשא.

והנה הכל הבל ורעות רוח - מאי קא מירי? אי תימא הכל הבל, כמה דאוקימנא דאיהו ברזא דחכמתא, כמה דאת אמר הבל הבלים אמר קהלת, ואינון הבלים קיומא דעלמא דלעילא ותתא, מאי תימא בהאי דכתיב הכא הכל הבל ורעות רוח, (והא מלתא דא תחת השמש כתיב), אלא הכי אוקמוה והכי הוא. תא חזי, בשעתא דעובדין מתכשרן לתתא, ובר נש אשתדל בפולחנא דמלכא קדישא, ההוא מלה דעביד הבל אתעביד מיניה לעילא, ולית לך הבל דלית ליה קלא, דסליק ואתעטר לעילא, ואתעביד סניגורא קמי קודשא בריך הוא. וכל אינון עובדין דאשתדל בהו בר נש, דלאו אינון פולחנא דקודשא בריך הוא, ההוא מלה דעביד, הבל יתעביד מיניה, ואזלא ושאטת בעלמא, וכד נפקת נשמתיה דבר נש, ההוא הבל מגלגלא ליה בעלמא כאבנא בקוספיתא, כמה דכתיב (ש״א כה כט) ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע, מאי יקלענה, ההוא הבל דמגלגל ליה סחרניה בעלמא, כדין כל מלין דמתעבדין (ואינון תחות שמשא) דלאו אינון פולחנא דקודשא בריך הוא, הבל יתעביד מנייהו, איהו תבירא דרוחא, דמתבר לרוחא דסליק ונחית ומתגלגל בעלמא, הדא הוא דכתיב הבל ורעות רוח.

אבל ההיא מלה דאיהי פולחנא דמריה, דא סליק (אקרי) לעילא מן שמשא, ואתעביד מניה הבל קדישא, ודא הוא זרעא דזרע בר נש בההוא עלמא, ומה שמיה, צדקה, דכתיב (הושע י יב) זרעו לכם לצדקה, האי מדבר ליה לבר נש כד תפוק נשמתיה מיניה, וסלקא לה באתרא דכבוד דלעילא אשתכח, לאתצרא בצרורא דחיי, הדא הוא דכתיב (ישעיה נח ח) והלך לפניך צדקך, בגין לדברא לך לסלקא לך (מן אתר) לאתר דאקרי כבוד יהו״ה, דכתיב (שם) כבוד יהו״ה יאספך.

כל אינון נשמתין דההוא הבל קדישא מדבר להו, ההוא דאקרי כבוד יהו״ה כניש לון בגויה ואתצרירן ביה, (הדא הוא דכתיב כבוד ה׳ יאספך), ודא אקרי נייחא דרוחא, אבל אחרא ורעות רוח אקרי, זכאין אינון צדיקייא דכל עובדיהון לעילא מן שמשא, וזרעין זרעא דצדקה למזכי לון לעלמא דאתי, ועל דא כתיב (מלאכי ג כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה.

אמר רבי שמעון, תא חזי בקדמיתא כד אתבני בי מקדשא לתתא, לא אתבני אלא בדינא ורוגזא, כמה דכתיב (ירמיה לב לא) כי על אפי ועל חמתי וגו׳, בגין דבאתר דדינא שריא, לזמנא דאתי זמין קודשא בריך הוא למבני ליה, ולאתקנא ליה בדרגא אחרא עלאה דאקרי צדקה, דכתיב (ישעיה נד י) בצדקה תכונני, בגין כך אתקיים (ביה), ושמיה

דף נט עמוד ב

ממש צדקה יתקרי, מנלן, דכתיב (ירמיה כג ו) וזה שמו אשר יקראו יהו״ה צדקנו:

נטית ימינך תבלעמו ארץ -- הא אתמר אריכת ימינך. אמר רבי יצחק, הא אתערו ביה חברייא, דכד אפיק קודשא בריך הוא למצראי מתין מתחות מיא, אמר לארעא כניש לון בגווך, ולא בעאת, עד דאושיט קודשא בריך הוא ימינא לקבלה ואומי לה, כדין בלעתינון ארעא, הדא הוא דכתיב תבלעמו ארץ. אמר רבי אלעזר, נטית ימינך לאפרשא לה משמאלא, וכדין אתעביד בהו דינא:

נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך כמה דכתיב (תהלים מד ד) **כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם**. ״כי ימינך״-- דא גדולה, ״נהלת בעזך״-- דא דכתיב וזרועך, דא גבורה. ״אל נוה קדשך״-- דא דכתיב ״ואור פניך כי רציתם״, דא צדיק. וכלהו משתכחי בקרא:

תפול עליהם אימתה ופחד -- ״אימתה״, ״אימה״ מבעי ליה? מאי ״אימתה״? דהא לית לך את או מלה חדא באורייתא דלא אית בה רזין עלאין. מאי ״אימתה״? אמר רבי שמעון, כלומר דחילו דשכינתא.

כהאי גוונא - **תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו׳**. ״תביאמו ותטעמו״, ״תביאם ותטעם״ מבעי ליה? מאי תביאמו? אלא רוחא דקודשא אמר על אינון דרא בתראה דגזר יהושע, ואתגליא בהו גלויא דרשימא קדישא דשמיה דקודשא בריך הוא, דאלין אחידן ביה בו׳, ואלין אתחזיאו למירת ארעא, כמה דכתיב (ישעיה ס כא) **ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ**, דכל מאן דאתגזר ואתגליא ביה רשימא קדישא ונטיר ליה אקרי צדיק, בגין כך לעולם יירשו ארץ, ועל דא תביאמו ו׳ יתירה, תביאמו לאינון דאחידן בו׳:

ותטעמו -- כמה דאת אמר **נצר מטעי מעשה ידי להתפאר**-- לאינון דאחידן בו׳, ולאינון בתראי אתער מלה. ולית לך מלה באורייתא, או את זעירא באורייתא, דלית בה רזין עלאין וטעמין קדישין, זכאה חולקהון דידעין בהו:

רעיא מהימנא

פקודא (יט) למבני מקדשא לתתא, כגוונא דבי מקדשא דלעילא, כמה דאת אמר מכון לשבתך פעלת יהו״ה, דאצטריך למבני בי מקדשא לתתא, ולצלאה בגויה צלותא בכל יומא, למפלח ליה לקודשא בריך הוא, דהא צלותא אקרי עבודה, וההוא בי כנישתא, אצטריך למבני ליה בשפירו סגיא, ולאתקנא ליה בכל תקונין, דהא בי כנישתא דלתתא, קיימא לקבל בי כנישתא דלעילא.

בית המקדש לתתא איהו קאים כגוונא דבית המקדש דלעילא, דקאים דא לקבל דא, וההוא בי מקדשא כל תקונוי, וכל פולחנוי, וכל אינון מאנין ושמשין, כלהו אינון כגוונא דלעילא. משכנא דקא עבד משה במדברא, כלא הוה כגוונא דלעילא, בי מקדשא דבנה שלמה מלכא, הוא בי נייחא כגוונא עלאה, בכל אינון תקונין, למהוי בתקונא דלעילא, בי נייחא ואחסנתא.

הכי בי כנישתא אצטריך בכל תקוני שפירו, למהוי כגוונא עלאה, למהוי בית צלותא, לאתקנא תקונין בצלותא כמה דאוקימנא, וההוא בי מקדשא דליהוי ביה חלונות, דכתיב (דניאל ו יא) **וכוין פתיחן**, כגוונא דלעילא, ועל דא (שיר ב ט) **משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים**.

ואי תימא אפילו בחקלא, בגין דרוחא להוי סליק, לאו הכי, דהא אנן צריכין בית וליכא, לאשתכחא בית לתתא, כגוונא דבית עלאה, לנחתא דיורא עלאה לדיורא תתאה. ותו דההוא צלותא וההוא רוחא אצטריך לסלקא ולנפקא מגו עאקו בארח מישר לקבל ירושלם,

דף ס עמוד א

תניא אמר רבי אבא, זכאה חולקהון דאינון דזכאן למימר שירתא דא בהאי עלמא, דזכאן למימר לה בעלמא דאתי, ושירתא דא אתבני בעשרין ותרין אתוון קדישין גליפן, ובעשר אמירן, וכלא אתרשים בשמא קדישא, וכלא שלימותא דשמא קדישא, והא אתערנא מלי.

אמר רבי שמעון, בההיא שעתא דהוו קיימין ישראל על ימא והוו אמרי שירתא, אתגלי קודשא בריך הוא עלייהו וכל רתיכוי וחילוי, בגין דינדעון למלכיהון דעבד לון כל אינון נסין וגבוראן, וכל חד וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא. דאי תימא דלא ידעו ולא אדבקו חכמתא עלאה, מן שירתא דא תחמי דכלהו בחכמתא אסתכלו, וידעו מלין ואמרו, דאי לאו הכי איך אמרו כלהו מלין אחידן דלא סטו אלין מאלין, ומה דאמר דא אמר דא, ולא אקדים מלה דא למלה דא, אלא כלהו בשקולא חדא, ורוחא דקדושא בפומא דכל חד וחד, ומלין אתמרו כלהו כאלו נפקין מפומא חד, אלא ודאי כולהו בחכמתא עלאה אסתכלו, וידעו מילין עלאין, ורוחא דקודשא בפום כל חד וחד.

ואפילו אינון דבמעי אמהון הוו אמרי שירתא כלהו כחדא, והוו חמאן כלהו מה דלא חמא יחזקאל נביאה, ועל כך הוו כלהו מסתכלי כאלו חמאן עינא בעינא, וכד סיימו מלין כלהו מתבסמן בנפשייהו, ותאבין למחמי ולאסתכלא, ולא הוו בעאן לנטלא מתמן מסגיאות תיאובתא.

בההיא שעתא אמר משה לקודשא בריך הוא, בניך מסגיאות תיאובתא לאסתכלא בך לא בעאן לנטלא מן ימא, מה עבד קודשא בריך הוא, אסתים יקריה לבר למדברא, ותמן אתגלי ולא אתגלי, אמר לון משה לישראל כמה (ס״א זמנין לנטלא מתמן ולא בעו) זמנין אמינא לנטלא מתמן ולא בעיתון, עד די אחזי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא, ומיד הוו תאבין, ולא נטלו עד דאחיד בהו משה ואחמי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא, כדין מסגיאות תיאובתא ורעותא לאסתכלא אנטיל לון משה, הדא הוא דכתיב ויסע משה את ישראל מים סוף, ויצאו אל מדבר שור, מאי מדבר שור, מדברא דהוו בעאן לאסתכלא ביה זיו יקרא דמלכא קדישא, ועל דא אקרי מדבר שור, אסתכלותא שם:

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים -- ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה א) **הוי כל צמא לכו למים**. אמר רבי ייסא, וכי מאן יהב להו אורייתא הכא? והא עד כען לא אתיהיבת לון אורייתא? אמר רבי אלעזר, אינון נפקו למדברא לאסתכלא, קודשא בריך הוא נטל זיוא יקרא דיליה מתמן, ואינון אזלו לאסתכלא (לקב"ה) ביה ולא אשכחוהו, ואוליפנא דקודשא בריך הוא תורה אקרי, ואין מים אלא תורה, ואין תורה אלא קודשא בריך הוא.

אמר רבי שמעון, עד דהוו אזלי במדברא, אתגלי עלייהו רשותא אחרא דשאר עמין, ההוא דשליט במדברא, ואערעו בהו תמן, חמו ישראל דלא הוה ההוא זיוא יקרא דמלכיהון, הדא הוא דכתיב ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה, מאי טעמא, כי מרים הם, לא אתבסם נפשייהו כקדמיתא, ולא עוד אלא דאתי לקטרגא עלייהו.

מה כתיב **ויצעק אל יהו"ה ויורהו יהו"ה עץ**

רעיא מהימנא

ועל דא כתיב (תהלים קיח) **מן המצר קראתי יה**, דאצטריך אתר דחיק בעאקו לשדרא בגויה ההוא רוחא דלא יסטי לימינא ולשמאלא. ובחקלא לא יכיל קלא לשדרא ליה הכי, דהא כגוונא דא קלא דשופר. אתדחייא לבר בארח מישר מגו אתר דחיק ואזיל ובקע רקיעין וסליק בסליקו לאתערא רוחא לעילא.

ואי תימא הא כתיב (בראשית כד) **ויצא יצחק לשוח בשדה** -- שאני יצחק דמלה אחרא הוה ביה מה דלא הוה בכל עלמא. ותו דהאי קרא לאו להכי אתא דודאי בשדה אחר הוה מצלי והא אוקימנא. **(עד כאן רע"מ)**

דף ס עמוד ב

ואין עץ אלא תורה, דכתיב (משלי ג יח) **עץ חיים היא למחזיקים בה**, ואין תורה אלא קודשא בריך הוא. רבי אבא אמר אין עץ אלא קודשא בריך הוא, דכתיב (דברים כ יט) **כי האדם עץ השדה** - עץ השדה ודאי, דא עץ שדה דתפוחין קדישין, וכד אתגלי זיו יקרא דמלכיהון עלייהו, כדין וישלך אל המים וימתקו המים, מאי וימתקו המים, דקטיגורא אתעביד סניגורא.

אמר רבי אבא, תא חזי בקדמיתא כד עאלו ישראל בקיימא דקודשא בריך הוא, לא עאלו כדקא יאות, מאי טעמא, בגין דאתגזרו ולא אתפרעו, ולא אתגלייא רשימא קדישא, כיון דמטו הכא מה כתיב, שם שם לו חק ומשפט, תמן עאלו ישראל בתרין חולקין קדישין, בההוא גלויא דאתגליא רשימא דלהון, ואקרון חק ומשפט, חק כמה דאת אמר (משלי לא טו) ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה, ומשפט כמה דאת אמר (תהלים פא ה) משפט לאלה"י יעקב, ושם נסהו, בההוא את קדישא, כמה דאת אמר כי חק לישראל הוא, בספרא דרב ייבא סבא, אמר מלה על ההוא חוטרא קדישא:

ויאמר אם שמוע תשמע לקול יהו"ה אלהי"ך -- "ויאמר", מאי "ויאמר"? לא כתיב מאן קאמר דא? אלא קודשא בריך הוא אמר. רבי חזקיה אמר, שמעינן (נ"א משמע) אמירה סתם, (מאי) מאמירה סתם, דכתיב (שמות כד א) **ואל משה אמר עלה אל יהו"ה**-- "אמר" ולא כתיב מאן קאמר, אוף הכא ויאמר סתם, ולא כתיב מאן קאמר. אמר רבי יוסי, משמע דכתיב ויצעק אל יהו"ה ויורהו יהו"ה עץ, מהכא משמע ויאמר, ומשמע מאן אמר מלה. **לקול יהו"ה אלהי"ך** -- "לקולי" מבעי ליה? אלא להההוא קול דעאלו ביה.

אמר רבי אבא, בתר דאתגליא בהו רשימא קדישא, עאלו בתרין חולקין קדישין כמה דאתמר, וכיון דעאלו באלין תרין, עאלו באלין תרין חולקין אחרנין, דכד יסתלקון באלין תרין אחרנין, יתחברון באלין, ולא ממנעי ברכאן, ובגין כך באלין מטון ברכאן, (ובגיני כך באלין מטון) עד מלכא קדישא.

ומאתריה דקרא אשתמע מלה, דכתיב **ויאמר אם שמוע תשמע**. "ויאמר"-- דא מלכא קדישא, ומאי קאמר, "אם שמע תשמע לקול יהו"ה אלהי"ך" כמה דאת אמר (דברים ד כד) **כי יהו"ה אלהי"ך אש אוכלה הוא**, דא כנסת ישראל. **והישר בעיניו תעשה**-- דא צדיק, **והאזנת למצותיו**-- דא נצח, **ושמרת כל חקיו**-- דא הוד.

כיון דעאלו באלין, הא מטו למלכא קדישא. לבתר מה כתיב **כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהו"ה רופאך**. "כי אני יהו"ה"-- דא מלכא קדישא. אשתמע דכל מאן דנטיר להאי רשימא קדישא, מניה סליק עד מלכא קדישא עלאה, מאי משמע, משמע אינון תרין דאתכנש בהו זרעא, ומשח רבות קודשא, דשדיין ליה בפום אמה, (ועל דא) אתקשרו כחדא, ומלכא עלאה עלייהו ואתקשרו ביה, ועל כך מאן דעאל באלין תרין ונטיר לון, אתקשר בתרין אחרנין ועאל בהו, וכדין מטי למלכא קדישא.

אמר רבי יצחק, ודאי מאן דזכי בצדיק, זכי בנצח והוד, ואלין אנון תלתא דאתברכא בהו כנסת ישראל, ומאן דזכי בהו זכי במלכא קדישא, ועאל בכלהו ארבעה.

ולקבל ארבעה אלין, נטירא להאי רשימא קדישא מארבע מלין: נטירו דכנסת ישראל אסתמרותא דנדה, נטירו דצדיק אסתמרותא דשפחה, נטירו דנצח אסתמרותא דבת עכו"ם, נטירו דהוד אסתמרותא דזונה.

ועל דא **לקול יהו"ה אלהי"ך**-- דא כנסת ישראל. במה זכאן ישראל לקבלא אפי שכינתא, באסתמרותא מן נדה, ועל דא כתיב (ויקרא יח יט) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה. מאי "לגלות ערותה"? דא כנסת ישראל. ובהאי אחידן ומתקשרן מלין אחרנין דכנסת ישראל אתקשרת בהו, והא אוקמוה מלי.

והישר בעיניו תעשה-- דא צדיק, כמה דכתיב (תהלים לד טז) **עיני יהו"ה אל צדיקים**, לאסתמרא משפחה,

דף סא עמוד א

והא אוקימנא מלי, דכתיב (משלי ל כג) **ושפחה כי תירש גבירתה**, דגרים לצדיק דאתדבק בשפחה.

והאזנת למצותיו-- דא נצח לאסתמרא (דלא ישקר ביה), דלא יעול רשימא דא בבת אל נכר, ולא ישקר ביה בנצח, דכתיב (ש"א טו כט) וגם נצח ישראל לא ישקר, ומאן דנטיר האי, קיים מצותיו, דכתיב (שמות לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר.

ושמרת כל חקיו-- דא הוד, לאסתמרא מן זונה.

ואזלא הא כמה דתנינן, אמר רבי יהודה, מאי דכתיב (תהלים מה ד) **חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך**? אלא כל מאן דמזרז גרמיה ושוי דחילו דחרבא שננא תקיפא לקבליה, על ירך, מאי על ירך, דא רשימא קדישא, כמה דאת אמר (בראשית כד ב) שים נא ידך תחת ירכי, דבר אחר, חגור חרבך, כלומר זרז ואתקיף יצרך בישא דאיהו חרבך, על ירך, על ההוא רשימא קדישא לנטרא ליה. ואי נטר ליה, כדין אקרי גבור, וקודשא בריך הוא אלביש ליה בלבושוי, ומאן לבושוי דקודשא בריך הוא הוד ונצח (נ"א והדר), דכתיב (תהלים קד א) הוד והדר לבשת, אוף הכא הודך והדרך, וכדין אתדבק בר נש במלכא קדישא כדקא יאות, מכאן ולהלאה, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהו"ה רופאך, דא מלכא קדישא. ועל דא אזהר לון על ההוא מלה ממש דיהב ורשים בהו ולא יתיר, ועד כען לא אתייהיבת להו אורייתא, אלא כיון דכתיב שם שם לו חק ומשפט, מיד ויאמר אם שמוע תשמע וגו'.

תא חזי, כד בעא קודשא בריך הוא לאזהרא לישראל על אורייתא, בכמה מלין משיך להו, בכמה משיכן דחביבותא, כבר נש דמשיך בריה לבי רב. ותא חזי, לא בעא קודשא בריך הוא למיהב להו אורייתא עד דקריבו בהדיה, ובמה קריבו בהדיה, בגלויא דרשימא דא כמה דאתמר, אמר רבי יהודה, לא קריבו ישראל לטורא דסיני עד דעאלו בחולקא דצדיק וזכו ביה, מנלן, דכתיב (שמות יט א) ביום הזה באו מדבר סיני, ביום הזה ממש דייקא, וכתיב (ישעיהו כה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלהינ"ו זה קוינו לו וגו':

ויאמר ה' אל משה, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מא א) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'** -- האי קרא אוקימנא ליה, בשעתא דבר נש שכיב בבי מרעיה, הא אתפס באטרוניא דמלכא, רישיה בקולרא, רגלוי בכופסירין (ס"א בטפסרא), כמה חילין נטרין ליה מהאי גיסא ומהאי גיסא, שייפוי כלהו בדוחקא, מגיחין אלין באלין, מיכלא אתעדי מניה. בההוא זמנא פקדין עליה אפוטרופא למילף עליה זכות קמי מלכא, דכתיב (איוב לג כג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף, בההיא שעתא זכאה חולקיה דבר נש דעאל עליה, ואוליף ליה ארחא לשיזבותיה מן דינא, הה"ד אשרי משכיל אל דל, והיך יכיל לשזבא ליה, למילף ליה אורחוי דחיי, לאתבא לקמי מאריה, כדין אתעביד אפוטרופוסא עליה לעילא, מאי אגריה, ביום רעה ימלטהו ה'.

דבר אחר: **אשרי משכיל אל דל**-- כמה תקיפא אגרא דמסכנא קמי קודשא בריך הוא. אמר רבי חייא תוהנא על האי קרא, דכתיב (שם סט לד) **כי שומע אל אביונים ה'**, וכי אל אביונים שומע ולא לאחרא? אמר רבי שמעון, בגין דאינון קריבין יתיר למלכא, דכתיב (שם נא יט) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, ולית לך בעלמא דאיהו תביר לבא כמסכנא.

תו אמר רבי שמעון, תא חזי כל אינון בני עלמא אתחזיין קמי קודשא בריך הוא בגופא ונפשא, ומסכנא לא אתחזי אלא בנפשא בלחודוי, וקודשא בריך הוא קריב לנפשא יתיר מגופא.

מסכנא חד הוה בשיבבותיה דרבי ייסא, ולא הוה מאן דאשגח ביה, והוא הוה אכסיף ולא תקיף בבני נשא.

דף סא עמוד ב

יומא חד חלש, עאל עליה רבי ייסא, שמע חד קלא דאמר, טילקא טילקא, הא נפשא פרחא גבאי ולא מטו יומוי, ווי לבני מתיה דלא אשתכח בהו דיתיב נפשיה לגביה, קם רבי ייסא שדי בפומיה מיא דגרגרין, אפותא דקונטא, (ס״א דקופתא), אתבזע זיעא באנפוי ותב רוחיה לגביה. לבתר אתא ושאיל ליה, אמר חייך רבי, נפשא נפקת מנאי ומטו לה קמי כורסייא דמלכא, ובעת לאשתארא תמן, אלא דבעא קודשא בריך הוא לזכאה לך, ואכריזו עלך, זמין הוא רבי ייסא לסלקא רוחיה, ולאתקשרא בחד אדרא קדישא, דזמינין חברייא לאתערא בארעא, והא אתקינו תלת כורסיין דקיימן לך ולחברך, מההוא יומא הוו משגיחין ביה בני מתיה.

תו מסכנא אחרא אעבר קמיה דרבי יצחק, והוה בידיה פלג מעה דכסף. אמר ליה לרבי יצחק אשלים לי ולבני ולבנתי נפשאן. אמר ליה והיך אשלים נפשייכו, דהא לא אשתכח גבאי בר פלג מעה. אמר ליה בדא אשלימנא בפלג אחרא דאית גבאי, אפקיה ויהביה ליה. אחזיאו ליה בחלמיה דהוה אעבר בשפתא דימא רבא, ובעאן למשדייה בגוויה, חמא לרבי שמעון דהוה אושיט ידוי לקבליה, ואתי ההוא מסכנא ואפקיה ויהביה בידוי דרבי שמעון ואשתזיב, כד אתער נפל בפומיה האי קרא (תהלים מא ב) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה׳**.

ותא חזי, כל יומא ויומא נטיף טלא מעתיקא קדישא לזעיר אנפין, ומתברכאן כל חקל תפוחין קדישין, ומההוא טלא אנגיד לאינון דלתתא, ומלאכין קדישין אתזנו מניה כל חד וחד כפום מיכליה, הדא הוא דכתיב (שם עח כה) לחם אבירים אכל איש, ומההוא מזונא אכלו ישראל במדברא.

אמר רבי שמעון, כמה בני נשא מתזנין בהאי זמנא מניה, ומאן אינון אלין חברייא דמשתדלי באורייתא יומי ולילי, וכי סלקא דעתך מההוא מזונא ממש, לא, אלא כעין ההוא מזונא ממש דשקיל על חד תרין.

תא חזי, ישראל כד עאלו ואתדבקו במלכא קדישא, בגין גלויא דרשימא קדישא, כדין זכו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר ממה דהוה בקדמיתא, בקדמיתא כד נפקו ישראל ממצרים עאלו בנהמא דאקרי מצה, והשתא זכו ועאלו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר מאתר עלאה, דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ממש, ובההוא זמנא אשתכח להו לישראל מאתר דא, חברייא דמשתדלי באורייתא מאתר אחרא עלאה יתיר אתזנו, מאי הוא, כמה דכתיב (קהלת ז יב) החכמה תחיה בעליה, אתר עלאה יתיר.

אמר ליה רבי אלעזר, אי הכי אמאי חלשא נפשייהו יתיר משאר בני עלמא, דהא שאר בני נשא בחילא ותוקפא יתיר אתחזון ומשתכחן, אמר ליה יאות שאילתא, תא חזי, כל מזוני דבני עלמא מלעילא קא אתיין, דההוא מזונא דאתי מן שמיא וארעא, דא מזונא דכל עלמא, והוא מזונא דכולא והוא מזונא גס ועב, וההוא מזונא דאתי יתיר מעילא הוא מזונא יתיר דקיק, דקא אתייא מאתר דדינא אשתכח, ודא הוא מזונא דאכלו ישראל כד נפקו ממצרים (יתיר דקיקא), מזונא דאשתכח להו לישראל בההוא זמנא במדברא, מאתר עלאה דאקרי שמים, הוא מזונא יתיר דקיקא דעייל יתיר לנפשא מכלא, ומתפרש יתיר מגופא ואקרי לחם אבירים.

(א) מזונא עלאה יתיר מכלא, הוא מזונא דחברייא אינון דמשתדלי באורייתא, דאכלי מזונא דרוחא ונשמתא, ולא אכלי מזונא דגופא כלל, והיינו מאתר עלאה יקירא על כלא ואקרי חכמה, בגיני כך חליש גופא דחברייא יתיר מבני עלמא, דהא לא אכלי מזונא דגופא כלל, ואכלי מזונא דרוחא ונשמתא, מאתר רחיקא עלאה

דף סב עמוד א

יקירא מכלא, ובגיני כך ההוא מזונא דקיק מן דקיקא יתיר מכלא, זכאה חולקהון הדא הוא דכתיב החכמה תחיה בעליה, זכאה חולקא דגופא דיכיל לאתזנא במזונא דנפשא. אמר ליה רבי אלעזר, ודאי הכי הוא, אבל בהאי זמנא איך משתכחי מזוני אלין, אמר ליה ודאי יאות שאילתא, תא חזי ודא הוא ברירו דמלה, מזונא קדמאה הוא מזונא דכל עלמא, ההוא דאתיא מן שמיא וארעא, והוא מזונא דגופא (ס״א דכולא).

(ב) מזונא דהוא עלאה מניה, ההוא דאיהו דקיקא יתיר ואתא מאתר דדינא שריא דאקרי צדק, ודא הוא מזונא דמסכני. ורזא דמלה מאן דאשלים למסכנא, אשלים ליה את חד ואתעביד צדקה, ורזא דא (משלי יא יז) גומל נפשו איש חסד, גמילות חסדים משמע, דהא בדינא שריא, ואשלים ליה חסד כדין הוא רחמי.

(ג) מזונא עלאה יתיר מאלין, הוא מזונא עלאה ויקירא מאתר דאקרי שמים, והוא דקיק מכלהו, והוא מזונא דבני מרעי, הדא הוא דכתיב (תהלים מא ג) יהו״ה יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו, יהו״ה דייקא, מאי טעמא, בגין דהני בני מרעי לא אתזנו אלא בההוא דקודשא בריך הוא ממש, (ומאי איהו חלב ודם הה״ד (יחזקאל מד טו) להקריב לי חלב ודם, ודא הוא מזונא מאתר דאקרי שמים, והוא יקירא ועלאה דקיק מכלא).

(ד) מזונא עלאה קדישא ויקירא, דא הוא מזונא דרוחין ונשמתין, והוא מזונא דאתר רחיקא עלאה (ס״א מההוא אתר דאקרי נועם יהו״ה) ויקירא מכלא, הוא מזונא דחברייא דמשתדלי באורייתא, והוא מזונא דאתי מחכמה עלאה, מאי טעמא מאתר דא, בגין דאורייתא נפקת מחכמה עלאה, ואינון דמשתדלי באורייתא עיילי בעקרא דשרשהא, ועל דא מזונא דלהון מההוא אתר עלאה קדישא קא אתיא.

אתא רבי אלעזר ונשיק ידוי, אמר זכאה חולקי דקאימנא במלין אלין, זכאה חולקהון דצדיקייא דמשתדלי באורייתא יממא ולילי, דזכי לון בהאי עלמא ובעלמא דאתי דכתיב (דברים ל כ) כי הוא חייך ואורך ימיך:

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים רבי יוסי פתח, (תהלים קמה טז) **פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון** -- מה כתיב לעילא? **עיני כל אליך ישברו**, כל אינון בני עלמא מצפאן וזקפאן עיינין לקודשא בריך הוא, בגין כך (ס״א אבל) כל אינון בני מהימנותא בעאן (ס״א אצטריכן למבעי) בכל יומא ויומא לשאלא מזונייהו מקודשא בריך הוא, ולצלאה צלותהון עליה, מאי טעמא, בגין דכל מאן דמצלי צלותיה לגבי קודשא בריך הוא על מזוניה, גרים דיתברך כל יומא על ידוי ההוא אילנא דמזון דכלא ביה, (וטעמא דמלה (שם סח כ) ברוך יהו״ה יום יום).

ואף על גב דאשתכח עמיה, בעי למשאל קמי קודשא בריך הוא, ולצלאה צלותא על מזונא כל יומא, בגין דישתכחו על ידוי ברכאן כל יומא ויומא לעילא, ודא הוא ברוך יהו״ה יום יום. ועל דא לא לבעי ליה לאיניש לבשלא מזונא מן יומא ליומא אחרינא, ולא לעכב מיומא ליומא אחרא, הדא הוא דכתיב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, יום ביומו דייקא, בר מערב שבת לשבת כמה דאוקימנא. וכדין אשתכח קודשא בריך הוא מלא ברכאן בכל יומא, וכדין כתיב פותח את ידך וגו׳, מאי רצון, ההוא רצון דאשתכח מעתיקא קדישא, ונפיק מניה רצון לאשתכחא מזוני לכלא, ומאן דשאיל מזוני בכל יומא ויומא, ההוא אקרי ברא מהימנא, ברא דבגיניה משתכחן ברכאן לעילא.

רבי אבא פתח ואמר, (שם קמז יא) **רוצה יהו״ה את יראיו את המיחלים לחסדו** -- כמה אית להו לבני נשא למהך בארחוי דמלכא קדישא, ולמהך בארחוי דאורייתא, בגין דישתכחון ברכאן לכלא לעלאי ולתתאי, דתניא מאי דכתיב, (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר, אתפאר ודאי, מאי משמע, דבגין

דף סב עמוד ב

ישראל לתתא קודשא בריך הוא מתפאר לעילא, ומאי פארא דיליה, דאתחבש בתפילין, דמתחברא גווני לאתפארא.

תאנא רוצה יהו״ה את יראיו, רוצה יהו״ה ביראיו מבעי ליה, מאי רוצה יהו״ה את יראיו, אלא רוצה יהו״ה את יראיו, כלומר אפיק האי רצון ומתרעי (נ״א ואתידע) בהו קודשא בריך הוא ליראיו, דדחלין ליה, ומאן אינון יראיו דאפיק לון האי רצון, הדר ואמר את המיחלים לחסדו, אינון דמצפאן ומחכאן בכל יומא ויומא למבעי מזונייהו מן קודשא בריך הוא, משמע דכתיב את המיחלים לחסדו.

רבי ייסא סבא לא אתקין סעודתא בכל יומא, עד דבעא בעותיה קמי קודשא בריך הוא על מזוני, אמר לא נתקין סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא, לבתר דבעי בעותיה קמי קודשא בריך הוא, הוה מחכה שעתא חדא, אמר הא עידן דתתיהיב מבי מלכא, מכאן ולהלאה אתקינו סעודתא, ודא הוא ארחא דאינון דחלי קודשא בריך הוא דחלי חטאה.

אינון חייביא דאזלין עקימין בארחי אורייתא, מה כתיב בהו, (ישעיה ה יא) **הוי משכימי בבקר שכר ירדפו**, ועל דא **רוצה יהו״ה את יראיו את המיחלים לחסדו**-- לחסדו דייקא, (ס״א ובהא) אשתמודען אינון בני מהימנותא בכל יומא ויומא, הדא הוא דכתיב **ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו**, יום ביומו קאמר, ולא דבר יום ליום אחר. וכל כך למה? **למען אנסנו הילך בתורתי אם לא**-- בכאן אשתמודען אינון בני מהימנותא, דכל יומא ויומא אינון אזלי בארח מישר באורייתא.

רבי יצחק אמר מהכא, (משלי יג כה) **צדיק אוכל לשובע נפשו**, בתר דשבע נפשיה מלצלי ולמקרי באורייתא.

רבי שמעון אמר, תא חזי עד לא יהב קודשא בריך הוא אורייתא לישראל, אבחין בין אינון בני מהימנותא, ובין אינון חייביא דלאו אינון בני מהימנותא ולא קיימין באורייתא, ובמה אבחין לון, במן, כמה דאתמר אנסנו, וכל אינון דאשתכחו דאינון בני מהימנותא, רשים להו קודשא בריך הוא ברשימו

דכתרא דחסד, כמה דאת אמר המיחלים לחסדו, ועל דא למען אנסנו, וכל אינון דלא משתכחי בני מהימנותא, אעדי מנייהו כתרא עלאה דא, ומנא אכריז ואמר (שם כה) ובטן רשעים תחסר, ועם כל דא לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר:

תאנא בההיא שעתא אשתלימו ישראל לתתא כגוונא דלעילא כמה דאוקימנא, דכתיב ויבואו אלימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים וגו׳, ואתתקף אילנא קדישא בתריסר תחומין, בארבע סטרי עלמא, ואתתקף בשבעין ענפין, וכלא כגוונא דלעילא. בההיא שעתא נטיף טלא קדישא מעתיקא סתימאה, ומליא לרישיה דזעיר אנפין, אתר דאקרי שמים, ומההוא טלא דנהורא עלאה קדישא, הוה נגיד ונחית מנא לתתא, וכד הוה נחית, הוה מתפרש גלידין גלידין ואקריש לתתא, הדא הוא דכתיב דק ככפור על הארץ.

כל אינון בני מהימנותא נפקי ולקטי, ומברכן שמא קדישא עליה, וההוא מנא הוה סליק ריחין דכל בוסמין דגנתא דעדן, דהא ביה אתמשך ונחית לתתא, שויה לקמיה בכל טעמא דאיהו בעי הכי טעים ליה. ומברך למלכא קדישא עלאה, וכדין מתברך במעוי, והוה מסתכל וידע לעילא, ואסתכי בחכמה עלאה, ועל דא אקרון דור דעה, ואלין הוו בני מהימנותא, ולהון אתיהיבת אורייתא לאסתכלא בה ולמנדע ארחהא.

ואינון דלא אשתכחו בני מהימנותא, מה כתיב בהו (במדבר יא ח) **שטו העם ולקטו**, מאי ״שטו״? שטותא הוו נסבי לגרמייהו, בגין דלא הוו בני מהימנותא, מה כתיב בהו, **וטחנו ברחים או דכו במדוכה וגו׳**, מאן אטרח

דף סג עמוד א

לון כל האי? אלא דאינון לא הוו בני מהימנותא.

כגוונא דא, אינון דלא מהימני ביה בקודשא בריך הוא, לא בעאן לאסתכלא בארחוי, ואינון בעאן לאטרחא גרמייהו כל יומא בתר מזונא יממא ולילי, דלמא לא סליק בידייהו פתא דנהמא, מאן גרים לון האי, בגין דלאו אינון בני מהימנותא. אוף הכא, שטו העם ולקטו, שטו בשטותא דגרמייהו, ובעאן לאטרחא עלייהו, הדא הוא דכתיב וטחנו ברחים, בתר כל טרחא דא לא סליק בידייהו אלא כמה דכתיב והיה טעמו כטעם לשד השמן, ולא יתיר, מאן גרים לון האי, בגין דלא הוו בני מהימנותא.

אמר רבי יוסי, מאי **לשד השמן**? איכא דאמרי דליש במשחא כתרגומו, ואיכא דאמרי מה השד אתחזר לכמה גוונין, אוף מנא אתחזר לכמה גוונין, רבי יהודה אמר לשד השמן יניקא דמשחא.

רבי יצחק אמר, **איש לפי אכלו לקטו**, וכי מאן דאכיל קמעא לקיט קמעא ומאן דאכיל יתיר לקיט יתיר, והא כתיב **ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר**, אלא לפום אינון דאכלין לקטין, משמע אכלו, מאן דהוה אכיל ליה, ובגיני כך לא כתיב אכילתו. מאי קא מיירי? אחיד בר נש בעבדא או באמתא ואמר דהוא דיליה, אתא חבריה ואמר האי עבדא דילי הוא, קריבו לקמיה דמשה לדינא, אמר לון כמה נפשאן בביתך, וכמה נפשאן בביתיה דדין, אמר כך וכך, וההוא שעתא אמר לון משה לקטו מחר וכל חד מנייכו ייתי לגבאי, למחר נפקו ולקטו, ואתיין קמי משה, שויין קמיה מנא הוה מדיד ליה, אי ההוא עבדא דדין, אשכח ההוא עומרא דעבדא בההוא מנא, דהא חד עומרא לכל נפש ונפש מביתיה, מדיד לדין ואשתכח חסרא ההוא מיכלא דעבדא בההוא מנא דיליה, וחד עומרא לכל נפש ונפש מביתיה, אמר עבדא דדין הוא, הדא הוא דכתיב איש לפי אכלו לקטו וכתיב עמר לגלגלת מספר נפשתיכם:

אמר רבי (נ״א ייסא) חייא, כתיב **ערב וידעתם כי יהו״ה הוציא אתכם מארץ מצרים, ובקר וראיתם את כבוד יהו״ה** -- ״ערב וידעתם״, במאי ינדעון? אלא הכי תאנא, בכל יומא ויומא אשתכחו נימוסי קודשא בריך הוא, בצפרא אתער חסד בעלמא, בההוא זמנא דאקרי ערב, תליא דינא בעלמא, והא אוקמוה, דבגיני כך יצחק תקן תפלה מנחה, (מאי קא מיירי), ועל דא, ערב וידעתם, כד אתער דינא בעלמא, תנדעון דבההוא דינא אפיק יהו״ה יתכון ממצרים, ובקר וראיתם את כבוד יהו״ה, דהא בההוא זמנא אתער חסד בעלמא, ויתן לכו למיכל.

רבי חייא אמר איפכא, מה כתיב לעילא, **בשבתנו על סיר הבשר וגו׳**, ביה שעתא אתער ערב, דההוא זמנא דאתער דינא אתער נמי חסד בעלמא, הדא הוא דכתיב וידעתם כי יהו״ה הוציא אתכם מארץ מצרים, תנדעון ההוא חסד דעבד עמכון בזמנא דדינא, ואפיק יתכון מארעא דמצרים, **ובקר וראיתם את כבוד יהו״ה**, כבוד יהו״ה הא ידיע, וכל כך למה? **בשמוע יהו״ה את תלנותיכם וגו׳**.

אמר רבי ייסא, לא שני קודשא בריך הוא נימוסוי, בר דאינון חייבי עלמא שניין לון, ומהפכי רחמי לדינא כמה דאתמר.

תאני רבי אלעזר, מהאי מנא זמינין צדיקייא למיכל לעלמא דאתי, ואי תימא בהאי גוונא, לא, אלא יתיר, דלא הוה כן לעלמין, ומאי איהו, כמה דאוקימנא, דכתיב (תהלים כז ד) לחזות בנעם יהו״ה ולבקר בהיכלו, וכתיב (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהי״ם זולתך וגו׳:

ראו כי יהו״ה נתן לכם השבת. רבי חזקיה פתח, (תהלים קל א) **שיר המעלות ממעמקים קראתיך יהו״ה** -- שיר המעלות סתם, ולא פריש מאן אמרו. אלא שיר המעלות, דזמינין

דף סג עמוד ב

כל בני עלמא למימר, דזמין האי שיר למימריה לדרי עלמא, ומאי הוא, ממעמקים קראתיך, והכי תאנא כל מאן דמצלי צלותא קמי מלכא קדישא, בעי למבעי בעותיה ולצלאה מעמקא דלבא, בגין דישתכח לביה שלים בקודשא בריך הוא, ויכוין לבא ורעותא. ומי אמר דוד הכי, והא כתיב (תהלים קיט י) **בכל לבי דרשתיך**, ודא קרא סגי, מאי בעי ממעמקים, אלא הכי תאנא, כל בר נש דבעי בעותיה קמי מלכא, בעי לכוונא דעתא (נ״א לבא) ורעותא מעיקרא דכל עקרין, (נ״א מעומקא דכל עומקין), לאמשכא ברכאן מעמקא דבירא (נ״א דכלא), בגין דינגיד ברכאן ממבועא דכלא, ומאי הוא, ההוא אתר דנפיק מניה ואשתכח מניה ההוא נהר, דכתיב (בראשית ב י) **ונהר יוצא מעדן**, וכתיב (תהלים מו ה) **נהר פלגיו ישמחו עיר אלהי״ם**, ודא אקרי ממעמקים, עמקא דכלא עמקא דבירא, דמבועין נפקין ונגדין לברכא כלא, ודא הוא שרותא לאמשכא ברכאן מעילא לתתא.

אמר רבי חזקיה, כד עתיקא סתימאה דכל סתימין בעי לזמנא ברכאן לעלמין, אשרי כלא ואכליל כלא בהאי עמיקא עלאה, ומהכא שאיב ואתנגיד בירא (נ״א נהרא), דנחלין ומבועין אתנגידו מניה ומתשקיין מניה כלהו, ומאן דמצלי צלותיה, בעי לכוונא לבא ורעותא לאמשכא ברכאן מההוא עמיקא דכלא, בגין דיתקבל צלותיה ויתעביד רעותיה.

ויאמר משה אליהם, איש אל יותר ממנו עד בקר -- אמר רבי יהודה, בכל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עלאה, דהא כל שיתא יומין מתברכאן מיומא שביעאה, וכל יומא יהיב מההיא ברכה דקביל, בההוא יומא דביה, ועל דא משה אמר איש אל יותר ממנו עד בקר, מאי טעמא, בגין דלא יהיב ולא יוזיף יומא דא לחבריה, אלא כל חד וחד שליט בלחודוי, בההוא יומא דיליה, דהא לא שליט יומא ביומא דחבריה.

בגיני כך כל אינון (נ״א אמר רבי יהודה, כל יומא ויומא מתברך מההוא יומא עלאה יומא שביעאה, ומתברכן כל שיתא יומין כל חד וחד בלחודוי, וכל יומא יהיב ביומא דיליה, מההוא ברכה דקביל מההוא יומא עלאה, ועל דא משה אמר איש אל יותר ממנו עד בקר, דהא לא שליט יומא ביומא דלאו דיליה, וכל אנון) **חמשה יומין שליטין ביומייהו, ואשתכח ביה מה** דקבילו, ויומא שתיתאה אשתכח ביה יתיר.

ואזלא הא, כהא דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב יום הששי, ולא אתמר הכי בכל שאר יומין, אלא הכי אוקמוה, הששי דאזדווגא (נ״א דאזדמנא) ביה מטרוניתא, לאתקנא פתורא למלכא, ובגין כך אשתכחו ביה תרין חולקין, חד ליומיה, וחד לתקונא בחדוותא דמלכא במטרוניתא, וההוא ליליא חדוותא דמטרוניתא במלכא וזווגא דלהון, ומתברכאן כל שיתא יומין כל חד וחד בלחודוי, בגין כך בעי בר נש לסדרא פתוריה בליליא דשבתא, בגין דישרי עליה ברכאן מלעילא, וברכתא לא אשתכח על פתורא ריקניא, (וההוא ליליא חדוותא דמטרוניתא במלכא וזווגא דלהון), בגין כך תלמידי חכמים דידעין רזא דא, זווגא דלהון מערב שבת לערב שבת.

ראו כי יהו״ה נתן לכם השבת -- מאי שבת? יומא דביה נייחין שאר יומין, והוא כללא דכל אינון שיתא אחרנין, ומניה מתברכין. רבי ייסא אמר, וכן נמי כנסת ישראל אקרי שבת, בגין דאיהי בת זוגו, ודא היא כלה, דכתיב (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם, לכם, ולא לשאר עמין, הדא הוא דכתיב (שם יז) **ביני ובין בני ישראל**, ודא היא אחסנת ירותת עלמין לישראל, ועל דא כתיב (ישעיה נח יג) **אם תשיב משבת רגלך וגו׳**, ובאתריה אוקימנא מלי:

כתיב **אל יצא איש ממקומו ביום השביעי**, ממקומו, תנינן מההוא מקום דאתחזי למהך, ורזא דמלה, דכתיב (יחזקאל ג יב) **ברוך כבוד יהו״ה ממקומו**, ודא איהו מקום, ודא איהו רזא דכתיב (שמות ג ה) **כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא**, אתר ידיעא קרינן ליה מקום, דאשתמודעא יקרא עלאה. ובגין כך אזהרותא לבר נש דקא מתעטרא בעטורא קדישא דלעילא, דלא יפוק מניה, בגין דאי בפומיה מלולא דחול, יפוק מניה, קא

דף סד עמוד א

מחלל יומא דשבתא, בידוי בעובדתא, ברגלוי למהך לבר מתרין אלפין אמין, כל אלין חלולא דשבתא אינון. אל יצא איש ממקומו, דא איהו אתר יקירא דקדושה, דהא לבר מניה אלהים אחרים נינהו, ברוך כבוד יהו״ה, דא כבוד דלעילא, ממקומו, דא כבוד דלתתא, דא איהו רזא דעטרא דשבת, בגין כך אל יצא איש ממקומו, זכאה חולקיה מאן דזכי ליקרא דשבתא, זכאה איהו בעלמא דין ובעלמא דאתי:

ויאמר יהו״ה אל משה עבור לפני העם וגו׳. רבי חייא פתח (תהלים לד ח) **חונה מלאך יהו״ה סביב ליראיו ויחלצם** -- זכאין אינון צדיקייא דקודשא בריך הוא אתרעי ביקריהון יתיר על דיליה, תא חזי כמה אינון בני עלמא דמחרפי ומגדפי לעילא, כגון סנחריב חרף וגדף, ואמר (מ״ב יח לה) מי בכל אלהי הארצות וגו׳, וקודשא בריך הוא מחיל ולא תבע מניה, כיון דאושיט ידיה על חזקיה, מה כתיב (ישעיה לז לו) ויצא מלאך יהו״ה ויך במחנה אשור וגו׳.

ירבעם בן נבט הוה פלח לע״ז ומקטר לה ומזבח לה, וקודשא בריך הוא לא תבע מניה, וכד אתא עדו נביאה ואתנבי עליה, ואושיט ירבעם ידא לקבליה, מה כתיב (מ״א יג ד) ותיבש ידו וגו׳, ולא יכל להשיבה אליו, (ועל דפלח לע״ז לא תבע ליה קודשא בריך הוא), פרעה חרף וגדף, ואמר (שמות ה ב) מי יהו״ה וגו׳, וקודשא בריך הוא לא תבע מניה, עד דסריב בהו בישראל, דכתיב (שם ט יז) עודך מסתולל בעמי, (שם ג) הנה יד יהו״ה הויה במקנך וגו׳, וכן בכל אתר קודשא בריך הוא תבע עלבונא דצדיקייא יתיר על דיליה, הכא משה אמר עוד מעט וסקלוני, אמר ליה קודשא בריך הוא, משה, לאו עידן הוא למתבע עלבונך, אלא עבור לפני העם ואחמי מאן יושיט ידוי לקבלך, וכי ברשותייהו את קאים או ברשותי.

ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת, מאי טעמא? משום דמחקק בנסין הוה, ושמא קדישא עלאה רשימא ביה. בקדמיתא נחש, כמה דאתמר (משלי ל יט) **דרך נחש עלי צור**, נחש הא אתידע דאתער צור, (נ״א ואתמר צור), באן אתר אתגלי, הכא אתגלי, דכתיב הנני עומד לפניך שם על הצור, ומאן צור, כמה דאת אמר (דברים לב ד) **הצור תמים פעלו**, ותמן ידע משה היך קאים נחש עלי צור, והא אוקימנא מלי.

אמר רבי יהודה, אי לישתיק קרא יאות שאילתא, אלא הא כתיב והכית בצור ויצאו ממנו מים, אמר ליה ודאי הכי הוא, דלית לך כל שמא ושמא מאינון שמהן קדישין דקודשא בריך הוא, דלא עבד נסין וגבוראן, ואפיק כל מה דאצטריך לעלמא, כל שכן לאפקא הכא מיא. אמר ליה, אי הכי הא כתיב (תהלים עח כ) **הן הכה צור ויזובו מים**, מאן מחי לשמיה, אמר ליה פטישא חריפא בקטרוי ידיע, ואת שאיל דא, אלא תא חזי, בכל אתר צור גבורה, וכד בעי קודשא בריך הוא למחאה או לאלקאה אתער גבורה דא, וההוא גבורה מחי ולקי, ודא הוא דכתיב הן הכה צור ויזובו מים, ואי לאו דאתער האי צור ולקי באתר דאצטריך, לא נביעין מיא.

אמר ליה, אי הכי הא כתיב (דברים לב יח) **צור ילדך תשי**, ותנינן מאי תשי, כלומר חלשת ליה, אמר ליה ודאי הכי הוא, דאלמלי ינדעון חייביא דהאי צור זמינא לאתערא לקבלייהו ולאלקאה לון, ימנעון מלמיחב קמיה, אלא חלשא איהי בעינייהו, הואיל ולא מסתכלי בה, ולא מסתכלי בארחייהו (ס״א בכרסייהו), ועל דא צור ילדך תשי.

רבי אבא אמר, אית צור ואית צור, מסטרא דצור עלאה נפק צור אחרא, ומאי צור עלאה, צור דכל צורים, ומאי איהו, ההוא דאולידת לישראל, דכתיב צור ילדך תשי, דהא מסטרא דצור עלאה דלעילא נפקא צור אחרא, מסטרא דאימא נפקא גבורה.

ואזלא הא, כהא דאמר רבי אלעזר, כתיב (תהלים קו ב) **מי ימלל גבורות יהו״ה**, מאי גבורות יהו״ה? לאכללא אימא עלאה דכלא, דאף על גב דלאו איהי דינא, מסטרהא אשתכח, דהא מסטרהא

דף סד עמוד ב

גבורה אשתכח, ובגיני כך צור עלאה אקרי. **ותשכח אל מחוללך** (דברים לב יח)-- דא נהירו דאבא, מאי ניהו, חסד עלאה דאיהו נהירו דאבא. תו אמר רבי אבא, מים בכל מקום הא ידיעא, וקודשא בריך הוא בהאי צור אתער לארקא מיא, דהא לא אתחזי (אלא מגדולה), ודא הוא את וניסא דקודשא בריך הוא.

ועל דא שבח דוד, ואמר (תהלים קיד ח) **ההפכי הצור אגם מים וגו׳**, ומשמע ההפכי, דהא לאו ארחוי דצור בכך, ועל דא בצור עלאה אפיק מיא מאתר דלתתא, ומה שמיה דההוא דלתתא, סלע, דכתיב (במדבר כ ח) והוצאת להם מים מן הסלע, ובמה אפיק האי סלע מיא, בחילא דצור דלעילא.

רבי שמעון אמר, (דברים לב ד) **הצור תמים פעלו**, מאי משמע הצור תמים פעלו, דאתהפך צור למעבד פעלו דתמים, ומאי איהו, אברהם דכתיב ביה (בראשית יז א) התהלך לפני והיה תמים, ודא הוא ההפכי הצור אגם מים, ומשמע תמים פעלו, ודא אברהם. בשעתא דא אתהדר הצור תמים, בשעתא אחרא תניינא כד (אתענש) בעא משה לאפקא מיא מהאי צור, בחובייהו דישראל לא אתהדר תמים כקדמיתא, ביה זמנא אתרעם משה, ואמר צור ילדך תשי, כלומר חלשת ליה ממה דהוה בקדמיתא, דבגינך לא אשתכח תמים השתא, ואתעביד (ביה) דינא, מה דלא הוה ביומי ילדך, כלומר עולימך.

אמר רבי אבא, מאי דכתיב **היש יהו״ה בקרבנו אם אין**, וכי טפשין הוו ישראל דלא ידעי מלה דא, והא חמו שכינתא קמייהו, וענני כבוד עלייהו דסחרן לון, ואינון אמרו היש יהו״ה בקרבנו אם אין, גוברין דחמו זיו יקרא דמלכיהון על ימא, ותנינן ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, אינון אשתכחו טפשין ואמרו היש יהו״ה בקרבנו אם אין. אלא הכי קאמר רבי שמעון, בעו למנדע בין עתיקא סתימאה דכל סתימין דאקרי אין, ובין זעיר אנפין דאקרי יהו״ה, ועל דא לא כתיב היש יהו״ה בקרבנו אם לא, כמה דכתיב הילך בתורתי אם לא, אלא היש יהו״ה בקרבנו אם אין, אי הכי אמאי אתענשו, אלא על דעבידו פרודא, ועבידו בנסיונא, דכתיב ועל נסותם את יהו״ה, אמרו ישראל אי האי נשאל בגוונא חד, ואי האי נשאל בגוונא אחרא, ועל דא מיד **ויבא עמלק**:

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים. רבי יוסי פתח, (ישעיה לב כ) **אשריכם זורעי על כל מים, משלחי רגל השור והחמור** -- אשריכם זורעי על כל מים, תמן תנינן, כמה מים וכמה מים משתכחין, זכאין אינון ישראל דלית זרעא להו אלא על המים, דכתיב ויחנו שם על המים, אינון דהוו תחות ענפי אילנא דקודשא בריך הוא. דתניא אילנא אית לקודשא בריך הוא, והוא אילנא רברבא ותקיפא, וביה אשתכח מזונא לכלא, והוא אתחם בתריסר תחומין במתקלא, ואתתקף בארבע רוחי עלמא, ושבעין ענפין אחידן ביה, וישראל משתכחי בגופא דההוא אילנא, ואינון שבעין ענפין סחרנא דלהון, והיינו דכתיב **ויבאו אלימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים**, והא אוקמוה ואתמר בכמה אתר. מאי **ויחנו שם על המים**? אלא בההוא זמנא שליטו ישראל על אינון מיא, דאינון תחות ענפין דאילנא, דאקרון (תהלים קכד ה) המים הזידונים, ועל דא **אשריכם זורעי על כל מים**.

משלחי רגל השור והחמור-- אינון תרין כתרי שמאלא, דאחידן בהו עמין עכו״ם, דאקרון שור וחמור, והיינו דכתיב (בראשית לב ו) **ויהי לי שור וחמור**, בגין דלבן חכים הוה בחרשין ובאינון כתרין תתאין, ובאינון בעא לאובדא ליעקב, כמה דכתיב (דברים כו ה) **ארמי אובד אבי**, והא אתמר. וכשישראל זכאין משלחי להו ולא יכלי לשלטאה עלייהו, הדא הוא דכתיב משלחי רגל השור והחמור, דלא שלטי בהו.

אמר רבי אבא, כד מזדווגי כחדא, לא יכלי בני עלמא למיקם בהו, ועל דא

דף סה עמוד א

כתיב (דברים כב י) **לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו**, יחדיו דייקא, ותנינן לא יהיב איניש דוכתא לזינין בישין, דהא בעובדא דבני נשא (לתתא) אתער מה דלא אצטריך, וכד מזדווגי כחדא לא יכלין למיקם בהו. (מבין סטרא דלהון נפיק) מתקיפותא דלהון דאקרי כלב, ודא חציפא מכלהו, הדא הוא דכתיב (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, (נ״א מתקיפותא דלהון נפיק ההוא דאקרי כלב, ודא חציפא מכלהו), אמר קודשא בריך הוא, אתון אמרתון היש יהו״ה בקרבנו אם אין, הרי אני מוסר אתכם לכלב, מיד ויבא עמלק.

רבי יהודה אמר, (במדבר כד כ) **ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד**, וכי ראשית גוים עמלק? והלא כמה לישנין ועמין ואומין הוו בעלמא עד לא אתא עמלק? אלא כד נפקו ישראל ממצרים, דחילו ואימתא נפלה על כל עמין דעלמא מישראל, הדא הוא דכתיב (שמות טו יד) שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, ולא הוה עמא דלא הוה דחיל מגבוראן עלאין דקודשא בריך הוא, ועמלק לא הוה דחיל, הדא הוא דכתיב ולא ירא אלהי״ם, לא דחיל למקרב לגבך, ועל דא ראשית גוים (עמלק הוה קדמאה) דאתו לאגחא קרבא בישראל עמלק הוה, ובגיני כך ואחריתו עדי אובד, דכתיב **כי מחה אמחה את זכר עמלק**, וכתיב (דברים כה יט) **תמחה את זכר עמלק**, הדא הוא דכתיב **ואחריתו עדי אובד**-- ״עדי אבדו״ מבעי ליה, אלא עד דייתי קודשא בריך הוא ויאבד ליה, (כלומר עד דקודשא בריך הוא יהא אובד ליה), דכתיב **כי מחה אמחה וגו׳**. אמר רבי אלעזר, תא חזי אף על גב (דברים לב ד) דהצור תמים פעלו, ועבד עמהון חסד לאפקא לון מיא, לא שבק דידיה, דהא כתיב ויבא עמלק.

רבי אבא פתח ואמר, (קהלת ה יב) **יש רעה חולה ראיתי תחת השמש**, כמה בני נשא אטימין לבא בגין דלא משתדלי באורייתא, יש רעה חולה, וכי יש רעה דהיא חולה ויש רעה דלאו היא חולה, אלא ודאי יש רעה חולה, דתנינן מסטרא דשמאלא נפקי כמה גרדיני נימוסין דבקען באוירא, וכד בעיין למיפק, אזלין ואשתאבין בנוקבא דתהומא רבה, לבתר נפקין ומתחברן כחדא, ובקעין אוירין ושאטין בעלמא, ומתקרבין לגבייהו דבני נשא, וכל חד

אקרי רעה, כמה דאת אמר (תהלים צא י) לא תאונה אליך רעה, מאי לא תאונה, בגין דאתיא בתסקופא על בני נשא. **חולה**-- אמאי היא חולה? כד שריא האי על בני נשא עביד לון קמצנין מממוניהון, אתיין גבאי צדקה גביה, היא מחאת בידיה, ואמרה ליה לא תפוק מדידך, אתיין מסכני, היא מחאת בידיה, אתי הוא למיכל מממוניה, מחאת בידיה בגין לנטרא ליה לאחרא, ומן יומא דשריא עליה דבר נש היא חולה, כהאי שכיב מרע דלא אכיל ולא שתי, ועל דא היא רעה חולה.

ושלמה מלכא צווח בחכמתא ואמר, (קהלת ו ב) **איש אשר יתן לו האלהי״ם עושר ונכסים וכבוד וגו׳** - האי קרא לאו רישיה סיפיה, ולאו סיפיה רישיה, כתיב איש אשר יתן לו האלהי״ם עושר ונכסים וכבוד וגו׳, מאי **ולא ישליטנו האלהי״ם לאכול ממנו**? אי הכי לאו ברשותיה הוא דבר נש. אלא אי כתיב ״ולא יעזבנו האלהים לאכול ממנו״ הוינא אמר הכי, אלא ״ולא ישליטנו״-- דבגין דהוא הימניה להיא רעה ואחיד ביה, קודשא בריך הוא לא שלטיה עליה לאתבראה תחותיה, על דהוא אתרעי בה ואחיד ביה, וכל ארחוי כשכיב מרע דלא אכיל ולא שתי, ולא קריב לממוניה ולא אפיק מיניה, ונטיר ליה עד דהוא יפוק מעלמא, וייתי אחרא ויטול ליה דהוא בעליו. ושלמה מלכא צווח ואמר, (שם ה ב) עשר שמור לבעליו לרעתו, מאן בעליו, דא אחרא דירית ליה, ולמה זכה האי אחרא למהוי בעליו דההוא עותרא, בגין דהאי הימין להיא רעה ואתרעי בה, (הדא הוא דכתיב לרעתו, בשביל ההיא רעה), ואתדבק בה, בגין כך האי אחרא דלא אתדבק בההיא רעה זכה (האי) למהוי בעליו דההוא עותרא, הדא הוא דכתיב לרעתו, כלומר בגין רעתו דהוה מתדבק בה, רווח ליה האי.

דבר אחר: **יש רעה חולה**-- האי מאן דיתיב בחולקא טבא בבית אבוי, והוא אזיל לקבל אבוי

דף סה עמוד ב

בתסקופי מלין, הא אתדבק בההוא רעה חולה, כבר נש שכיב מרע דכל ארחוי בתסקופא, דא בעינא ודא לא בעינא, ובגין האי עותרא אתדבק בר נש ברעה חולה, ואתענש בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ודא הוא עושר שמור לבעליו לרעתו. כך ישראל, קודשא בריך הוא נטיל לון על גדפי נשרין, אסחר לון בענני יקרא, שכינתיה נטיל קמייהו, נחת לון מנא למיכל, אפיק לון מייא מתוקין, ואינון הוו אזלין עמיה בתסקופין, מיד **ויבא עמלק**:

ויבא עמלק -- אמר רבי שמעון, רזא דחכמתא הכא, מגזרת דינא קשיא קא אתיא קרבא דא, וקרבא דא אשתכח לעילא ותתא, ולית לך מלה באורייתא דלא אית בה רזין עלאין דחכמתא דמתקשרין בשמא קדישא. כביכול אמר קודשא בריך הוא, כד ישראל אינון זכאין לתתא, אתגבר חילא דילי על כלא, וכד לא אשתכחו זכאין, כביכול מתישין חילא דלעילא, ואתגבר חילא דדינא קשיא.

תא חזי, בשעתא דחבו ישראל לתתא, מה כתיב **ויבא עמלק וילחם עם ישראל**-- אתא לקטרגא דינא ברחמי, וכלא אשתכח לעילא ותתא. **ברפידים**-- ברפוי ידים, דרפו ידיהון מאורייתא דקודשא בריך הוא כמה דאוקימנא.

אמר רבי יהודה, תרי זמני אגח קרבא עמלק בישראל. חד הכא, וחד דכתיב (במדבר יד מה) **וירד העמלקי והכנעני וגו׳**. אמר רבי שמעון, לעילא ותתא קטרוגא דקודשא בריך הוא הוה. לעילא כמה דאתמר, לתתא בקודשא בריך הוא הוה, דהוו נסבי לגברי וגזרי לון ערלתא (ס״א אתא) דרשימא קדישא, ונטלי להו וארמו לון לעילא, ואמרי טול לך מה דאתרעית, ועל כל פנים דקודשא בריך הוא הוה כלא (ס״א קבלא):

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק -- וכי מה חמא משה דסליק גרמיה מהאי קרבא קדמאה דקודשא בריך הוא פקיד? אלא משה זכאה חולקיה, דאסתכל וידע עקרא דמלה, אמר משה אנא אזמין גרמי להההוא קרבא דלעילא, ואנת יהושע זמין גרמך לקרבא דלתתא, והיינו דכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל דלעילא, ובגין כך סליק משה גרמיה מקרבא דלתתא, בגין לאזדרזא בקרבא דלעילא, ויתנצח על ידוי.

אמר רבי שמעון, וכי קלה היא בעיניך קרבא דא דעמלק. תא חזי מן יומא דאתברי עלמא עד ההוא זמנא, ומההוא זמנא עד דייתי מלכא משיחא, ואפילו ביומוי דגוג ומגוג לא ישתכח כוותיה. לאו בגין חיילין תקיפין וסגיאין, אלא בגין דבכל סטרין דקודשא בריך הוא הוה.

ויאמר משה אל יהושע -- אמאי ליהושע ולא לאחרא, והא בההוא זמנא רביא הוה, דכתיב (שמות לג יא) **ויהושע בן נון נער**, וכמה הוו בישראל תקיפין מניה? אלא משה בחכמתא אסתכל וידע, מאי חמא, חמא לסמא״ל דהוה נחית מסטרא דלעילא לסייעא לעמלק לתתא, אמר משה ודאי הכא קרבא תקיפא אתחזי. יהושע בההוא זמנא בדרגא עלאה יתיר אשתכח, אי תימא דבשכינתא אשתכח בההוא זמנא, לאו הכי, דהא במשה אתנסיבת ואתאחדת, אשתכח יהושע דאתאחד לתתא מינה, ובמה, אמר רבי שמעון, בההוא אתר דאתקרי נע״ר.

והיינו דאמר רבי יהודה, מאי דכתיב (ישעיה לג כ) **עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן, אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח**. ״ירושלם״-- ירושלם דלעילא, דאקרי ״אהל בל יצען״-- דלא ישתכח יתיר למהך בגלותא. ודא הוא רזא דכתיב **ויהושע בן נון נער**, נער ודאי, **לא ימיש מתוך האהל**, ההוא דאקרי ״אהל בל יצען״. מלמד דבכל יומא ויומא הוה יניק משכינתא, כמה דההוא נער דלעילא לא ימיש מתוך האהל ויניק מינה תדירא, כך האי נער

דף סו עמוד א

דלתתא לא ימיש מתוך האהל ויניק מנה תדירא. בגין כך כד חמא משה לסמא״ל נחית לסייעא לעמלק, אמר משה ודאי האי נער יקום לקבליה וישלוט עליה לנצחא ליה, מיד ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, דילך היא האי קרבא דלתתא ואנא אזדרז לקרבא דלעילא, בחר לנו אנשים זכאין בני זכאין, דיתחזון למהך עמך.

אמר רבי שמעון, בשעתא דנפק יהושע נער, אתער נער דלעילא, ואתתקן בכמה תיקונין בכמה זיינין, דאתקינת ליה אמיה לקרבא דא לנקמא נוקמא דברית, והיינו דכתיב (ויקרא כו כה) **חרב נוקמת נקם ברית**, ודא הוא רזא דכתיב (שמות יז יג) **ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב**, לפי חרב ודאי, ולא לפום רומחין וזיינין, אלא בחרב ודאי, האי היא דאקרי ׳חרב נוקמת נקם ברית׳, ומשה אתתקן לקרבא דלעילא.

וידי משה כבדים -- כבדים ממש, יקירין קדישין דלא אסתאבו לעלמין, יקירין דאתחזון לאגחא בהו קרבא דלעילא. **ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה**-- בגין דישראל שריין בצערא ויהא עמהון בצעריהון. **ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד, ויהי ידיו אמונה וגו׳** -- מאי תמכו בידיו, אמונה (אמונה מהימנותא ודאי), וכי על דאהרן וחור תמיכו לידוי הוו ידוי אמונה, אלא משה כלא בחכמתא עביד מה דעביד, אהרן וחור דא מסטרא דיליה, ודא מסטרא דיליה, וידוי באמצעיתא, ועל דא ויהי ידיו אמונה, מהימנותא, אהרן בגין דיתער סטרא דיליה, וחור בגין דיתער סטרא דיליה, והוו אחידן בידוי מכאן ומכאן לאשתכחא סיועא דלעילא:

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל -- ״כאשר ירים״, דזקיף ימינא על שמאלא, ואתכוון בפרישו דידוי, ״וגבר ישראל״-- ישראל דלעילא, ״וכאשר יניח ידו וגבר עמלק״. בשעתא דישראל לתתא משתככין מצלותא, לא יכלין ידי משה למיקם בזקיפו, וגבר עמלק. מכאן אוליפנא, אף על גב דכהנא פריש ידוי בקרבנא לתקנא גרמיה בכלא, ישראל בעיין לאשתכחא בצלותהון עמיה.

תאנא, בקרבא דא דעמלק אשתכחו עלאין ותתאין, ועל דא **ויהי ידיו אמונה**, בהימנותא כדקא חזי.

ויהי ידיו אמונה-- ״ויהיו ידיו״ מבעי ליה? אלא בגין דתליא כלא בימינא כתיב ויהי, וכתיב ידיו, בגין דהוא עקרא דכלא, וכתיב (שמות טו ו) **ימינך יהו״ה נאדרי בכח ימינך יהו״ה תרעץ אויב**:

ויאמר יהו״ה אל משה כתב זאת זכרון בספר וגו׳ -- תא חזי מה כתיב לעילא? **ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב**. ״ויחלש״, ״ויהרוג״ מבעי ליה? אלא ויחלש, כמה דאתמר (ישעיה יד יב) **חולש על גוים**, יהושע הוה חולש עלייהו, וההוא ׳חרב נוקמת נקם ברית׳ קטיל לון, דכתיב **לפי חרב**, כמה דאתמר.

כתב זאת זכרון-- זאת דיקא. **ושים באזני יהושע**-- דהא הוא זמין לקטלא מלכין אחרנין. **כי מחה אמחה**-- מחה לעילא, אמחה לתתא. **זכר**-- דוכרנא דלעילא ותתא. אמר רבי יצחק, כתיב **כי מחה אמחה**, וכתיב (דברים כה יט) **תמחה את זכר עמל**, אלא אמר קודשא בריך הוא, אתון מחון דוכרניה לתתא, ואנא אמחה דוכרניה לעילא.

אמר רבי יוסי, עמלק עמין אחרנין אייתי עמיה, וכלהו דחילו לקרבא בהו בישראל בר איהו, ובגין כך יהושע הוה חולש עלייהו, רבי ייסא אמר, ויחלש יהושע, דתבר חילא דלהון מלעילא:

ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהו״ה נסי-- ״ויבן משה מזבח״ לקבל ההוא דלעילא, ״ויקרא שמו״ דההוא מזבח יהו״ה נסי. מאי יהו״ה נסי? בגין דאנקים נקמתא דההוא רשימא

דף סו עמוד ב

קדישא דישראל, ומההוא זמנא אתקרי חרב נוקמת נקם ברית.

רבי יוסי אמר, ויבן משה מזבח, מזבח לכפרא עלייהו, ויקרא שמו, שמו דמאן? אמר רבי חייא, שמיה דמדבחא ההוא, יהו"ה נסי, כמה דאת אמר ושם נסהו, וכלא מלה חד, על דאתפרעו ישראל ואתגלייא ההוא את קיימא רשימא קדישא. מכאן אוליפנא, דכיון דאתגזר בריה דבר נש, ואתגלייא ביה את רשימא קדישא קיימא, ההוא אקרי מזבח לכפרא עליה, ומה שמיה יהו"ה נסי. כגוונא דא יעקב בנה מדבחא, דכתיב (בראשית לג כ) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלה"י ישראל, למאן, להההוא אתר דאקרי מזבח, ומאן שמיה אל אלה"י ישראל.

אמר רבי יוסי, מאי דכתיב (שמות כד י) **ויראו את אלה"י ישראל וגו'**? וכי מאן יכיל למחמי ליה לקודשא בריך הוא, והא כתיב (שם לג כ) **כי לא יראני האדם וחי**, והכא אמר "ויראו"? אלא דאתגליא קשת עלייהו בגוונין נהירין, והכי תנינן, כל מאן דאסתכל בקשת כמאן דמסתכל בשכינתא, ולאסתכלא בשכינתא אסיר, ועל דא אסיר ליה לאיניש לאסתכלא באצבעייהו דכהני בשעתא דפרסי ידייהו. ואסור לאסתכלא בקשת, מאן קשת? אמר רבי אבא בקשת סתם, אמר ליה מאי בקשת סתם, אמר ליה בקשת דלעילא ובקשת דלתתא, בקשת דלעילא בגוונוי, דכל מאן דיסתכל בגוונוי כאילו אסתכל באתר דלעילא, ואסיר לאסתכלא ביה דלא יעביד קלנא בשכינתא, קשת דלתתא מאי היא, ההוא את קיימא דאתרשים ביה בבר נש, דכל מאן דאסתכל ביה עביד קלנא לעילא. אמר רבי יצחק, אי הכי והכתיב (בראשית כד ב) שים נא ידך תחת ירכי, דהוה אומי ליה בהאי את, אמר ליה אנח להו לאבהן דעלמא דלית אינון כשאר בני עלמא, ועוד שים נא ידך תחת ירכי כתיב, ולא כתיב ראה תחת ירכי, בגין כך אסיר לאסתכלא בקשת סתם כמה דתנינן.

תאנא **ויראו את אלה"י ישראל** -- דאתגליא קשת עלייהו בגוונין שפירין נהירין מלהטן לכל עיבר, משמע דכתיב את אלה"י ישראל, ולא כתיב ויראו אלה"י ישראל, אמר רבי יוסי, נהורא דבוצינא דשכינתא, ומאי ניהו, ההוא דאקרי נער דמשמש לשכינתא במקדשא, ובגין כך את דייקא. **ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר**-- דאתרשים ביה תחות דוכתיה חד לבינתא, מאינון לבנין דהוו בנין במצרים, דתנינן אתתא חדא אולידת במצרים, והוו אתיין סרכי פרעה ועאלת ליה בחד לבינתא, ואתא פס ידא ואחיד ליה, ואתרשים תחות רגלוי דשכינתא, וקיימא קמיה עד דאתוקד בי מקדשא דלתתא, דכתיב (איכה ב א) ולא זכר הדום רגליו. רבי חייא אמר, לבנת הספיר, נהירותא דספיר, קלדיטי בקנדיטי גליפין עלאין דלעילא, דמתלהטן לשבעין ותרין עברי, הדא הוא דכתיב (ישעיה נד יא) **ויסדתיך בספירים**. **וכעצם השמים** (שמות כד י) - מאי עצם השמים? אמר רבי אבא, מה עצם השמים גליפא בשבעין ותרין ענפין פרחין מלהטן בכל עיבר, אוף הכא חיזו דההוא עצם השמים כחיזו שמיא ממש.

רבי יהודה אמר, כלא אתרשים בההוא נהירו דחיזו דמתגלפא מסטרא דשכינתא. אמר רבי חזקיה, אי הכי והא שתין אינון בסחרניה דשכינתא, דכתיב (שיר ג ז) **ששים גבורים סביב לה**, אמר ליה הכי הוא ודאי, אלא אינון שתין אתנהירו בתריסר תחומין, ולא אעדיאו מסחרנותה לעלמין. דתנינן דתריסר תחומין גליפין עלאין במתקלא, סליקו באילנא קדישא רבא ותקיף, וכלהו נהירין במטרוניתא כד אתחברת במלכא, ודא הוא עצם השמים, עצם השמים ממש, וכל אינון נהירין שבילין מנהרין ביה בנהירו דמטרוניתא. ותאנא, נהירו דאלין שתין דסחרנהא רשימין ביה בההוא נע"ר, וקרינן להו שתין פולסי דנורא, דאתלבש בהו מסטרא דשכינתא, מתלהטן בדינא, הדא הוא דכתיב

דף סז עמוד א

ששים גבורים סביב לה.

תאנא **ויבן משה מזבח**-- כמה דאמינא. **ויקרא שמו יהו"ה נסי**, יהו"ה נסי ממש. אמאי? בגין דעמלק נטל כל אינון דהוו גזירין ולא אתפרעו, וגזר לון ושדי להו לעילא, ואמר טול מה דאתרעית ביה. ביה שעתא מה כתיב, **ויאמר כי יד על כס יה מלחמה ליהו"ה בעמלק מדר דר**-- מדר דר חסרין, מדיורין דלעילא ומדיורין דלתתא. אמר רבי יהודה, בכל דרא ודרא בכל דרין דאתיין לעלמא, לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא, וקודשא בריך הוא אגח בהו קרבא, רבי יצחק אמר (מדיורא דלתתא לדיורא דלעילא), ועלייהו כתיב (תהלים קד לה) **יתמו חטאים מן הארץ וגו'**, מן הארץ, בעלמא דין ובעלמא דאתי, ביה זמנא כתיב **ברכי נפשי את יהו"ה הללויה**: